

palau reial, 1

250 PTS. / MAIG 1988 / MONOGRÀFIC - 2

XXV ANIVERSARI

OBRA CULTURAL BALEAR

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

Edita: Consell Insular de Mallorca
Gabinet d'Informació
C/. Palau Reial, 1
Direcció: Francisca Sancho
i Catalina Mir
Assessor lingüístic: Joan Obrador
Fotocomposició, maquetació i impressió:
Taller Gràfic Ramon
Dipòsit legal: P.M. 493-1984

■

El Consell Insular de Mallorca fa
constar que no es considera responsable
de les opinions subscrietes als articles
que conformen la revista.

Cartell dissenyat expressament per Pere Quetglas «Xam» en ocasió del XXV Aniversari de l'Obra Cultural Balear.

SUMARI

PRESENTACIONS	4
VINT-I-CINC ANYS DE LLENGUA I DE CULTURA Josep M. Llompart	5-11
CRÒNICA DELS INICIS DE L'OBRA CULTURAL BALEAR Miquel Fullana	12-16
CLIMENT GARAU Francesca Sastre	17-20
JOSEP M. LLOMPART Francesca Sastre	21-24
IGNASI RIBAS, DE LA POLÍTICA A LA CULTURA Francesc Farré	25-28
MIQUEL ALENYÀ: TOCAR DE PEUS A TERRA AMB OPTIMISME Constança Forteza	29-32
L'OBRA CULTURAL BALEAR I EL FUTUR Miquel Alenyà	33-34
AL VENT DE LA CANÇÓ (I VICEVERSA) Bartomeu Mestre	35-39
25 ANYS DE LITERATURA A MALLORCA Jeroni Salom / Manuel-Claudi Santos	40-45
L'ENSENYAMENT EN CATALÀ A MALLORCA Elisabet Abeyà	46-48
L'OBSTINADA LLUITA Gabriel Janer Manila	49
ELEGÍACA D'ARGENT Antoni Serra	50-51
EL TEMPS JUST DE FUMAR UNA CIGARRETA Antònia Vicens	52-53

PRESENTACIÓ DEL PRESIDENT DEL C.I.M.

Poques vegades poden celebrar-se vint-i-cinc anys de feina d'una entitat mallorquina dedicada a l'activitat cultural i a la promoció de l'ús de la nostra llengua. Si les institucions d'autogovern són essencials en la vida d'un poble, també ho és la capacitat d'una societat d'organitzar-se en tot tipus d'entitats i grups que li donen cos, en canalitzen les energies i duen a la pràctica des dels projectes més quotidians als més ambiciosos.

Avui tenc l'oportunitat de felicitar l'Obra Cultural Balear pel seu XXV Aniversari, amb la plena convicció que tots ens beneficiem de la seva tasca alhora que, d'alguna manera, tots els que estimam Mallorca hi podem col·laborar.

Joan Verger Pocoví

PRESENTACIÓ DEL PRESIDENT DE L'O.C.B.

L'any 1987 l'OCB ha complert els seus primers vint-i-cinc anys. Per a nosaltres aquesta commemoració ha representat la persistència i la continuïtat del procés de recobriment lingüístic i cultural a les Balears. Hem de dir un cop més que l'OCB ha duit a terme una funció essencial en la defensa del català i de la nostra cultura, treball que s'ha adaptat a la situació i les necessitats de cada moment i que ja té una projecció de cara als anys vinents. L'OCB, una entitat oberta a totes les ideologies i projectes constructius i enriquidors de la nostra personalitat com a poble, ha arrelat a Mallorca d'una manera ferma, sense que això suposi oblidar la projecció universal de la cultura catalana i l'enriquiment d'aquesta per les aportacions de fora.

Pel mateix esperit obert, l'OCB creu que la col·laboració amb les entitats públiques, representatives de la societat il·lenca, és essencial per continuar el nostre camí. Així, ens congratulam especialment dels lligams de l'OCB amb el Consell Insular de Mallorca, perquè sabem que la feina feta amb aquest organisme dona i donarà fruits positius. Com a president de l'OCB i en nom de la Junta Directiva, que representa els més de dos mil socis de l'entitat, vull agrair al Consell Insular de Mallorca l'oportunitat de divulgar l'associació a través de les pàgines de «Palau Reial».

Miquel Alenyà

VINT-I-CINC ANYS DE LLENGUA I DE CULTURA

Parlament llegit a l'acte de celebració del XXV Aniversari de la fundació de l'OCB Teatre Principal. Palma, 18/12/87

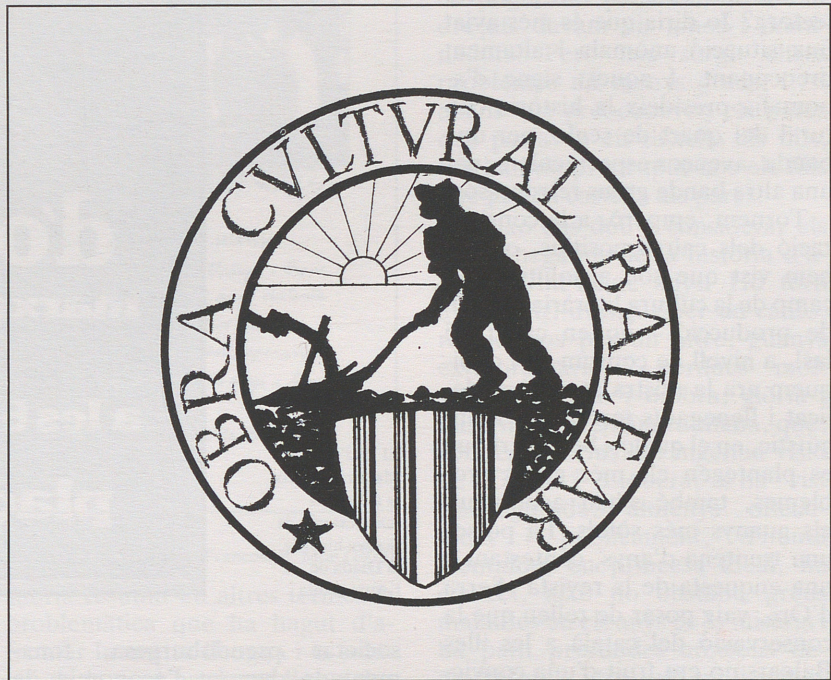
Josep M. Llompart

N

i tan bé com volíem, ni tan malament com teníem: vet aquí els termes en què es pot resumir el balanç dels darrers vint-i-cinc anys de llengua i cultura a les nostres Illes. El balanç, val a dir-ho, del quart de segle més agitat de tota la història contemporània d'aquesta llengua i d'aquesta cultura. Agitat per a bé i per a mal, com a temps que ha estat, i que encara és, de les fidelitats més heroiques i de les claudicacions més vergonyoses. Un àmbit de temps clapat de llum i d'ombra, fitat d'esplèndides victòries (massa sovint, ai las!, victòries pírriques) i d'acaparadores derrotes, d'impensables passes cap endavant i d'inesperades passes cap endarrera, de repressions plenes de sordidesa —que han engendrat, tanmateix, gairebé a manera de vacuna, les línies de resistència més sòlides i més eficaces— i d'exaltacions hiperbòliques que, almenys en teoria, havien d'esser símbol de la redempció definitiva, però que, a la pràctica, no han passat mantes vegades d'esser una retòrica consoladora i intranscendent.

Paradoxal històrica i envitricollada anècdota, de la qual és impossible, en l'espai de temps de què disposam, fer l'anàlisi escaient per provar d'extreure'n una categoria. Només podem aspirar, en tal circumstància com la d'avui, al lleuger comentari de fets i símptomes i a les escadusseres i provisionals reflexions que puguin derivar-se'n.

Un primer fet positiu cal que considerem en el camp més tradi-

Dibuix, original de Miquel Fullana, del segell de l'Obra Cultural Balear

cionalment ric en la nostra cultura, i, al mateix temps, el més directament vinculat a la llengua i als seus problemes: la cultura literària. Els tràngols repressius pels quals aquesta cultura ha hagut de passar no li han fet perdre gens la capacitat creativa i expansiva. Gairebé diríem que ha sortit vigoritzada de la prova, com els arbres es vigoritzen amb l'exsecallada. Una prestigiosa tradició de creació poètica s'ha mantingut sense desmai i, tot al llarg del quart de segle que mereix la nostra atenció, ha cobrat fesomia una narrativa que no havíem tingut mai, la qual, tot just nada, ja s'ha situat en el primer rengle de la literatura catalana; i si no tenim encara un teatre propi a la mateixa

altura dels altres dos gèneres, els esforços encaminats a aconseguir-lo són cada cop més notables, i la literatura dramàtica, tant pel que fa a la quantitat com pel que fa a la qualitat, ha assolit fites prou afalagadores.

No hi ha dubte que aquest primer horitzó justifica un optimisme amb ben poques reserves. Més encara: està estadísticament demostrat que les nostres illes, i concretament Mallorca, són el país del món amb més escriptors per quilòmetre quadrat. Això, emperò, només ho dic de passada i sense posar-hi massa èmfasi, perquè una cosa va per l'altra i les estadístiques també demostren que les nostres illes, i també molt concretament Mallorca, són el

país del món amb més pocs lectors per quilòmetre quadrat.

Ja he advertit que tot el balanç que hem de fer apareix mesell de contradiccions, de marxés envant i enrera. Sense anar més enfora, ¿és realment satisfactòria la situació d'un espai cultural que registra la màxima densitat de població escriptora, compensada per la mínima densitat de població lectora? Jo diria que és més aviat una situació anòmala i altament preocupant. I aquest signe d'anomalia presideix la història cultural del quart de segle: per una banda, avenços espectaculars, per una altra banda greus retrocessos.

Tornem, emperò, a la consideració dels caires positius, que ja hem vist que són absoluts en el camp de la cultura literària a nivell de producció —no en canvi, ai las!, a nivell de consum—, i dediquem ara la nostra atenció al delicat i llenegadís terreny sociolingüístic, en el qual, si bé és cert que es plantegen els més greus problemes, també s'han aconseguit els guanys més sòlids. Fa potser una trentena d'anys, contestant a una enquesta de la revista «Serra d'Or», vaig posar de relleu que la conservació del català a les illes Balears no era fruit d'una convicció, sinó d'una inèrcia, i afegia que aquestes inèrcies són molt perilloses, perquè qualsevol resistència, per mínima que sigui, té prou força per eliminar-les. Molt més tard, en el parlament que vaig pronunciar a la Universitat de Toronto l'any 1982 amb motiu del tercer Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica, insistia encara en aquesta idea i anunciava la favorable ruptura d'aquella inèrcia. Permeteu que reproduïxi ara les meves pròpies paraules mitjançant una cita més aviat extensa. Vet-les aquí:

«En aquest període (les dècades dels anys cinquanta i seixanta) té lloc l'espectacular i incontrollat desenvolupament de la indústria turística amb la consegüent crisi estructural de la societat insular. Aquella antiga societat senyorial i agrària es transformava en una

El 29 d'octubre, Mallorca coneix la més gran manifestació de la seva història: la Diada de l'Autonomia

societat pseudoburguesa, fonamentada damunt l'economia de serveis (...) Aquest fenomen fa pujar a nivell de classe dirigent aquella pseudoburguesia: una gent àvida de diners fàcils, immediats i abundants, de signes externs de riquesa i d'objectes de consum, presidida per un empresariat —fins a cert punt un pseudoempresariat— sense intel·ligència, sense imaginació, sense el més mínim sentit de l'humanisme. Uns homes d'empresa que són exactament el contrari dels Medici florentins. Una societat que era, al capdavant, producte típic del franquisme. Aquesta gent, òrfena de tot escrúpul, si no ha destruït directament l'entitat física, el paisatge de les illes, ha propiciat aquesta destrucció i ho ha tingut sempre tot venal, des del territori fins a l'ànima, i no precisament a canvi de la joventut perduda, com el doctor Faust, sinó a canvi de

coses molt més simples, com són un iot, una torre d'estiueig o un cotxe del darrer model. Ara bé, en temps de vaques grasses és natural que hom vulgui oblidar tot allò que li recordi el temps de les vaques magres, i la veritat és que aquella gent ho va passar molt bé, va guanyar diners, va adquirir signes exteriors de riquesa, va ser feliç i ho va veure tot de color de rosa. Era, doncs, lògic, fins a cert punt, que començàs a experimentar un profund autoodi i iniciàs un procés de rebuig dels seus propis signes d'identitat, és a dir, de tot allò que la vinculàs a aquella col·lectivitat que havia estat abans: una comunitat agrària i arcaica, una terra sovint deixada de la mà de Déu i de la mà dels homes, un país d'emigrants que havia patit fam, oblits i misèries (...) Entre els signes objecte de rebuig, l'idioma ocupava, naturalment, un lloc central. Per

PER L'AUTONOMIA

d'octubre
marxa, concentració
i festa
a les 6 del capvespre
plaça espanya

aquest caire la situació va arribar a ésser molt perillosa, perquè podia significar l'inici d'un procés de castellanització semblant al que, de segles enrera, experimentava el País Valencià. Un observador distret i optimista no hauria pogut detectar-ho perquè, aparentment, la llengua seguia viva i sana; però el fet és que la mentalitat de rebuig s'anava estenent com una taca d'oli i s'aproximava a cotes que, si haguessin estat assolides, haurien estat irreversibles. Però la rutpura de la inèrcia també tenia un cantó positiu, perquè si per una banda donava lloc al rebuig, per una altra banda era el pressupòsit indispensable per tal d'arribar a la presa de consciència. En els darrers temps del franquisme la reacció de signe contrari ja era visible. A més a més, les vaques grasses, si bé és cert que no es van morir —encara són vives— començaren a patir malalties greus, i hom va parlar de crisi —encara en parlen—, de manera que aquell somni del felicisme a ultrança ja no era una meta segura i tranquil·litzadora. Aleshores es posava en circulació una consigna que avui ja és una mica tòpica i fins i tot rutinària: la recuperació dels signes d'identitat. I si la llengua havia estat objecte central de rebuig, ara passava a ésser objecte principal de reivindicació (...) No cal creure en miracles ni pensar que la mentalitat de la gent canviarà així com així. Els prejudicis lingüístics derivats de la situació de diglòssia són profunds i molt mals de desarrelar. Anant tot bé, la tasca serà llarga i delicada; però siguin quines siguin les dificultats i els problemes, amb l'establiment del règim preautonòmic (recordeu que això està escrit en 1982) i la recent incorporació de l'ensenyament en català, amb caràcter obligatori, al sistema educatiu de les illes, la conjuntura és, en l'aspecte lingüístic, amplament favorable, com potser no ho havia estat mai en el curs de la nostra història contemporània.

Fins aquí la llarga autocitació que m'he permès de fer perquè no

*La dècada dels setanta
dugué molts de llampys i trossos.
Deu faci que els anys vuitanta
duguin més dolços ressons
que facin dir amb esperança
a tothom: Moltos anys i bons!*

Francesc de B. Moll

Nadal, 1979.

Nadala de Francesc B. Moll (1979)

sabria resumir en altres termes la problemàtica que ha hagut d'afrontar la nostra llengua i la solució de la qual ha donat lloc a dos fets transcendentals que cal incloure dins el cantó positiu del balanç que assajam: d'una banda, com ja apuntava fa cinc anys, el trencament de la inèrcia lingüística, amb tots els perills, però també amb tots els avantatges, que això suposa, fins al punt que aquelles actituds que eren de rutina, de peresa i d'immobilisme, s'han arribat a transformar en actituds d'afirmació i de consciència; i, d'una altra banda, la reivindicació col·lectiva i sens dubte popular de l'idioma, que l'ha conduït, en el terreny jurídicopolític, fins a la categoria de llengua oficial i pròpia de les illes Balears. Passats més de cinc anys d'ençà de les jornades de Toronto on vaig donar la informació que aquí he repetit, puc afirmar encara que la situació lingüística és favorable, com potser no ho havia

estat mai en el curs de la nostra història contemporània.

Favorable, però també perillosa, summament perillosa. S'han acabat, o, si més no, van en camí d'acabar-se, aquells pares que, amb sentiment d'inferioritat o amb ànima d'esclaus, privaven els seus fills de la llengua pròpia perquè oblidassin els propis orígens i es poguessin presentar més endreçats davant els amos i dominadors. Però han sorgit altres problemes no menys greus, i, si abans ens preocupaven els pares que parlaven en castellà als fills, ara han de preocupar-nos els fills que parlen castellà als pares.

I això ens duu a considerar els caires negatius de la història d'aquests vint-i-cinc anys. Ho torn a advertir: avenços per un cantó, retrocessos per un altre; guanys extraordinaris i pèrdues molt sensibles; llum i ombra, glòria i misèria. La llengua catalana, que, com en la senzilla i ingènua visió de Costa i Llobera, s'ha vist transfigurada, almenys oficialment i públicament, d'humil Ventafocs en princesa ideal, ha contret, això no obstant, greus malalties en els anys de la misèria i ha patit profundes erosions degradadores. I tot això ara li surt.

N'hi ha prou que considerem, a nivell estrictament lingüístic, com s'ha deteriorat en un procés rapidíssim tots els sistemes de l'estructura de la nostra llengua. I no ens aconsolem pensant que, en aquest temps final de la Galàxia Guttemberg, aquest és un mal que afecta tots els idiomes, perquè en el cas del nostre l'erosió ha estat profunda, mortal amb un poc més. Escoltau com parlen molts dels qui són pels volts de la vintena. Escoltau-los i sentireu com atribueixen, per exemple, al verb «collir» el mateix camp semàntic que comprèn el castellà «coger», de manera que, si «cullen» una flor o una fruita, també «cullen» (o «colleixen», que encara fa més bo) un taxi, el telèfon o un consipat. Sentireu també que diuen «es bisbe» per comptes de «el bisbe», que és com s'ha de dir

relacions humanes habituals; no aquella que només usam per escriure un poema, per redactar un eslògan, per cantar una cançó, per aprovar un examen, o, simplement, per demostrar que la sabem. Una llengua normalitzada és aquella que serveix per a tot, per a les coses més nobles i per a les més vils i reprovables. El dia que pel carrer ens atraquin en català, tindrem la certesa que la normalització lingüística de la nostra societat va per bon camí.

Ara bé, ¿com es pot aconseguir una normalització lingüística autèntica i no il·lusòria? Sens dubte no és suficient una llei, per perfecta que sigui; perquè, com ja hem dit en alguna altra ocasió, a la llei li passa com a la fe, que sense les obres és morta. El marc legal és indispensable, certament; però aquest marc legal no servirà de res si no el feim operant amb la nostra voluntat, amb les nostres actituds, amb la nostra conducta lingüística. Si feim un seriós propòsit de comportar-nos sempre i en tot moment, en totes les ocasions de la vida, com a catalanoparlants; si ens avesam a fer un ús integral i total de la nostra llengua, amb

tota la delicadesa que calgui, amb tota la prudència que sigui aconsellable, sense agressivitat ni petulància, però amb una fermesa absoluta, podem tenir la seguretat que la normalització serà un fet. El futur de la nostra llengua depèn, en definitiva, de nosaltres mateixos.

Si ens comportam conseqüentment i amb coherència, crearem, efectivament, aquella premissa indispensable perquè tota la llengua assolixi una situació normal dins un determinat context sociològic: la necessitat. Cal que ho tinguem ben present: una llengua no es normalitza fins que el seu ús no es fa necessari. La llengua catalana no es normalitzarà dins la nostra societat mentre no facem que el seu ús sigui necessari per a tots els aquells que vulguin viure i treballar en aquest país. Hem de crear, doncs, aquesta necessitat. No una necessitat imposada obligatòriament a puntades de peu i a cops de puny, com en determinades èpoques se'ns ha imposat el castellà, sinó una necessitat assumida voluntàriament, sense traumes i com la cosa més natural del

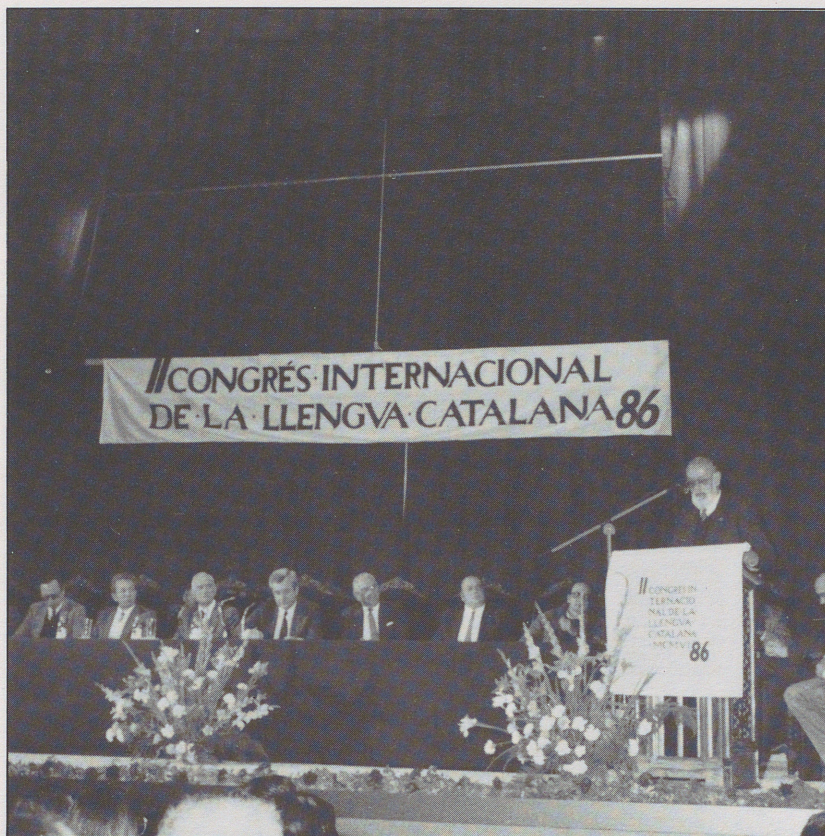
món; com assumim la necessitat d'usar el francès si volem viure i treballar a París, o d'usar l'anglès si volem viure i treballar a Londres. I hem de pensar que la creació d'aquesta necessitat és perfectament possible dins el nostre marc jurídic vigent, si el sabem, aprofitar com pertoca i fins a les darreres conseqüències.

Al capdavant i malgrat tot, cal que siguem optimistes i que no abandonem una clara i profunda esperança. Repetesc que el futur de la nostra llengua i de la nostra cultura està en les nostres mans, depèn de nosaltres i només de nosaltres. Tot depèn de si volem o no seguir essent el petit país que encara som. I jo sé cert que ho volem.

Perquè sense aquesta tenaç i mansueta voluntat, sense aquesta tova persistència com de gota d'aigua que, segons el vers il·lustre d'Ovidi, acaba socavant les roques més dures, avui no seríem aquí; no celebraríem els primers vint-i-cinc anys d'existència, de lluites i de treballs, de l'Obra Cultural Balear. Pensau que si la bella iniciativa de Francesc de B. Moll no hagués trobat

Josep M. Llompart parla en un acte del II Congrés (Manacor, 1986)

un eco i una resposta per part de la nostra societat, de la nostra gent, del nostre poble, hauria hagut de cloure's amb un penosíssim punt final. Però el poble de les Illes, tot i els seus mancaments, tot i els seus obllits, es va mostrar digne d'ell mateix.

Que les meves paraules darres siguin, doncs, d'elogi i d'homenatge en honor de la nostra pròpia gent, del poble d'aquestes illes; un poble tan feble i tan poc heroic, tan dúctil i obllidatís, però tossut en la seva voluntat d'esser qui és.

Permeteu que dediqui ara de bell nou a aquest poble nostre, amb emoció, un text que fa vint-i-quatre anys vaig escriure no menys emocionadament, donant compte de la fundació i del primer curs d'activitats de l'Obra Cultural Balear. Es tracta de la crònica de Mallorca que figura en el volum Cap d'Any 1964 de la Biblioteca «Raixa». Diu així:

«A la Crònica de 1962, assegurava que corrien aires d'optimisme i anunciava projectes de gran abast. Els fets, però, han superat les esperances més afalagadores. Els projectes a què em referia van concretar-se (...) en la constitució d'una societat civil titulada *Obra Cultural Balear*, amb la finalitat de promoure tota mena d'activitats i de publicacions relacionades amb la difusió de la cultura autòctona de les Illes. La passa donada no podia ésser més considerable. Gràcies a ella comptaríem amb dos mitjans que mai no havíem tingut: un pla de treball, i diners per posar-lo en pràctica. Heus aquí, doncs, que, per primera vegada, afrontàvem una experiència meravellosa. Però —tant com meravellosa— inquietant, perquè la prova s'assemblava molt a un darrer envit, a una jugada a tot o res. En efecte, ¿què hauria passat si la tasca que s'intentava hagués topat amb la

indiferència dels mallorquins, com, no sense fonament, era lícit sospitar? Aleshores tot es podia donar per perdut. És clar que, fos com fos, calia fer la temptativa. Venturosament, no sols aquesta ha reeixit, sinó que ha posat de manifest una font insospitada de reserves espirituals en el poble mallorquí. La primera cosa a què hagué d'atendre l'*Obra Cultural Balear* fou l'organització d'un curs de llengua. No es podia fer, de moment, millor cosa, car era imprescindible començar per la base. Hom no es feia massa il·lusions, perquè l'experiència que es tenia d'aquesta mena de cursos no era gaire encoratjadora. Els que es van intentar anys enrera havien mort de pur esllanguiment, sense que en transcendís cap ressò fora del clos dels iniciats, és a dir, dels fidels de sempre, que hi prenién part per un deure de disciplina. Fet i fet, no passava d'esser un ritú més aviat penós. Enguany, però, s'ha produït la gran sorpresa: n'hi ha hagut prou d'anunciar uns cursos de llengua, per despertar l'interès —i fins i tot l'entusiasme— de la gent. I en dir la gent, em referesc a l'home del carrer, al mallorquí que no havia tingut cap contacte efectiu amb el nostre món cultural. No cal —em sembla— subratllar la transcendència d'aquest fet, perquè les coses que revela són massa evidents. Una organització perfecta i una discreta propaganda no basten per suscitar un corrent d'atracció, si no troben un terrer assaonat, una atmosfera propícia, i això —el terrer assaonat, l'atmosfera propícia— és el que s'havia congriat lentament i en silenci. Heus aquí el gran descobriment i la gran esperança (...) L'èxit ha estat fabulós, fins al punt de poder-se dir que «el mallorquí s'ha posat de moda». Ara caldrà que ens esforcem perquè aquesta «moda» es transformi a poc a poc en un estat de consciència. Però, sigui com sigui, ja sabem que tenim no sols la possibilitat sinó també el deure, de seguir endavant, segurs del nostre país».

CRÒNICA DELS INICIS DE L'OBRA CULTURAL BALEAR

Segons el testimoni de Miquel Fullana (1)

Q

uan, al final del mes de novembre de l'any 1962, vaig rebre un escrit de l'amic Francesc de B. Moll per a tractar de la constitució d'una societat civil destinada al foment i difusió de la nostra llengua, jo ja estava informat que, a l'estiu de l'any anterior, s'havia constituït una societat semblant a Barcelona en defensa de la cultura catalana, l'Òmnium Cultural. Eren un grup reduït de persones de prestigi professional i intel·lectual i de diversos estaments socials.

Francesc de B. Moll era, en aquell temps, vocal de l'Institut d'Estudis Catalans i assessor de l'Òmnium Cultural. I precisament va ser ell qui va veure clara la necessitat de crear una entitat semblant a Mallorca, on la consciència de la nostra cultura dormia.

La primera reunió la tinguérem a les oficines on Francesc de B. Moll treballava en el diccionari de Mossèn Alcover, reeditat amb les noves normes fabrianes. Era el 3 de desembre de 1962. En aquesta reunió acordàrem el nom de la futura entitat: OBRA CULTURAL BALEAR. L'equivalència en llegir el rètol en català i castellà no era gens gratuïta, ans obligatòria en aquells temps.

El dia 14 de desembre ja ens reunírem per segona vegada una quinzena de socis. Aquesta trobada suposà una passa decisiva perquè a més d'aprovar-se els estatuts, es decidí la composició de l'organigrama de l'OCB. L'historiador, Joan Pons i Marquès, va proposar Miquel Forteza

Francesc de B. Moll (Foto: Joan Miquel)

com a president de l'Obra Cultural Balear. I tots hi estàrem d'acord. Miquel Forteza era un home que escrivia molt bé. Record que havia traduït poesia d'Edgar Allan Poe al català, i, a més, era un home respectat per les autoritats. Era delegat d'Obres Públiques, enginyer de professió, i estava ben relacionat amb l'Església, ja que el seu germà havia estat l'arquitecte diocesà, Guillem Forteza, amb el qual jo havia treballat com a delineant.

A la nova Junta Directiva tot acabada de constituir, Miquel Marquès i Coll quedà com a vicepresident. L'arquitecte Antoni Fernández Suau va ser el primer tresorer i jo, Miquel Fullana, el secretari. Entre els vocals hi havia, per ordre, Pau Alcover de Haro, fill del poeta Joan Alcover, Miquel Arbona, Bartomeu Barceló, el pare Josep Capó i Francesc de B. Moll, que encara que

era un dels membres més actius i emprenedors, no volia figurar massa. Joan Pons i Marquès i Joan Sard i Pujades completaven la llista de càrrecs del primer Consell de Gestió de l'Obra Cultural Balear.

Entre els socis fundadors, hi havia el pintor Coll Bardolet, Aina i Francesca Moll, Saridakis, Mascaró Passarius, el poeta Bernat Vidal i Tomàs... els quals havien respost molt bé a la invitació que, des de la Junta, se'ls feia. La primera Junta General Ordinària, on assistiren tots els socis, es va fer el 31 de desembre, coincidint amb l'aniversari del desembarcament del rei en Jaume a Mallorca.

Políticament, érem gent molt diversa, si bé hi predominava una dreta sana, honesta, que oscil·lava entre el regionalisme i el nacionalisme. Però teníem un punt

(1) Secretari de l'OCB. 1962 a 1972.

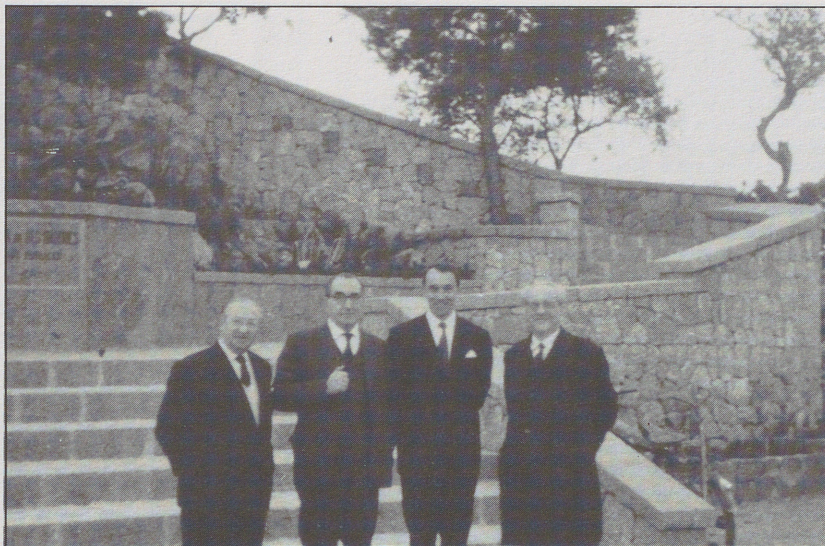
comú que ens agrupava i que es recollia molt bé als estatuts de la societat civil que formàvem entre tots: l'objectiu d'impulsar i fomentar els estudis literaris, històrics i lingüístics, la celebració de concursos per premiar obres literàries i artístiques, subvencionar llur aplicació o edició, i qualsevol altres activitats anàlogues o concordants, relacionades amb les formes d'expressió autòctones de les Illes Balears». (Art. 1 dels Estatuts de l'OCB).

RECUPERAR UN ESPAI PERDUT

Crec que d'aquests deu anys primers de l'OCB bona part dels esforços s'abocaren principalment als cursos de català, o «mallorquí», com havíem de dir llavors, i que dirigia Francesc de B. Moll, i també la campanya per a catalanitzar la litúrgia.

No hi ha dubte que fou un encert de l'OCB organitzar principalment els cursos d'ensenyament de la nostra llengua: en els Col·legis per als estudiants, i les classes nocturnes per als estudiosos; com també la capacitació de professors. Labor aquesta que fou ben rebuda i aplaudida per un sector de gent mallorquina conscient del «siau qui sou».

Però la problemàtica estava —i com encara, ara en certa manera— en el comportament d'una majoria de gent esgarriada pels llargs anys soferts de dictadura, i per la influència ocasionada, sens dubte, per la desmesurada entrada d'immigrats. I, d'una nombrosa majoria mallorquina composta per gent vulgar analfabeta en la seva pròpia llengua; de gent ignorant dels fets històrics determinatius del què en veritat som, i no uns altres. Uns altres motius eren la cursileria de certs mallorquins endormiscats per la lluentor d'un fals metall, que preferien parlar als seus fills en llengua forastera creient que això feia més fi; o l'actitud d'una majoria arribista, la qual, per aconseguir la

A la fotografia, d'esquerra a dreta: Miquel Fullana, Miquel Marqués, Dr. Pau Russell i Francesc de B. Moll

seva ambició, doblegaven l'esquena davant la incomprensió d'un estat dictatorial i centralista. Però, també és cert, que la repressió era constant.

Encara record la presència del delegat del Govern Civil, un tal Soriano, que solia venir a tots els actes públics de l'Obra, en qualitat de vigilant. Entre aquests, l'homenatge que cada any dedicaven els poetes a la memòria de l'insigne Miquel Costa i Llobera, a Cala Murta, Formentor. L'Obra Cultural Balear oferí una corona de lloer amb una llaçada dels colors de la senyera mallorquina, que el nostre president, aleshores Miquel Forteza, diposità al peu del monument. Era el 20 d'octubre de 1963.

Eren temps d'homenatges, de recuperar la memòria d'aquells personatges que s'havien distingit pel seu treball ferm dins la nostra cultura, la dignificació dels països de parla catalana.

L'Obra Cultural Balear s'adherí als homenatges: de Francesc Maspons i Anglès, a Bigues del Vallès; els actes d'homenatge a Pompeu Fabra, al Rosselló, Catalunya Nord, amb motiu del cinquantenari de la publicació de les Normes Ortogràfiques de la

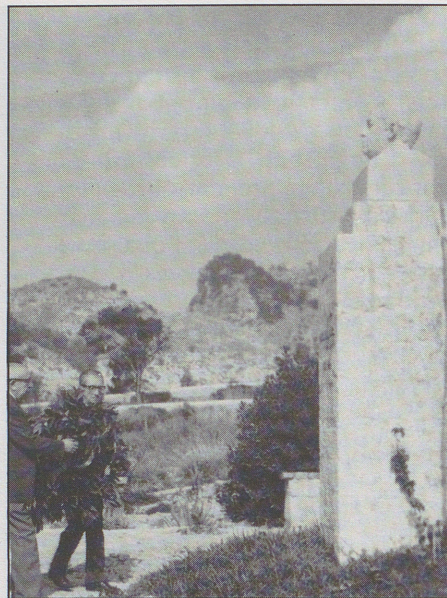
Llengua Catalana; al centenari del naixement de Miquel dels Sants Oliver...

D'aquesta època, record i guard encara un detall de la revista «Ressorgiment», d'abril de 1963, editada a Bona Aires, Argentina, per un grup de catalans exiliats. En la secció Notícies parlaven de la nostra associació:

«DE MALLORCA. — *Fundació de l'Obra Cultural Balear.* És amb gran satisfacció que donem als lectors de «Ressorgiment» notícia de la fundació d'aquesta Obra Cultural Balear, les finalitats de la qual són semblants a les d'Òmnium Cultural, del Principat, i de la Fundació Huguet del País Valencià. Ja no hauríem de dir res més per a destacar-ne la significació, però degut a que ja ha començat les seves activitats direm que la primera cosa ha estat l'organització d'un curs de Llengua Catalana que ha tingut lloc a l'Estudi General Lul·lià des del 2 de gener al 6 d'abril. Actualment se n'organitzen d'altres en diferents centres d'ensenyament, mentre es va elaborant el pla d'activitats d'ordre literari, artístic i científic que s'aniran efectuant.

L'Obra Cultural Balear és re-

Acte d'homenatge a Costa i Llobera. Formentor, 20 d'octubre de 1963

gida per un Consell de Gestió que presideix l'enginyer Miquel Forteza i onze altres membres d'entre els quals el senyor Miquel Fullana i Llompart exerceix de secretari.

Aquesta fundació ha estat vista en els medis literaris, artístics i científics de les Illes, amb entusiasme i emoció pel seu significat i oportunitat.»

La nota de premsa parlava dels cursos de Llengua i Literatura Catalana 1963-64, patrocinats per l'OCB. Al principi del mes d'octubre, els diaris locals i el setmanari «Sóller» publicaven intervius fetes a professors i alumnes.

Es parlava d'organitzar cursos de «mallorquí» als principals col·legis de Ciutat i dels pobles.

La joventut mallorquina s'interessava de cada dia més per la seva llengua. El panorama escolar d'ensenyament de la llengua catalana es repartia entre l'Estudi General Lul·lià, el Col·legi de Monti-Sion, Col·legi de Sant Francesc, Seminari Conciliar, Col·legi de Pares Teatins, Seminari Seràfic de la Porciúncula, Casal de Cultura de Sóller, Col·legi de segona ensenyança d'Artà, Col·legi de Lluçmajor, Convent de Sant Francesc i l'Ins-

titut Nacional Femení. El català s'impartia en aquests centres com una assignatura voluntària.

LES REFORMES DE LA LITÚRGIA

Entorn a la reforma litúrgica a Espanya, emanada del Concili Vaticà, i al punt que es referia a l'ús de la llengua vernacle en els actes litúrgics, l'OCB no podia quedar al marge.

Tot seguit que es va saber l'acord del Bisbat espanyol, s'envià una comunicació a l'arquebisbe d'Oviedo, Vicente Enrique Tarancón, president de la Comisió Episcopal de Litúrgia, pregant-li que es tenguessin en consideració, pel que es refereix al missal oficial, els països de parla catalana.

A la comunicació enviada a Tarancón, es demanaven dos punts: Primer, que als països de llengua catalana, qualsevol sia la seva forma dialectal, no fos autoritzada la missa i els sagraments en llengua castellana, abans de ser-ho en català. Segon, que abans de l'edició en català dels dits missals i rituals, fossin sotmesos els originals, no solament als bisbes del Principat sinó també als de Va-

lència i als de Balears, a fi de poder-los revisar i substituir aquelles paraules que trobassin convenient, perquè fossin més ben compreses pels habitants de cada una de les tres regions. En tot cas, i si era possible, que es permetés als bisbes de les regions valenciana i balear adoptar l'edició catalana del Principat a llurs diòcesis respectives.

Respecte a la provisió del Bisbat de Mallorca, també es va enviar una carta al nunci de Sa Santedat en què s'exposava que es veuria amb gust que es tingués en compte que, a Mallorca, es parla una llengua pròpia, i que es considerava necessari que el nou bisbe fos d'aquesta regió.

A l'any següent, el 1965, el president Miquel Forteza suggerí durant la Junta del Consell de Gestió, que s'elevàs una sol·licitud col·lectiva per demanar que a partir del gener del 1966 les misses se celebrassin en mallorquí a totes les esglésies de l'illa. Per això s'acordà d'organitzar una campanya de recollida de signatures.

Cal recordar que l'ús de la llengua vernacle en els actes litúrgics, per acord emanat del Concili, s'havia de posar en pràc-

tica a partir del dia 7 de març del 1965.

Sis dies després de començar la campanya de signatures a favor de la litúrgia en mallorquí, es tornava a reunir el Consell de Gestió. Vista i comentada la forma d'implantar-se la nova litúrgia, i davant la possibilitat de poder usar-se una adaptació al mallorquí del text català autoritzat, fins i tant no estigués coberta la vacant episcopal a Mallorca, es prengué l'acord de fer imprimir 5.000 exemplars de l'Ordinari de la Missa —text de Montserrat—, aprovat pel Consili i per l'Ordinari de Mallorca, i repartir-los a totes les esglésies mallorquines.

El dia 29 d'octubre, el Consell prengué l'acord d'enviar una carta al Dr. Alvarez Lara, bisbe electe de Mallorca, signada per tots els membres directius de l'OCB. A la carta, se li exposava el fet que a Mallorca hi ha una llengua pròpia. I, pel que fa a les disposicions emanades del Concili Vaticà sobre l'ús de la llengua vernacle, se li ofería, des del punt de vista tècnic, la nostra col·laboració.

El resultat de la campanya de l'OCB fou l'aplegament de 6.332 signatures. L'any 1967, el bisbat editava un Missal Mallorquí, que feia una adaptació a la modalitat balear del Missal...

10 ANYS D'ACTIVITATS DE L'OBRA CULTURAL BALEAR

D'entre les activitats més destacades durant aquests anys hi ha els Jocs Florals de Lluçmajor i els de Ciutadella; el Premi de l'Acadèmia d'Història de Mallorca al Seminari Diocesà; les conferències de Paul Russell-Gebbet i Günther Haensh i els cicles d'estiu al port de Campos; les Aules de Teatre i de Novel·la, el Festival de la Nova Cançó i el Primer Certamen de Música Coral de Mallorca; i les subvencions a l'editorial Daedalus, a les revistes «Ponent», «Cavall Fort», «L'infantil»,

«Lluc», «Revista de Menorca», «Documents d'Església», «Castellitx», «Bellpuig», Comissió Diocesana de Litúrgia amb l'edició de cants litúrgics, a les Biblioteques dels col·legis Pius XII; Bisbe Verger a Santanyí, Club Palma; Escoles de Santa Eugènia i SC dels Hostalets; Colònia de Sant Pere i Grup d'Estudiants mallorquins a Madrid.

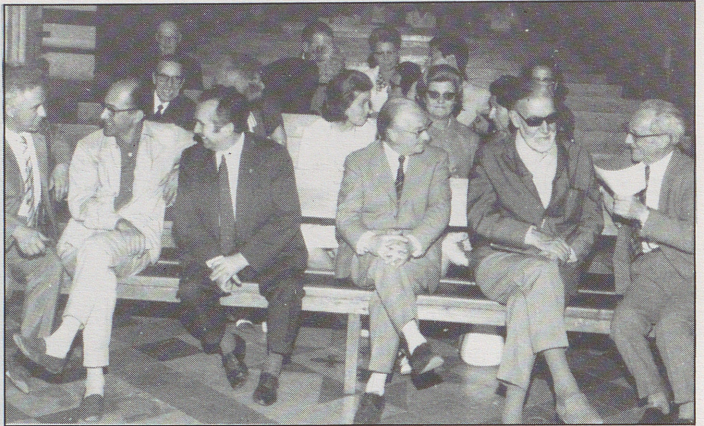
Quant a les publicacions, l'Obra Cultural Balear edità a més del calendari anual, els llibres «Selecció de poemes», «Promp-

tuari d'ortografia», de Francesc de B. Moll; «El segle XIX a Mallorca», de Bartomeu Barceló; «Joan Alcover», de Josep M. Llompart; «Prehistòria i Protohistòria de Mallorca» de Guillem Rosselló Bordoy i Gabriel Llompart; «Poetes i pintors davant el paisatge de Mallorca», de Gabriel Cortès; «El dret civil de les Illes», de Josep Melià.

S'han de comptar també els 20.000 exemplars de l'Ordinari de la Missa, els himnes litúrgics, els fulletons i l'adaptació insular del

Homenatge a la memòria del Poeta Joan Alcover a les cases del predi «Miramar» de Deià

Grup d'amics de l'Obra Cultural Balear, amb el poeta Joan Oliver «Pere Quart». 31 de maig 1970

Missal Català que actualment s'utilitza.

I els cursos de català a l'Estudi General Lul-lià, l'Escola d'Estiu «Cèlia Viñes», per a mestres, que a l'any 1969 ja sobrepassava la llista dels 1.200 alumnes.

ALGUNS JOVES DELS ANYS SEIXANTA I L'OCB

Les activitats docents de l'Obra es manifestaren principalment en tres aspectes: els concursos literaris per als joves, els cursos elementals de Llengua i Literatura Catalana i els Cursos de Capacitació per a professors de grau elemental de Llengua Catalana.

El principal problema a resoldre, per al bon funcionament de l'ensenyament de la nostra llengua, era l'escassetat de persones preparades per exercir aquesta labor docent. Per evitar les difi-

cultats es varen organitzar els cursos intensius per a formar gent nova. Francesc de B. Moll dirigí tots aquests cursos, que sempre es varen fer a l'Estudi General Lul-lià.

Cada any, s'organitzaven cursos entre els estudiants que assistien a les classes. L'any 1964 trobam entre els joves premiats una Carme Riera adolescent que, als setze anys, ja rebia el primer premi pel seu comentari de la «Vida i Virtuts de Santa Catalina Thomàs», i també per recitar «La Serra», del poeta Joan Alcover.

D'altres joves premiats foren Jordi Gayà i Valentí Puig, ambdós pel seu comentari de «L'Hostal de la Bolla», de Miquel dels Sants Oliver.

L'escriptora Antònia Vicenç recorda també el viatge que féu en companyia d'altres alumnes premiats per l'OCB i que consistí en un viatge per terres del Principat.

A l'any 66 tornam a trobar un grup de gent jove que emparats per l'OCB tractaven de formar un grup amateur de teatre català. Entre ells Carme Riera, Joana de Gayeta, Nina Moll, Ramon Cavaller, Gabriel Janer Manila, Guillem Frontera, Baltasar Llopart... D'ells sorgí la iniciativa de formar una Comissió Cooperadora de l'OCB, que posà en marxa l'Aula de Teatre, un cicle de conferències que durà prop de sis mesos, a la Casa Regional Catalana.

No obstant la comunicació entre els joves i la Junta Directiva de l'OCB, que jo tractava de propiciar, no acabava d'aconseguir-se. L'any 1970 el president Miquel Forteza morí i el seu successor, Climent Garau es proposà arribar als joves, tot mirant al futur.

CLIMENT GARAU:

L'OBRA CULTURAL BALEAR, ENTRE LA TOLERÀNCIA I LA CLANDESTINITAT (1970-1978)

Francesca Sastre

H

i ha hagut gent que ha volgut suposar que el Consell de Gestió de l'Obra Cultural Balear fins ara respirava un ambient joc-floralista, excessivament literari, apartat de realitat socials. Al contrari, jo hi he trobat uns companys de Consell vells per experiència, però també veterans en la lluita, acostumats a anar a contracorrent i que han salvat el que s'ha pogut del naufragi cultural, amb el mateix amor a la llibertat que pugui trobar-se dins el cor de qualsevol jove de vint anys ple d'ansies renovadores».

Amb aquestes paraules, Climent Garau començava el seu discurs en prendre possessió del seu càrrec de president de l'Obra Cultural Balear, el 16 de febrer de 1970.

Ja en el seu discurs inicial, Climent Garau responia a les crítiques i a la necessitat de popularitzar l'entitat. L'Obra Cultural depenia dels seus socis. No existien llavors les ajudes oficials. En vuit anys, de 1970 a 1978, l'Obra passà del centenar i escaig de socis a la xifra dels 3.000. L'entitat creà noves delegacions a Menorca i diversos pobles de Mallorca.

D'aquests vuit anys, Climent recorda les reticències i les vegades que hagué de respondre per una reunió de Comissions Obreres amb Marcelino Camacho, al local de l'OCB, naturalment en una època en què aquest sindicat era a la clandestinitat.

Amb el mateix distanciament que provoca el pas del temps, Climent Garau recorda els premis

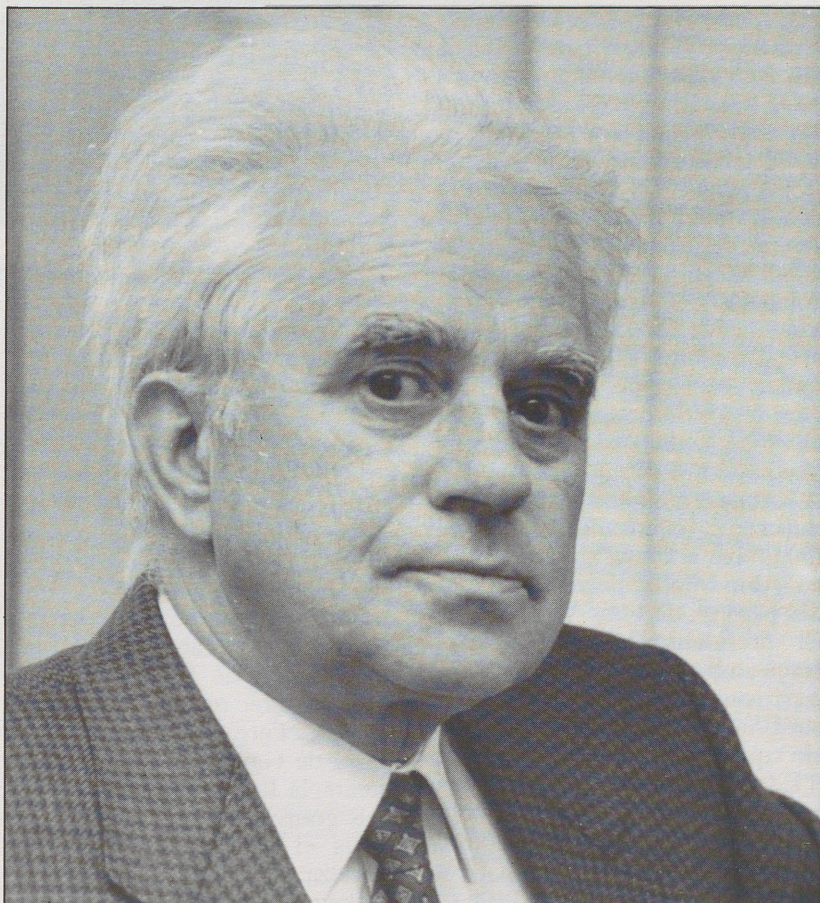

Foto: Joan Miquel

que l'entitat obtingué durant la seva presidència. L'any 1972 el Premi de Premis «Ciutat de Palma»; el 1973, el «Siurell de Plata» del diari Última Hora i el 1978, el Premi d'Honor «Jaume I». Uns premis que reconeixen la tasca incommensurable d'activitats culturals, subvencions i cursos de català, que durant vuit anys l'Obra havia duit endavant, fidel als seus principis que, de cada vegada més, eren assumits per un nombre

major de gent, pels sectors socials que després protagonitzaren la transició política.

—Vostè començà a prendre contacte amb l'Obra Cultural des dels inicis d'aquesta. ¿Quina és la primera imatge que li ve a la memòria d'aquells anys, 63,64?

—Jo sempre vaig estar diposat a lluitar per la nostra llengua i cultura. Em venia de lluny, el meu pare ja va ser fundador de l'Associació per la Cultura de Ma-

llorca i en va ser tresorer una temporada. A ca meva, sempre he respirat un ambient que em feia sensible a totes aquestes qüestions. Quan vaig saber que s'havia fundat l'Obra Cultural Balear, no vaig dubtar ni un segon a demanar-hi entrada i anar seguint la cosa amb unes mínimes relacions que teníem llavors els socis, perquè les reunions eren complicades. L'any 63, el 64, eren èpoques de clandestinitat. D'aquí va partir tot. Record uns dinars, als sopars no hi anava perquè predominaven uns sectors que ara s'anomenen de la tercera edat. Eren senyors respectables. Em ve a la memòria don Miquel Forteza, com si ara el ves, assegut enmig de donya Catalina Mayol i donya Maria Simó, donar-los una rosa a cadascuna, a la taula de Ca'n Tomeu. Tot just ocupàvem una sala d'un restaurant. Allò era un ambient d'exquisidesa i de bones formes. Era una espècie de consol dins el món que patíem. Ens sentíem molt bé. A part de la simpatia, ens unia una causa molt important per a mi. Al final, això acabava amb les juntes a ca don Miquel Forteza, presidides per l'oli de Felip V, al cel sia. El president, Miquel Forteza, actuà amb el seu gran prestigi com a persona pública de Ciutat. Record haver memoritzat la traducció que va fer de «El corb», d'Edgar Allan Poe, quan jo era encara un estudiant a Barcelona. Ens semblava que feia una espècie de lluita cultural i política. Tot l'aspecte de resistència cultural és naturalment un precursor de la resistència política, per tant jo vaig viure les primeres etapes d'aquesta resistència cultural amb les cèlebres edicions de «Negra Nit», de Mossèn Pere, uns llibres menuts de paper estrassa que dúiem a la butxaca. Damunt això fèiem una resistència. En aquell temps, empresonaren un amic meu per fer un poema a la Mare de Déu de Montserrat en català. Clar, ara ens pot semblar molt lluny.

Tot això formava part d'un context de gent, de persones que

Durant l'etapa de Climent Garau es creen les delegacions de l'OCB als pobles de Mallorca (Foto: F. Amengual)

no hi estàvem d'acrod, que ens queixàvem i d'aquí naixien, naturalment, les utopies més maques que te puguis imaginar: una gran dificultat, més la utopia.

—*Després d'aquesta època estudiantil, vostè torna a Mallorca i al cap d'un temps ja pren part activa a les juntes. ¿Com funcionaven en aquells moments?*

—Bé, jo era vocal, no per una elecció democràtica, sinó per suggeriment de Miquel Fullana. Amb mi, crec recordar que també hi entrà Pere Llabrés i Francesc Serra de Gayeta. En aquells moments, la Junta estava constituïda pels grans pares de la cultura. Hi havia el president, don Miquel Forteza; el secretari, don Miquel Fullana; el tresorer don Miquel Arbona, que era un home d'idees tradicionalistes, ja que havia estat membre del partit carlí. Record les discussions ben dutes que es suscitaven entre don Miquel Arbona i el secretari, Miquel Fullana, que havia estat d'Esquerra Republicana. Eren gent civilitzada, però allà hi havia un blau encarnat cada vegada que s'encetava la polèmica.

—*¿Creu que representaven una certa burgesia il·lustrada i dissident, que havia sobreviscut la guerra civil? Vostè s'hi identifica?*

—De fet, amb la burgesia no m'hi trobava massa bé. Jo havia corregut per cursets de cristiandat i vaig anar a parar en aquells equips de matrimonis de don Miquel Montcada, «Por el mundo mejor», del pare Lombardi. Hi havia un moviment dins el catolicisme d'aquell temps que pretenien una avantguarda, una lluita de responsabilització, en una paraula de compromís. Però jo sempre deia a don Miquel Montcada que havia anat a una pesquera que no era la seva. Era precisament la pesquera de l'alta societat, més que burgesia. Però jo no m'hi sentia a gust. Encara som sensible a uns temes a què la burgesia d'aquest país malauradament no hi és gens. Després, vaig muntar uns equips de diàleg entre seglars i capellans. Jo veia els capellans tan allunyats de la realitat... Al final, quan estàvem tots convençuts, la cosa acabà en un diàleg entre cristians i marxistes. I allà vaig conèixer Albert Saoner, Nicolau Llaneras. Així viag passar a una etapa més política i, finalment, vaig anar a parar a Obra Cultural Balear.

Tornant al terme de burgès, he de dir que no m'agrada.

Jo he estat bastant fidel a la terra, rebel, fidel a la llengua, al poble. Jo vénc de Capdepera,

d'una família de pagesos, el meu avi, per la banda de Sóller, havia tornat d'Amèrica amb un petit capital, però de totes formes jo m'he sentit molt compromès i no m'he trobat massa a gust a les tertúlies burgeses.

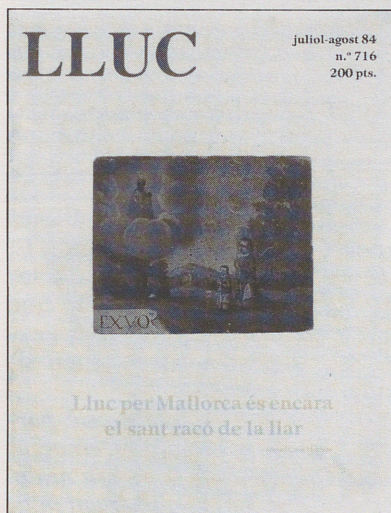
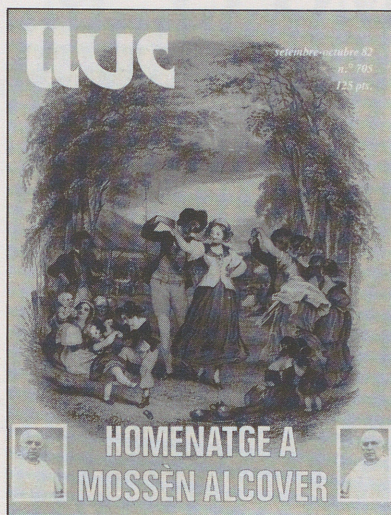
M'agrada més el tipus de personatge que ja s'inicia al segle passat amb una idea de progrés, de sensibilitat cap als valors de la terra. Amb aquest model, sí que m'hi sent identificat, a més d'una certa il·lustració que donava haver estudiat una carrera universitària, en aquell temps on hi havia un cert humanisme a la universitat. Jo vaig acabar l'assignatura de «Farmàcia Galènica» sense saber res de composició de medicaments, en canvi, en aquesta assignatura, fèiem el que li agradava al professor, que era viatjar per la història de la farmàcia, que de vegades ens transportava en un vaixell per l'Atlàntic del segle XVI. I jo estic content que aquesta saba no ens hagi abandonat encara.

—¿Vostè va contactar, a la Universitat, amb estudiants que protestaven contra el règim franquista?

—Tothom anava molt alerta. Jo tenia un amic íntim, que era del Front Nacional, que anava amb Jordi Pujol amb un pot de pintura, però ell no m'ho va dir mai. Record haver participat a les protestes contra el SEU. Crec que, ni si m'haguessin pegat, hauria fet el «saludo» feixista. Vivíem un ambient fortament repressiu, on la política era dictatorial i feixista, en mans d'uns esbirros gangsterils que circulaven pel SEU.

—Tornant a l'Obra Cultural Balear. Quan va assumir la presidència, al cap de vuit anys de funcionament de l'entitat, s'inicia una nova etapa. ¿Com la definiríeu?

—Jo vaig arribar en un moment d'una certa decrepitud de l'Obra. Era preocupant la situació, perquè havia estat en mans d'uns senyors majors. Des de fora, se feien unes acusacions d'aburgesament i de dretanisme. En aquells moments era terrible ser

L'any 1968 comença la relació de l'OCB amb la revista Lluc, publicació de la Congregació dels Missioners dels Sagrats Cors. Durarà 18 anys

fins i tot socialdemòcrata. S'havia de ser molt roig, i molt nacionalista. La gent jove no entenia els problemes de manca de comunicació de la dictadura i no comprenien aquests senyors que estaven fent una gran tasca enmig de moltes dificultats. L'ambient era formidable. Potser la mala imatge que donàvem era més de cara a les circumstàncies externes.

—¿Vostè va tenir tantes dificultats com l'anterior Junta amb la censura?

—Jo tenia una fitxa policial,

però no em sentia amenaçat. No pensava que m'haguessin de ficar a la presó. Diverses vegades vaig demanar clemència per altres. El fet de tenir-me conceptuat com a persona de bons costums, a més jo era apotecari i analista, tot això devia pesar per no donar la campanada d'engarjolar una persona d'un cert estament que gairebé coincidia amb el seu. Això em va donar una llibertat d'acció. No hi havia la tibantor d'abans. Hi havia un cert consentiment, per part d'aquests senyors, que ens possibilitava fer conferències. Malgrat que venia la policia: una vegada, en va venir un que era tan beneït que se va assegurar a la presidència i tot; la gent ho va interpretar com si fos el delegat de l'Obra a Menorca i resultava que era del Cos General de Policia, que venia a vigilar-nos de prop. Els encarregats eren de la brigada criminal o civil. En canvi, hi havia gent comprensiva que només ens demanaven el que tractaríem a les reunions i prou. Més o manco anàrem tirant. Per una banda jo no crec que provocàssim les ires i per l'altra la simpatia entre la nostra classe social i la seva afavorí les coses.

—¿Quines circumstàncies creu vostè que pesaren més a l'hora d'elegir-lo president de l'OCB, a la mort de Miquel Forteza, l'any 1970?

—Crec que en aquells moments la situació era precària. Quasibé m'elegiren per ser l'únic que va dir que sí. I el meu defecte és no saber dir que no mai. No crec que pesàs cap raó personal meva, més aviat al contrari. Crec que se posaren les mans al cap, perquè la meva categoria intel·lectual devora la de la immensa majoria dels meus antecessors era molt inferior. Jo tenia una carrera tècnica, no tenia una carrera de lletres, com la majoria. Tot això era atípic en aquells moments. Una atípia que encara continua. Jo crec que seguim fent voltes al mateix tema de llengua i cultura i la gent de ciència demostra poca sensibilitat, per desgràcia, i no s'afica en les

activitats diríem culturals, en un sentit ampli.

—*No obstant això, malgrat les dificultats que l'Obra travessava en aquells moments, vostè va aconseguir un creixement ràpid i una implantació més gran de l'OCB, que començà aquí a popularitzar-se. ¿Com?*

—Sí, en vuit anys se feren coses. Com he demostrat diverses vegades, el meu temperament és de promotor, me vaig moure molt, no vull pecar de falsa modestia. Anàrem a pobles i també a Barcelona a pactar amb l'Òmnium Cultural. Començarem a pensar en la productivitat: fer socis amb una campanya de visites. Quan vaig deixar la presidència de l'OCB, l'any 1978, record que hi havia uns 3.000 socis.

A l'etapa inicial, hi va haver un contacte amb la gent que era soci. Fèrem una crida i vaig escriure una carta bastant patètica: només se va presentar don Ferran Mora, un gran patriota. Però va ser l'únic. Per això, ara no s'ha de queixar la gent, com es va queixar en aquell temps, d'una excessiva esquerranització de l'OCB. La meva intenció no va ser de vendre l'ànima al dimoni. Les coses anaren així perquè els altres no varen assistir.

—*¿I no li van agrair mai, precisament, aquesta esquerranització de l'Obra?*

—No. Sempre se m'ha acusat de donar entrada a l'Obra i d'actuar com si jo fos una espècie de Lenin. I, de fet, jo vaig fer tot el possible perquè vengués a l'OCB tothom que pogués. Crec que una cultura no pot estandaritzar-se políticament, ni ideològicament. Per enriquir-se, una cultura requereix moltes col·laboracions. Els qui m'han donat branca han estat els contraris a això. Han dit que vaig vendre l'OCB als comunistes. Jo no crec que n'hi hagi per tant. Alguns dels qui protestaven mantenien una actitud molt conformista, cofoia amb el règim, malgrat estimar la llengua. No es varen jugar res.

Hi havia excepcions. La burge-

sia progressista, intel·lectual, on jo m'hi trobava bé, sí que venien. Però aquests eren uns 200 o 300. La resta estava conforme amb el feixisme. Si s'haguessin espavilat, la cosa hauria anat molt millor, sense tantes dificultats amb el governador civil.

—*¿Com eren les relacions de l'Obra Cultural i l'Església?*

—Jo aleshores estava molt indignat amb l'església, a pesar de ser catòlic practicant, per l'actitud que tenien de no resistència a la castellanització. Hi va haver el cèlebre tema de la «llengua vernàcula», a partir del Concili Vaticà segon, que va ser capaç de despertar moltes esperances. Aleshores va sortir una reglamentació de l'ús de la llengua litúrgica, que passava del llatí a les llengües pròpies, «vernacles». Aquest terme aquí va resultar que era el castellà. Record que vaig escriure una carta a Serra d'Or protestant. L'Obra publicà cançons i l'ordinari de la missa. El tema de l'ús de la llengua a les misses era importantíssim. Jo crec que part de les millores en l'expressió de la llengua hi tenen alguna cosa a veure.

—*Prop dels setanta, vostè participa també a la Taula Democràtica. Tot i que vostè no era ni del Partit Carlí, ni comunista, ni militava a cap partit dels que existien llavors.*

—Bé, ja als anys seixanta començarem amb els grups de diàleg entre marxistes i cristians. A través de tot això, jo vaig anar coneixent una sèrie de personatges com Ignasi Ribas, Macià Oliver... I després ja va aparèixer d'una manera clandestina, però sabuda, la Taula Democràtica. Pràcticament això estava en mans del Partit Comunista, que era l'únic partit actiu dins la Taula. Hi havia també el Partit Carlí. Entre aquests dos partits, feren funcionar la Taula. Clar que el partit comunista tenia moltes versions: Dones Democràtiques, Estudiants democràtics... Bé, i abans hi va haver la reunió de S'Arracó, organitzat per Gori Mir, Pere

Jofre, Pere Llabrés, Antònia Cañellas, Andreu Murillo, i ja en aquell moment ens comprometérem a contactar amb les forces polítiques. Per a mi, va ser com un punt de partida. Primer ens reuníem als locals dels requetés, i més tard, una vegada que ja es constituïren els partits, anàrem a les diferents seus. Record Biel Sevilla d'UGT i a les darreries, el PSOE. Molts dels militants del PSOE es conegueren a una reunió que férem l'any 1976 a Ca'n Tàpera.

—*¿Què va representar l'Obra Cultural, a nivell personal, per a Climent Garau?*

—Ho va ser tot, l'Obra i el laboratori. El laboratori no me va deixar ser la persona humana, el personatge cívic que hagués volgut ser, i l'Obra, en canvi, m'impedí ser un científic brillant, tal com jo volia. Al final, crec que vaig fer el que se'm demanava. L'Obra era, per a molta gent, l'única instància a la qual acudir. Sempre he cregut que el món es mou per minories. I si trec una convicció d'això és precisament d'aquesta etapa de la meva vida. Encara ara, a través del grup de joves de Blanquerna. Pensau que les civilitzacions passades han mort quan han desaparegut les minories. Els faraons d'Egipte, per exemple. Jo crec que ara la situació social d'Egipte és tan desastrosa com quan vivien els faraons, però amb la dificultat que no hi ha ara els faraons. L'arena ho ha tapat tot, ni els egipcis se'n recorden. Si no hi ha una minoria que vagi incorporant la modernitat en la tradició sense trencar, el país no funciona. I això és fruit d'una acció minoritària. I també és important que la gent entengui el valor del granet d'arena. Les mediocritats humanes arriben a fer alguna cosa important. No estic satisfet d'una cosa puntual, sinó de la suma de coses, de la voluntat, de la caparrudesa per treballar. Vull ressaltar la importància d'allò petit; si no hi ha això que sumi, no hi ha res, encara que la gent cregui en projectes faraònics d'una manera errada.

JOSEP M. LLOMPART:

LA TRANSICIÓ POLÍTICA I L'OBRA CULTURAL BALEAR

(1978-1983)

Francesca Sastre

U

Una de les primeres coses que va fer vostè en assumir la presidència de l'OCB, l'any 1978, va ser un acte d'homenatge al seu antecessor, Climent Garau.

—L'homenatge a Climent Garau, el dia que ell va abandonar la presidència de l'Obra Cultural Balear va rebre les adhesions de molta gent; entre aquestes adhesions, les de diversos partits polítics encara il-legals.

Era al restaurant l'Atalaia, al Passeig Marítim. Crec que ja ha desaparegut. Record que va ser un acte molt emotiu i clarament emmarcat dins el seu propi context. Hem de tenir en compte que va ser l'època de les il·lusions, dels entusiasmes. L'època on tots creïem que amb un dia gloriós tot s'arreglaria. Llavors arribàrem a la conclusió que els dies gloriosos no existien, que s'havia d'anar fent a cada moment i prou. En fi, record que jo vaig oferir l'homenatge i Climent Garau s'acomia-dà. Va estar molt bé.

—*Vegeu el context de l'època. El dia 29 d'octubre de 1978, la Diada Autònoma. Vostè llegeix un parlament a favor de la llengua catalana. Va haver de replicar fort a la gent que cridava mallorquí! I ja la tenim armada. Crec que és l'única vegada on el record visiblement enfadat.*

—Hi ha coses que empipen. De tota manera, jo he dit una sèrie de vegades que el text no era meu, la qual cosa no vol dir que no el subscrivís. Per ventura si l'hagués elaborat jo, hauria enfilat el text per un altre cantó. Jo l'únic que

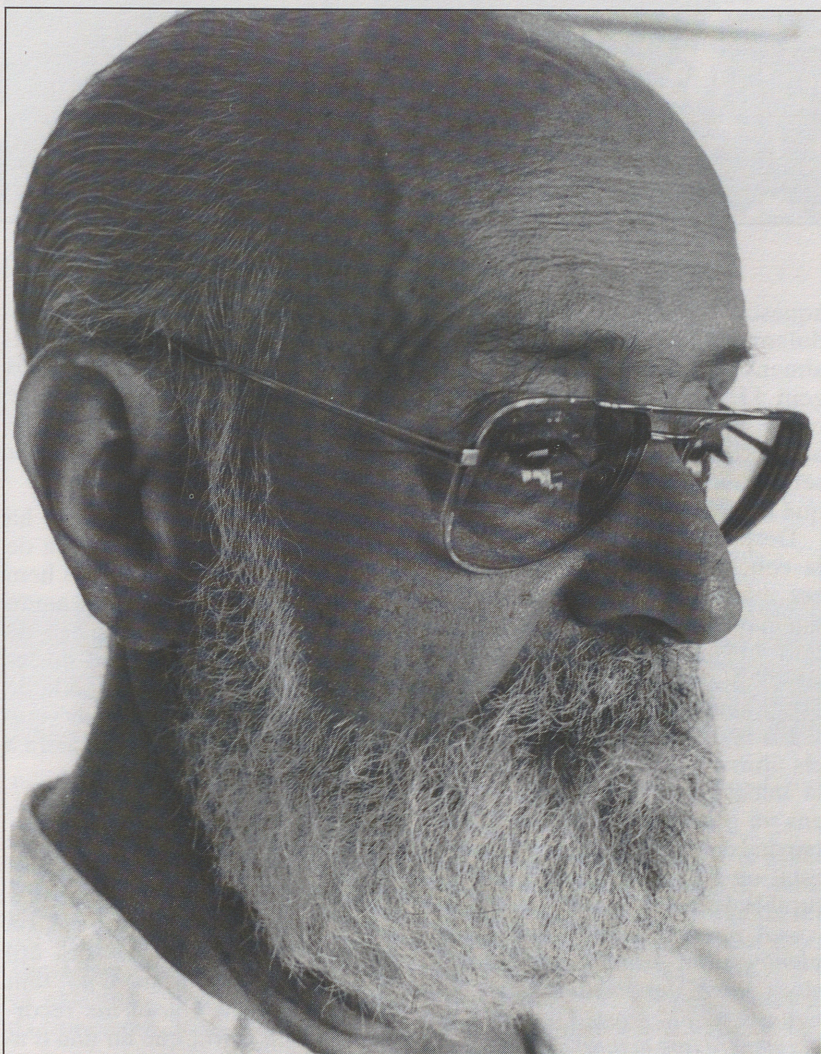

Foto: Xesc Amengual

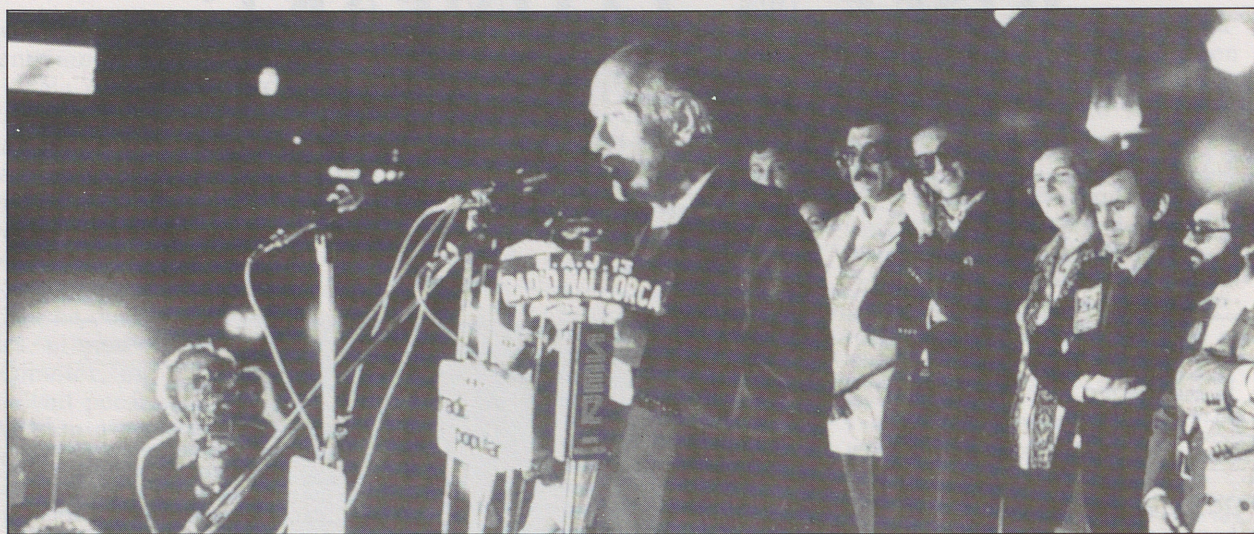
vaig fer aquell dia va ser de jugar. Ara bé, hi ha manifestacions de bestiesa que te revolten, vulguis o no.

—*¿Com resumiria els vuit anys que durà el seu càrrec a l'Obra Cultural Balear?*

—Jo en tenc un record positiu.

Tu pensa que les Juntes que jo vaig presidir varen haver de plantejar-se la crisi d'identitat que llavors patia l'Obra Cultural Balear. L'entitat s'havia creat i havia estat concebuda durant la resistència cultural. Una vegada, pensàvem de bona fe, passada

Intervenció de Josep M. Llompart a la Diada Autònoma (Foto: Última Hora)

aquesta resistència cultural de-
duïem que no seríem necessaris,
almenys no d'una forma tan ur-
gent. Després descobrirem que les
coses no han canviat tant. Bé
aleshores vàrem plantejar per què
serveix l'Obra Cultural Balear,
què ha de fer?

Després, a la llarga, arribàrem a
la conclusió que l'Obra Cultural
era encara necessària per a allò
que havia estat fundada, i que per
tant havia de seguir fent totes
aquelles suplències que ja venia
ocupant des dels primers temps.

En aquest sentit record, ja en
els últims temps del meu mandat,
la iniciativa d'Antoni Mir, quan
ens va plantejar els cursos de les
barriades. I realment aquest ha
estat un dels èxits de l'Obra Cul-
tural Balear.

—*A partir d'aquest moment, es
plantegen les primeres col·labora-
cions amb les institucions. En
aquest sentit, vostè sempre ha
mantengut una actitud dialogant en
moments difícils.*

—Jo ho he procurat. Dec ser
una persona així, perquè he estat
tractat d'energumen, de somia-
dor, d'heroi romàntic... Això vol
dir que me situo en una posició
intermèdia i eclèctica que fa que
me puguin acusar de les coses més
contradictòries.

Hem de reconèixer que el
somni és una cosa i la realitat, una

altra. El somni és necessari. És
molt maco. Tots somiam o, al-
manco jo he somiat uns Països
Catalans lliures i socialistes. Jo sé
que això no ho veuré. Ara, el
somni hi és. I jo procuraré servir
d'alguna manera el meu somni.

Però, d'una altra banda, hi ha
les realitats. És a dir, a l'hora de
fer una cosa concreta el que hem
d'evitar és el que feia Ramon
Llull, que enmig d'una plaça de
Bugia predicava que la llei de Je-
sucrist era la vertadera i que la de
Mahoma era falsa. L'únic que
aconseguí va ésser que el ficassin a
la presó.

S'ha de distingir entre el prag-
matisme i el somni. Jo sempre he
intentat donar a l'Obra Cultural
Balear un sentit de pragmatisme.
Tenir sempre en compte fins on
podem arribar i fins on serà útil
allò que ens proposam, si no, tant
se val. Climent Garau me recorda-
va, no fa gaire, que en una d'a-
quelles «conspiracions» que es
feien en els últims temps de Fran-
co, la gent deia: «Farem això i allò
altre, i la revolució...» Jo els vaig
contestar: «Mirau, mentre basti
una parella de la guàrdia civil per
impedir que femem tot això, més
val que ens dediquem a altres
coses...»

—*Quines altres coses proposa-
veu en aquells moments?*

—Jo suggeria, senzillament un
possibilisme digne. És a dir, un
possibilisme que no suposàs de
cap manera una col·laboració amb
l'adversari. Era, veure dins una
actitud no-claudicant què era el
que es podia fer i que fos útil en
aquell moment.

—*Com es va plantejar la
col·laboració amb les institucions,
malgrat el distanciament ideològic
que separava l'OCB del color po-
lític que governava les Illes en
aquell moment. Es va produir un
apropament durant la transició
política, després de les primers
eleccions democràtiques?*

—Home, des del moment que
haviem desaparegut unes institu-
cions hostils i enemigues; o millor
dít, d'ençà que les institucions
haviem deixat d'estar ocupades
per persones hostils i enemigues,
bé aleshores, el que era natural
era que ens ajudassin i que nosal-
tres els ajudàssim a ells. Crec que
era elemental. I realment es va
aconseguir aquesta col·laboració
institucional. Fins i tot jo crec que
hi va haver un moment en què les
institucions sobrevaloraren el que
en realitat era l'Obra Cultural
Balear. Creien que teníem més
força de la que en realitat hi havia.
En alguna ocasió jo vaig recórrer a
allò que deia Marx, «Un fantasma
recorre avui les Illes. Li diuen
Obra Cultural Balear». És a dir,

feia una certa por, l'Obra Cultural Balear. Si ho penses bé, d'haver sabut que les nostres forces eren més aviat migrades, no n'hauria feta tanta de por. Aconsegüirem que la tenguessin en compte.

—*Fruit de col·laboracions institucionals és la promoció del llibre, «Català o mallorquí, llengua o dialecte?»*, de Francesc de B. Moll. *L'ajut del Consell General Interinsular, amb Jeroni Albertí al davant, va ser decisiva per a la distribució i la promoció d'un llibre que aclarí moltes polèmiques, com la dels «gonellistes».*

—Sí, allò va ser molt important i s'ha d'agrair a les institucions que se posassin al nostre costat i patrocinassin l'edició d'aquest opuscle que, molt clarament, dóna una sèrie d'arguments que sempre hem defensat sense ambigüitats. És un exemple de col·laboració pragmàtica.

—*Durant el període que vostè presidí l'OCB s'organitzà el Congrés de Cultura Catalana.*

—Ho vaig agafar ja al final. Quan jo era president de l'OCB s'estava produint la darrera etapa, la d'àmbit de producció literària. Després a continuació vengué la Diada de l'Autonomia i l'acte de la Plaça Major, del qual ja hem parlat.

D'aquesta mateixa època, el que voldria destacar és l'esplèndida col·laboració de Joan Miró. Se va portar admirablement amb l'OCB. Li va regalar una col·lecció de litografies perquè les comercialitzassin i va fer el cartell que simbolitza l'entitat. I tot això ho va fer de manera que a l'Obra no li va costar ni un duro. Fins i tot, Joan Miró s'encarregà de la impressió i de la reproducció dels cartells. És de les col·laboracions que emocionen, perquè quan jo li vaig donar les gràcies, en Joan em va dir: «No, era la meva obligació». D'alguna manera per compensar, nosaltres a la biblioteca de l'OCB l'anomenàrem: «Biblioteca Joan Miró». Això li va fer molta il·lusió.

—*Com recordau Joan Miró, com el definiríeu?*

Joan Miró va ajudar l'OCB amb la donació d'una litografia, i va supervisar l'edició posterior del cartell

—Un dia, mentre treballava amb Camilo José Cela, arribà el pintor Tristan Tzara, el creador del dadaisme. Quan vaig dir a Tzara que coneixia Joan Miró, em va exclamar: «Ah!, c'est un curé de campagne, Joan Miró».

Era un poc capellà de poble, en el bon sentit de la paraula. Era un home ingenu, un home senzill sempre disposat a ajudar com a ciutadà. Joan Miró va insistir més d'una vegada en allò de «Voleu ser Universals, siau Catalans», que deia Joan Alcover. Per ser universals hem d'estar molt arrelats a la terra. O aquella altra cita, no record l'autor, que deia: «Ra-

cine i Corneille, a força de voler ser universals, varen ser molt francesos i Molière, a força de ser molt francès, va arribar a ser molt universal».

—*Entorn de l'Obra Cultural Balear sempre s'han generat iniciatives paral·leles, com per exemple Blanquerna, la CENC, el BLOC... durant aquests darrers quatre anys. Però quines recordau durant l'època que presidíreu l'OCB?*

—L'Obra Cultura Balear va continuar durant el temps en què jo era president com a «refugium peccatorum», que havia estat durant el franquisme. S'hi reunia tothom. Latitud-39 va començar

FRANCESC DE B. MOLL

LLENGUA O DIALECTE? CATALÀ O MALLORQUÍ?

Lliçó inaugural dels cursos de llengua catalana 1978-79
organitzats per l'OBRA CULTURAL BALEAR

Edició patrocinada pel
CONSELL GENERAL INTERINSULAR
ILLES BALEARS

1978

Coberta del
popularíssim
escrit de
Francesc de B.
Moll: «Llengua
o dialecte,
català o
mallorquí?»,
postulat el 1978
per l'organisme
pre-autonòmic

allà i l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana encara ara té com a seu l'OCB. De la gent, record a Pere Rosselló i Bover, que va ser un poeta que me va interessar ben prest. En Joan Mas i Vives, que treballà molt entorn de la revista *Latitud-39*. En particular no destacaria ningú. Però, això sí, hi ha un company de fatigues dels darrers temps, que és n'Antoni Serra. El record amb la nostàlgia d'aquells temps.

—*Recorda les festes de Pompeu Fabra quan l'OCB s'encarregà de la seva organització a Mallorca, l'any 1980.*

—Sí, les record. Aquestes Festes Populars són itinerants d'àmbit de Països Catalans. A Mallorca coincidiren amb el 750è aniversari de la Reconquesta de Mallorca i també es va fer un homenatge a Mossèn Antoni M.ª Alcover i a Marian Aguiló. Record que els catalans ens imposaren un ritme de feina frenètic. Els actes coincidiren amb una trobada de l'Associació d'escriptors en llengua catalana. I record també que Maria del Mar Bonet i Biel Majoral oferiren un recital al Teatre Principal.

—*Pels anys seixanta, vostè realitzava un programa radiofònic entorn de la literatura a Mallorca. En certa manera ja va ser un pioner en l'ús de la llengua als mitjans de comunicació.*

—Sí, record que m'ho va demanar el director de Ràdio Inca, que era un senyor de Valladolid. En Francesc de B. Moll feia un programa de llengua i jo de literatura. D'aquí, després editàrem un llibre. Era una forma molt planera d'explicar la literatura.

—*M'imagin que, als anys setanta, hi devia haver una eclosió de gent que descobria amb curiositat tot allò que havia estat silenciada durant tant de temps. Els uns des del punt de vista folklòric, d'altres donant un sentit unitari i nacional a la cultura.*

—Sí, precisament sortíem d'una època que s'havia caracteritzat per matar les curiositats; o sigui que és lògic que les curiositats reverdissin.

—*No temien quedar-se amb la nostàlgia del temps perdut?*

—El pes de la nostàlgia ha estat sempre un llast. Clar, la nostàlgia pot ser un motor, però llavors és un pes. La nostàlgia pot incitar-

te a fer unes coses. Ara bé, el que has de fer és tòrcer el coll a la nostàlgia i llevar-te-la de davant. De vegades, les enyorances fan cometre equivocacions. Mitifiquen la història o, per exemple, a un se li acut fer una revista, de vegades pesa la nostàlgia de «La Nostra Terra», que era una revista excel·lent en el seu moment, però que ara no es pot fer. Ara no faig referència a cap revista en concret, però a vegades s'hi veu, aquesta nostàlgia.

—*Us han acusat alguna vegada de fer «capelleta»?*

—No m'ho he acabat de creure mai, això de la «capelleta». Aquí, a aquest país hi ha unes inèrcies sempre. De quina «capelleta»? No ho han sabut concretar mai. Quan la gent t'ha posat una etiqueta, no hi ha manera que te la llevin. Els de la meua generació sempre hem anat disposats a parlar amb tothom, a formar part de totes les «capelletes», i de totes les catedrals.

—*Fa poc, en un discurs, parlàveu de com els partits polítics no acabaren mai suplint la tasca de l'OCB. Tot i que durant un temps sí que protagonitzaren el debat cultural durant la transició. Què va passar després de les primeres eleccions? Com va afectar l'OCB?*

—Els partits polítics varen resuscitar d'una manera molt maca. Però, clar, llavors es convertien en partits polítics massa aviat. Començaren a fer política de partit, abans de tenir... És com si els jugadors de futbol començassin a jugar sense tenir el camp de futbol construït. Feren una política com si fossim a Anglaterra. Com si l'Estat espanyol fos un estat democràtic de sempre. Clar, aleshores, els partits poden fer política de partit, però quan és necessari reconstruir un estat i reconstruir un país, primer s'han de posar tots d'acord a fer aquesta reconstrucció i després poden començar a funcionar com a veritables partits. A posta, al començament, sí que, en certa manera, duïen aquesta lluita cultural, però poc a poc l'anaren desassumint.

IGNASI RIBAS, DE LA POLÍTICA A LA CULTURA

HISTÒRIA RECENT DE L'OBRA CULTURAL BALEAR

Francesc Farré

I

Ignasi Ribas ha estat el quart president de l'Obra Cultural Balear, el darrer en una època de plena activitat autonòmica entre 1983 i 1987 que, recollint l'herència de difícils anys anteriors, ha basat la seva gestió en la reivindicació de la normalització lingüística, especialment en els mitjans de comunicació socials. Aquest és el punt on passa el relleu a la nova Junta que, des d'ara, presideix Miquel Alenyà.

«Aquesta Junta ha esta hereva no sols de la feina que van fer els fundadors, entre els quals es troben homes com Francesc de B. Moll, sinó de la primera Junta del malaguanyat Miquel Forteza, en un moment de quasi clandestinitat; de al Junta de Climent Garau, en una època difícil de dictadura i primers moments de la transició, on l'Obra Cultural va jugar un paper fonamental conjugant la resistència cultural amb l'oposició democràtica.

Josep M. Llompart va haver de superar la crisi d'identitat de l'OCB. Hi havia gent ingènua que, recobrades les llibertats democràtiques i recobrades unes situacions constitucionals i d'institucions d'autogovern amb un procés estatutari, pensaven que havien de ser aquestes institucions d'autogovern les que assumissin els objectius de l'OCB. Aquesta postura resultà, clarament, ingènua; ja que avui dia, els primers objectius que es varen plantejar en la institució encara no s'han assolit... Afortunadament, la Junta de Josep M. Llompart no va

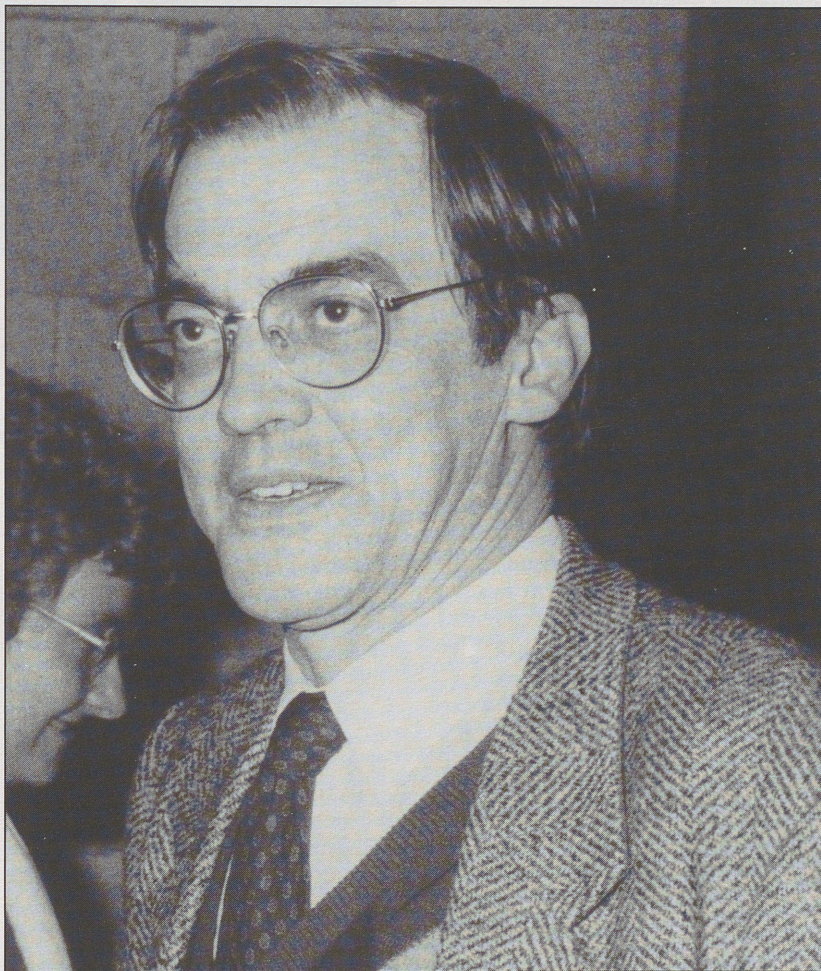

Foto: Xesc Amengual

caure en aquesta ingenuïtat i va saber adaptar-se a la nova situació.

Sense un passat del qual som hereus i sense un equip que fins ara ha treballat, res de res hagués estat possible. Una Obra Cultural Balear immersa en un context de llibertats democràtiques suposa un camí més planer. Però encara som molt lluny i jo no som exces-

sivament optimista. Crec que hem estat molt valents i que serà necessària molta obstinació. Jo cada dia vull defugir més la nostàlgia de la resistència antifranquista, perquè la nostàlgia no ens du a mirar cap endavant.»

De 1983 a 1987, l'etapa de l'Obra Cultural Balear ha hagut de redefinir els seus objectius, però els problemes prioritaris han impedit

el normal funcionament d'una entitat de caire cultural.

«En aquests anys, hem aconseguit assumir els objectius. Volíem fer feina amb una estructura més professionalitzada, sense caure en la burocràcia. Malauradament, hem hagut de deixar temes importants per dedicar-nos a objectius tan prioritaris com la normalització lingüística.

Ens hagués agradat participar en el debat cultural del món modern incorporant la llengua i la cultura catalana a aquest debat, però tenim una llengua i una cultura encara no normalitzada. El que hem fet ha estat exigir dels poder públics la normalització del català dins la vida política, cultural i social, a l'administració pública i a les escoles. No sols l'ensenyament del català, sinó el seu ús en totes les activitats docents i pedagògiques. Avui dia encara no tenim competències en matèria d'educació. I l'eix de l'escola és fonamental per a la normalització lingüística. La nostra campanya de l'ús del català ha estat adreçada a tots els ciutadans, perquè prenguin consciència d'utilitzar la seva llengua en totes les actuacions públiques i privades i en totes les manifestacions orals i escrites.»

La Junta d'Ignasi Ribas ha conegut també una etapa d'expansió de l'OCB tant a la Part Forana, com en el nombre de socis. Actualment hi ha dues mil persones inscrites a l'Obra, de les quals 700 són nous socis de 1987. Però l'objectiu de l'Obra Cultural ha estat fer una pressió constant per a la normalització lingüística.

«El que jo destacaria d'aquesta Junta ha estat l'esforç per la normalització lingüística en els mitjans de comunicació social. Fa 4 anys, l'únic programa dels mitjans de comunicació audio-visual que utilitzava el català era l'Informatiu Balear, amb una hora i mitja, tan sols, de programació.

Després de quatre anys, tenim, gràcies a l'esforç de Voltor, la recepció de TV-3 a Mallorca, part de Menorca i a Eivissa. I la nostra iniciativa ha estat seguida per

Encontre: «La cultura a les Illes Balears»

Acció Cultural del País Valencià. En aquest cas, ha estat necessari suplir les institucions que, emparant-se en la llei de tercers canals, podien signar convenis per a la recepció de mitjans de comunicació d'altres comunitats autònomes.

També s'ha fet una campanya institucional i de mobilització per a la connexió del programa català de Televisió Espanyola que utilitza el segon canal des de Sant Cugat. Vàrem pressionar perquè els responsables adoptessin la decisió.

Actualment és a punt de signar-se un conveni entre el Consell Insular de Mallorca i l'Obra Cultural Balear per la recepció de Catalunya Ràdio i Catalunya Música, dependents de la Corporació Catalana de Radiotelevisió. La pròxima Junta farà tot el possible perquè arribi la programació de Ràdio 4 de Ràdio Nacional d'Espanya.

Amb tot això, s'ha donat una passa importantíssima: el repetidor d'Alfàbia ha generat una xarxa de repetidors que donen abast a tota l'illa de Mallorca. L'oferta del català en els mitjans de comunicació audiovisual haurà fet un canvi essencial.

Aquesta Junta, si passa a la microhistòria de la cultura del nostre

poble, serà per la política de mitjans de comunicació que ha dissenyat. No es pot normalitzar una llengua sense comptar amb els mitjans de comunicació. Ha estat l'objectiu prioritari i estic bastant satisfet dels resultats. També ha estat important el creixement de socis, que ha permès crear un mínim d'infraestructura administrativa, que avui dia és necessària per a fer una gestió cultural.»

L'Obra Cultural Balear va començar fent una campanya dient: «estimem la nostra llengua», es va passar a «lluitem per la nostra llengua» i actualment es fa campanya per «la normalització de la nostra llengua». Aquest és un objectiu que no s'haurà assolit fins que, com diu Josep M. Llompart, no arribi a tots els redols de la vida quotidiana. Però sí que ja és un gran esforç per augmentar l'oferta del català en els mitjans de comunicació audio-visuals, continua havent-hi una mancança en els mitjans de comunicació escrits, dels quals sols tenim dues opcions: la revista «El Mirall» i la Premsa Forana.

«Hi ha un projecte de setmanari en català, per omplir el buit existent en el mercat de la premsa diària escrita totalment en castellà.

Respecte a «El Mirall», vàrem

haver de superar un problema amb l'edició de la revista Lluc. Aquesta publicació tenia una situació un tant estranya, des del punt de vista jurídic. L'Obra Cultural Balear l'editava, la distribuïa i finançava, però el titular de la capçalera era una congregació religiosa, que durant l'època de la dictadura i la transició jugà el paper de paraigua, que permeté l'edició d'una revista en català.

En una situació més normalitzada de llibertat d'expressió no tenia tant de sentit. Arribàrem a un acord en el moment que Lluc va passar de ser bimestral a mensual. Després, volguérem fer un quinzinari propi i sortí «El Mirall». No obstant, el cost de la revista era molt alt. No ens podíem permetre el luxe de pagar professionals de la informació i ens plantejarem el funcionament de «El Mirall», perquè sortís com una revista mensual i de caire cultural, deslligada de l'Obra Cultural.

És difícil començar amb un diari, per això impulsàrem «El Mirall» i ara el projecte de setmanari que es podria fer utilitzant paper diari, abaratint costos i defugint la revista molt ben presentada i de caire cultural. En el setmanari, hi haurà una línia editorial i una cobertura del que és un diari: des de la política internacional, fins a la crítica d'espectacles i successos, amb una visió professionalitzada i que supleixi la necessitat d'un diari en català.

També s'han fet gestions amb publicacions diàries com són el diari Avui o el Diari de Barcelona per incidir en el mercat de les Illes. Eliseu Climent, des de València, estudia la possibilitat de crear una delegació a Mallorca per a la revista «El Temps». Això suposaria l'únic mitjà de comunicació d'àmbit de Països Catalans.

Ignasi Ribas, un missèr que jugà un paper polític important en el moment de la transició, arribà a Cort, abandonà la política i el partit comunista per entrar a l'Obra Cultural Balear, i encara trobà

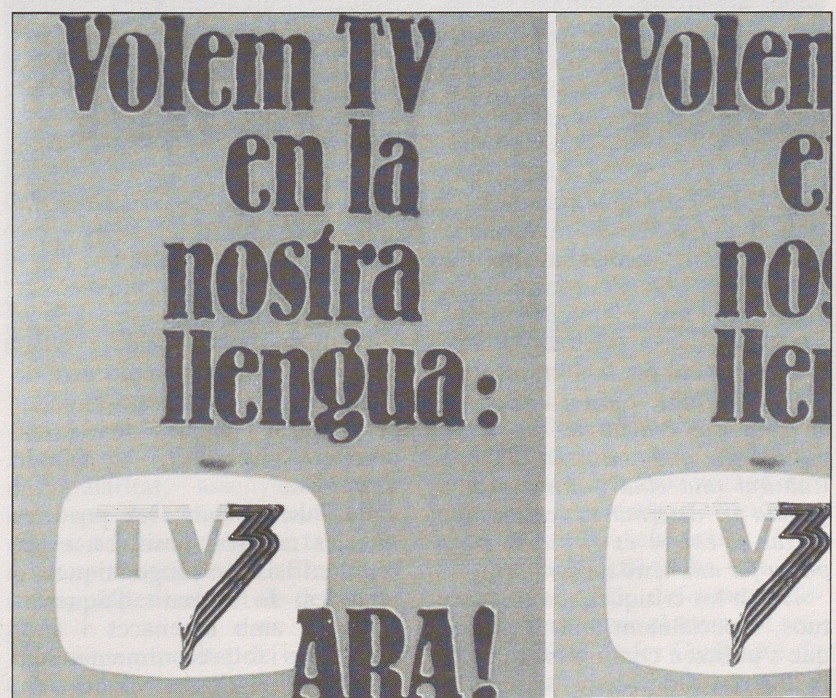
temps per escriure una obra poètica, «Blavors a grises aigües».

Sempre m'he dedicat prioritàriament a l'exercici de la meva professió, però he estat un home que no s'ha volgut desentendre de les circumstàncies històriques que vivia. Durant la dictadura vaig participar en la lliuta antifranquista, membre del Partit Comunista. Me vaig presentar a les eleccions generals de 1977 per al Senat, també en el 1979 com a cap de llista per al Congrés dels Diputats. Mai vaig ésser escollit. Però després, a les eleccions municipals, vaig aconseguir una acta de regidor, i vaig entrar com a segon tinent de batle i regidor d'urbanisme. I també vaig prendre part en la Comissió dels Onze que varen redactar l'avantprojecte d'Estatut d'Autonomia.

Si hagués viscut unes circumstàncies històriques distintes, m'hauria agradat dedicar tot el meu esforç a la literatura. La meva activitat política va néixer, com en el cas de molts de la meva generació, d'un profund senti-

ment cultural: la lluita d'una cultura en llibertat. He signat col·laboracions literàries i mai he deixat d'escriure. «Blavors a grises aigües» és un poema de caire intimista i de credencial mediterrània. És voluntat de manifestar les arrels pròpies, els elements de la nostra tradició inseparables d'aquest mar. És, endemés, un llibre amorós en la mesura que la sensualitat mediterrània i la geografia marítima s'enfonsa en femeníes humitats, aquesta toponímia íntima del desig i l'abraçada que és sempre una alcova, són capaçs d'inspirar. El pròleg d'aquest llibre, publicat el 1983, es mou entorn del mar d'Ulisses citant Kavafis i Durell.

El lligam entre cultura i política explica com jo i molts de la meva generació vàrem arribar a la política des de la cultura, des del desig de vèncer una repressió que pesava més en el redol cultural. En un moment determinat, vaig abandonar el meu càrrec a Cort i el Partit. Durant els quatre anys de presidència de l'Obra Cultural,

L'OCB va promoure la creació de l'Associació Voltor, per gestionar la recepció de la TV3 de Catalunya a Balears.

L'OCB va contribuir decisivament a l'organització del II Congrés de la Llengua Catalana a les Illes Balears, en el qual totes les institucions polítiques van col·laborar. Reproducció de la coberta del número monogràfic de Palau Reial, 1

cansat i me l'han arrabassat. Crec que els ha molestat que no posàs cap denúncia, ni contestés cap carta. Són un grup molt minoritari.

Afortunadament, a les Balears no hi ha hagut una situació com la que es viu en una part del País Valencià. Allí el búnquer «barraqueta» i els «blaveros» han tengut una posició agressiva i violenta que recorda un feixisme, que més valdria enterrar.

Els «blaveros» fan molt de mal i provoquen que la gent que defensa uns plantejaments nacionals, dins d'un context de Països Catalans, hagi d'adoptar postures molt radicalitzades, i això no és bo.

Afortunadament, la societat mallorquina no és radical, en aquest sentit. Som una gent conservadora, però també poc participativa a l'hora d'aconseguir els nostres objectius. És important, no obstant, veure com aquí les forces polítiques, fins i tot les de dretes, no posaren en qüestió l'oficialitat de la llengua catalana.

Des d'un primer moment, ningú de l'arc parlamentari va posar en dubte assegurar que la llengua pròpia de les Illes era el català. Va ser una passa molt important que no es va donar en el País Valencià.

En aquest aspecte, algú ha assegurat que perquè una cultura es normalitzi, l'altra ha d'anar en rera. Això és molt lluny de la realitat. La qüestió dels immigrants és molt important. Partim de la base que és mallorquí tot el qui viu i treballa aquí. S'ha de defugir tota idea radical que comporti enfrontaments de comunitats lingüístiques, això seria molt greu i s'ha de fer un gran esforç d'integració. Jo crec que el problema no és dels immigrants, sinó més aviat d'una manca de voluntat política dels qui tenen la responsabilitat de fer-ho. Sempre he trobat que, quan es planteja aquesta situació amb les bases reals i d'una forma clara, normalment no es troben aquestes resistències. La gent té una actitud oberta, sempre que no utilitzi un radicalisme.

he mantingut la meua independència política. L'Obra Cultural Balear ha d'esser una entitat cívica, plural, democràtica i oberta a totes les opcions.

Des de llavors, continuu essent un home d'esquerres, però sense cap lligam polític, i crec que l'esquerra, en aquests moments, travessa una crisi d'identitat important i jo possiblement estigui arrossegant la crisi d'identitat. En la divisió del Partit Comunista, vaig estar al marge. De cara al futur, jo sóc un home reconciliat amb la professió d'advocat, estic molt a gust fent la meua feina i fora d'aquesta les meves aficions es continuen movent per la literatura.»

Ignasi Ribas, durant aquests 4 anys ha estat criticat per un sector minoritari que veia en l'Obra Cultural una eina política manipulada per determinats sectors. En deixar el càrrec és el moment de poder fer una visió de conjunt.

«Amb les crítiques som respectuosos, especialment amb les idees que s'utilitzen com un exercici de la llibertat d'expressió; sempre hi he lluitat; ara bé, aquests grups que ens han acusat de catalanistes són grups molt manipulats o mal

intencionats, perquè el que ningú pot posar en dubte és que hi ha un concepte de comunitat de Països Catalans amb un significat lingüístic i amb uns vincles històrics i culturals i això no té res a veure amb assolir una organització política de Països Catalans.

Aquest tipus de crítiques és de gent ignorant, manipulada o de mala fe. També hem tingut altres crítiques de la gestió diària a l'Obra Cultural Balear. Hi ha hagut gent que ha considerat que érem una Junta molt moderada i per tant, hem tengut crítiques per l'esquerra, que són unes opcions molt respectables. Però nosaltres hem mantingut, en un moment de creixement, un funcionament molt plural i el més democràtic possible —on tengués cabuda tothom—.

Per altra banda, les postures radicals mai són positives, especialment si són dogmàtiques o sectàries. Jo he patit d'aquestes crítiques amb amenaces i anònims. Fins i tot, recentment m'han arrabassat el rètol d'advocat del meu despatx, perquè evidentment és en català. Abans me l'espantaven o me'l pintaven. Ara s'han

MIQUEL ALENYÀ: TOCAR DE PEUS A TERRA AMB OPTIMISME

Constança Forteza

M

iquel Alenyà nasqué el dia de Sant Martí de l'any 1939. Una data que, curiosament, torna a sortir a la seva vida ja que fou un dia de Sant Martí quan decidí presentar-se al càrrec de president de l'Obra Cultural Balear. En aquests moments, Miquel Alenyà és president de la institució, treball que assumeix amb il·lusió conscient, tan racional com emocional. De fet, es defineix com un home tirant a fred, si és que per fred es pot entendre aquell tipus de persones a les quals les coses les «entren pel cap». Els aravataments emocionals no van amb ell, qüestió que, de moment, «encara no sé si és un defecte».

Probablement perquè no pateix en absolut d'oscil·lacions temperamentals és, finalment, optimista. Optimista sobre el futur de la llengua, sobre l'evolució política i econòmica. Al cap i a la fi és Miquel Alenyà qui més pot parlar d'aquest darrer tema ja que, gairebé al llarg de 21 anys de professió d'economista, ha passat pels filtres del seu treball minucios i sòlid totes les dades de l'economia balear. Una tasca assumida per interès propi, al marge d'una ocupació laboral que li dona per viure. Papers en mà, Alenyà ha cantat una cançó que no acaba d'agradar als nostres polítics, ha recitat uns versos que molesten tots els qui actualment es queixen de la desgràcia de viure a una Comunitat Autònoma de riquesa privada, però abandonada per l'Estat, una regió que, secularment, dona més que no rep.

Foto: Joan Miquel

Alenyà, malgrat els riscos de la impopularitat, assenyala clarament que Balears ni és tan rica, ni està tan abandonada ni tan sols dona tant com pareix. Els mites cauen: dades enfront de demagògia.

La seva capacitat de treball no dona fruit únicament dins l'activitat, l'economia, que reconeix com a part substancial de la seva vida. Amb la mateixa solidesa i

capacitat de filar prim es dedica, en temps perduts cada vegada més migrats, a la investigació històrica, a perdre's dins els arxius. Una afecció de la qual ja ha tret més d'una publicació, així com un deliciós estudi sobre el fresc del sostre de la Sala de les Cariàtides de l'edifici del «Círculo», actual Parlament Balear. L'interès pictòric és, en realitat, una tradició per a Miquel Alenyà. Tradició

heretada del seu avi pintor que el nét no pot, malauradament segons diu, reflectir pinzell en mà. «Som —afegeix— un contemplador de pintura, no un constructor».

Casat i amb quatre fills, de cada naixement pot donar un detall curiós, molt propi de la seva extraordinària capacitat d'anàlisi concret i d'un especial bon sentit de l'humor. Així, les dues bessones nasqueren el mateix dia de la promulgació del decret de constitució de la pre-autonomia de les Illes; el petit, de 8 anys, nasqué un 16 d'abril, una jornada commemorativa de la República. Aquest economista interessat per tots els fenòmens culturals i socials, a l'estil dels humanistes d'abans, traurà temps per encapçalar la nova etapa de l'Obra Cultural Balear amb la mateixa intensitat que utilitza per tot. Amb un avantatge complementari, la il·lusió confessada.

—Una primera pregunta que és, probablement, una pregunta oblidada. Com va esser la seva elecció com a President de l'Obra Cultural Balear?

—A mi em començaren a parlar del tema el mes de juliol i no em vaig decidir fins el mes de novembre, el dia 11, el dia de Sant Martí. Curiosament és el dia del meu aniversari. Havíem de fer una llista amb inclusió, com a màxim, de 15 persones. Aconseguírem la participació d'un grup important de gent, important perquè la nova Junta de l'Obra té una sèrie de pesos pesats, com és Ferran Gomila, com Pere Carles Arnaiz, Tomeu Colom o Pep Grimalt... poques vegades la Junta de l'Obra havia reunit un grup de persones amb un pes específic tan important. A més, he de dir que la llista tenia 15 membres perquè els estatuts no permeten un nombre superior. A darrera hora, vàrem dir a gent que expressà el seu desig de participar a la Junta que era impossible, que no hi cabien. Tot això és una prova de l'estat d'animació i de certa eufòria que hi ha en aquests moments dins l'Obra.

Lectura de poemes de B. Rosselló-Pòrcel, en el 50 aniversari de la seva mort. Cementiri de Palma (1988) (Foto: F. Amengual)

—L'OCB és, en aquests moments, una organització arrelada que ha viscut etapes indubtablement reivindicatives i, amb certa freqüència, combatives. Comença, a partir d'aquí, una nova fase?

—Crec que, més que una etapa nova, comença una certa consolidació de l'etapa anterior. Tenc un gran respecte pel treball fet per Ignasi Ribas, ho dic perquè me surt de l'ànima. Comptam amb totes les bases per poder pensar en una ampliació de les activitats de l'Obra; és a dir, més que un canvi, cercam una ampliació. No podem abandonar les accions reivindicatives però sí orientar-nos cap a objectius més pedagògics, més culturals. Fa uns anys, l'Obra estava en mans de persones afectades, amb molta bona voluntat, però amb poca eficàcia. Avui comptam amb tota una estructura sòlida i podem, a partir d'aquesta mínima estructura professionalitzada, plantejar-nos objectius de certa importància.

—Ha viscut l'OCB, per tant i com tantes institucions d'aquest país, la seva pròpia transició?

—Una transició? Sí, és clar que sí. Des del 75 al 85 o 86 hem tengut una etapa de transició, d'adaptació a les noves circumstàncies de les illes. Circumstàncies i canvis importants, estam davant una

nova societat. Aquest canvi es manifesta, en aquests moments, en l'alt grau de moral dels qui defensen la nostra llengua, optimisme que no teníem fa cinc anys. D'una etapa de desmoralització hem passat a una fase en la qual vivim un rearmament moral. De fet, organitzam un Encontre de Cultura on assisteixen més de 300 persones, un aniversari al qual n'acudeixen més de 700. L'OCB mostra una gran capacitat de convocatòria, no perquè hagi canviat un missatge que és el mateix de fa 20 anys, sinó perquè té una major acceptació.

—Travessar aquesta transició, ha suposat també deixar tota una sèrie de connotacions polítiques que...?

—Sí. De fet, no ens les hem llevat del tot. L'Obra ha d'esser una institució que arribi a tot arreu; encara tenim el llast de no poder arribar pertot perquè algú encara ens tanca les portes, gent o grups que creuen veure una certa imatge associada a l'Obra. I, no perquè l'actual Junta ho vulgui, la realitat és que l'Obra és una associació que agrupa diferents persones, de tot tipus d'ideologia i de diferents concepcions.

—Fins a quin punt és possible llevar-se de damunt, si és que això és possible, aquest llast?

El nou president de l'OCB lliura el premi Emili Darder al Moviment d'Escoles Mallorquines

—Sí, clar que és possible. Li puc dir que, en aquests moments, tenim com a objectiu fonamental canviar la imatge de l'Obra. No canviar el seu contingut, que sempre serà el mateix. Canviar la imatge.

—Canviar exactament què?

—La imatge d'institució esquerrana, radicalitzada i maximalista. L'OCB no és, si considerem l'anàlisi sociològica dels seus socis, ni esquerrana, ni radical ni maximalista. Són tres connotacions que no responen a la realitat. Per tant, si volem canviar la imatge de l'OCB no és per una qüestió de «marketing», sinó perquè la realitat de les coses així ho demana. Si analitzem els dos mil socis que l'OCB té hom es troba que hi ha socis d'AP i gent ubicada en l'altre extrem de l'espectre polític. I gent apolítica. I gent amb reserves polítiques. Jo diria, fins i tot, que dins l'OCB domina la gent de centre.

—Vivim a una comunitat autònoma bilingüe, amb una llengua dominant i una llarga batalla lingüística. Quin és el futur? Quina, de les dues llengües, guanyarà?

—Jo no veig les coses d'una forma tan, diguem, maniquea. Crec que poden guanyar les dues, no consider que una hagi de guanyar sobre l'altra. Hem d'aconseguir que la llengua catalana, sense per això guanyar al castellà, s'usi d'una forma general, plenària i hegemònica, sense agredir el castellà ni altres llengües. A Ba-

lears existeix molta gent que coneix el valor d'esser poliglota... i una cosa és esser poliglota i l'altra no conèixer quina, d'aquestes llengües, és la teva.

—En qualsevol cas, el procés sembla que serà llarguíssim. Quin serà el senyal que aquesta normalització ha arribat?

—Al meu parer, falten dues o tres generacions. És difícil saber quin serà aquest senyal. Hem de parlar de temps, no podem tenir presses. Les precipitacions són ferestes, més que rapidesa són retrocés. Hem d'esser conscients que cal anar amb compte i a poc a poc.

—Tan a poc a poc com les institucions?

—No, clar que no. Les institucions funcionen a conseqüència de pressions. En conjunt, han tengut una actuació positiva però lluny, molt lluny de ser suficient o per sentir-nos satisfets. Fa poc, la premsa ressaltava l'escassa aportació cultural de les institucions. Un primer pas seria augmentar aquesta aportació.

—Vivim a la comunitat autònoma amb la major renda per càpita del país. Malgrat això, no pareix que aquest nivell es reflecteixi en la qualitat de vida i, pitjor encara, en la qualitat de vida cultural.

—Bé. És cert que som la primera comunitat autònoma en renda per càpita del país. Però no es nota o no es veu. La renda, a Balears, està concentradíssima en el nivell superior. Si prenem les

mil famílies més riques de les illes, aquest grup se'n du un percentatge de renda molt més gros que l'equivalent de la mateixa classe social dins el conjunt de l'Estat. Un treball de l'Institut Nacional d'Estadística, referit a l'any 1986, posa de relleu que, en nivell de vida, Balears ocupa el lloc número onze com a comunitat autònoma i, com a província, el vint-i-u.

—Què cal, per tant, deduir?

—Tot això significa que aquí la renda està molt mal distribuïda. Sí, com a província, ocupam el lloc vint-i-u, això vol dir que gaudim d'un nivell de vida bastant defectuós.

—Quin és l'origen, aleshores, dels repetits alts indicadors de consum de Balears, de l'alt consum, per exemple, de vehicles?

—Tan sols consumim cotxes, tan sols cotxes. En altres indicadors de consum estam per davall de la mitjana. Consumim menys televisors, neveres, ràdios, qualsevol altra cosa llevant els cotxes i la gasolina per persona.

—I és també un mite el dèficit de les illes en serveis, en equipament públic, carreteres, jardins, inversió pública?

—Aquí hem de comparar amb la mitjana espanyola i, a partir d'aquesta comparació, no es pot dir que la nostra sigui una situació afavorida. Jo vull rompre una llança a favor de l'anàlisi de la realitat. I la realitat diu que el grau d'inversió pública a Balears no està per davall de la mitjana espanyola. Sucedeeix a Balears que les nostres necessitats sí que estan per damunt de la mitjana de l'Estat. Aquí tenim una població addicional que, al llarg dels mesos d'estiu, genera una demanda d'inversió complementària, unes necessitats d'infraestructura més gran. Però una anàlisi estricta demostra que aquí no hi ha un dèficit rellevant d'infraestructura, si es compara amb la resta de l'Estat. La Comptabilitat Nacional de l'any 1983, que fou objecte de debat fa uns mesos al Parlament, ho reflecteix, demostra que la inversió pública a les Illes està en

perfecta línia amb la inversió pública relativa a tot l'Estat. I és un resultat extrapolable als anys anteriors i als següents.

—Per tant, cal parlar de dos mites, el mite de la riquesa de Balears i el mite que l'Estat ens discrimina.

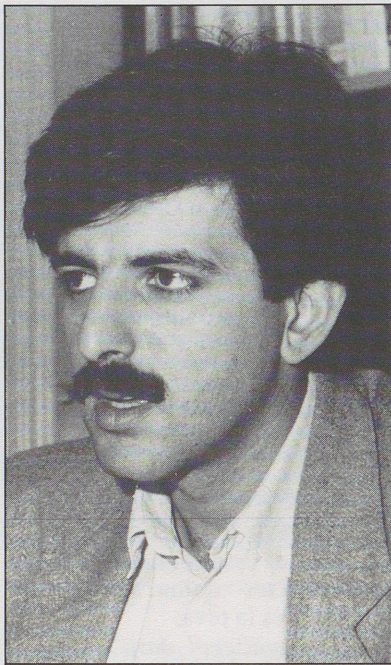
—Sí, ho són. És probable que l'Estat no dona a Balears en funció de les seves necessitats. Això, però, succeeix a tot arreu, a tot el país. No ens podem comparar amb un estat ideal, sinó amb la realitat; i Espanya, actualment, comença a sortir d'una relativa situació de pobresa. I, a Balears, la situació específica indica que les rendes altes són notablement més altes que a la resta de l'Estat, les més baixes són un poc més elevades i les mitjanes són sensiblement més baixes. En aquest darrer punt és on hi ha la clau, al fet que, a Balears, la majoria de la gent viu pitjor que a la resta de l'Estat segons la mitjana.

—Està d'acord Miquel Alenyà amb la valoració que indica que aquesta és una societat de nous rics, que no hi ha tengut temps de cultivar una burgesia il·lustrada i que la primera conseqüència és el desgavell urbanístic que pateix l'illa?

—És cert que les illes no han comptat amb una burgesia fins que arriba el boom dels anys 60; és una burgesia amb 25 o 30 anys escassos. Cal dir però que la gent nascuda després del boom és la gent que avui està al davant de les unitats de producció, del turisme, de les indústries.

—És previsible que aquesta nova generació encapçali el canvi, una millora de l'entorn, una millora, en definitiva, cultural?

—Jo diria que és un canvi que, més que previsible, ja el tenim damunt. Avui ja no es permeten els desastres de fa deu anys. La responsabilitat cívica ha augmentat enormement. La democràcia ha comportat, per a les illes i tan sols en deu anys, uns fruits esplendorosos. Jo som optimista, ho era en el tema de la llengua i ho som sobre això.

Una de les primeres decisions de la nova Junta, presidida per Miquel Alenyà va ser el nomenament d'Antoni Mir com a Director-gerent de l'Entitat

—Malgrat tot, el retrat sociològic de les noves generacions destaca el seu comportament egoista, la seva capacitat d'adaptació, de sobreviure i d'esser prosaics. I no pareix que el tema de la llengua els llevi la son.

—Nosaltres no sabíem escriure el català. Ells sí que en saben, però no l'utilitzen. Al meu parer, aquí tenim un gran tema d'anàlisi. Però tampoc crec que els joves siguin bàsicament o absolutament hedonistes. Conec molta gent jove carregada d'il·lusions i ideals. En qualsevol cas, més que una culpa de la joventut, jo consider una culpa de la generació mitjana, d'aquesta generació que, entre ells, parlen català i que, amb els seus fills parlen castellà. Una actitud feresta ja que els fills de famílies amb la llengua girada són els pitjors enemics de la llengua, per raons difícils d'analitzar, però que són òbvies. La resistència a la llengua no ve dels forasters, dels grups d'emigrants ni de la part forana ni tan sols de la mateixa generació mitjana. Ve dels fills d'aquesta generació. Malgrat

això, no crec que sigui una generació perduda, tenen uns problemes que nosaltres no hem viscut. Problemes per als quals cal cercar l'antídot.

—Miquel Alenyà té fama de nacionalista. Ho és?

—Sí, crec que ho som. Però no ho som per raons de definició ideològica sinó, simplement, perquè he nascut a Mallorca. Si hagués nascut a Aranjuez, supòs que seria castellanista. No és fruit d'una opció ideològica, sinó d'una acceptació de la realitat, de la meva pròpia realitat. Particularment no veig en el nacionalisme, si ens situam en aquest context, connotacions polítiques. Si jo defens la meua llengua, no faig política; si defens la meua terra, la meua família i la meua integritat personal, tampoc. No hi ha cap judici de valor, és la conseqüència natural d'un fet objectiu.

—Una espècie de determinisme.

—Sí. Encara que aquesta és una paraula que podria ferir algú. És una qüestió emocional i és també racional. Si no tengués un component racional, jo no seria nacionalista; perquè a mi les coses o m'entren pel cap o no m'entren. Tenc una gran capacitat de resistència a la vida emocional, a les crides emotives. Tenc aquest gran defecte, a mi no se m'entusiasma amb qualsevol cosa.

—D'en Miquel Alenyà es destaca la seva capacitat de treball, es diu que treballa més que una institució, més que tot el departament d'economia d'una institució.

—Això no és més que una broma dita per algú que m'aprecia molt. És cert que jo treball cada dia en economia, no passa dia en què no faci alguna cosa. Clar, això dia a dia al llarg de 21 anys de professió, permet d'arribar molt enfora, encara que ho facis a pas de formiga. Són 21 anys de treball sense ni un sol dia de descans. I és que, realment, no ho necessit, per a mi l'economia és un repòs. El treball del banc, atendre un client i deixar fermada una operació de crèdit em dona per viure. L'economia és la cosa que em fa viure.

L'OBRA CULTURAL BALEAR I EL FUTUR

PARLAMENT LLEGIT A L'ACTE DE CELEBRACIÓ DEL
XXV ANIVERSARI DE LA FUNDACIÓ DE L'OCB
TEATRE PRINCIPAL. PALMA, 18-12-87

Miquel Alenyà

N

o és gens fàcil parlar del futur. La realitat econòmica i social és extraordinàriament complexa: comprèn innumerables relacions i interrelacions i depèn de moltíssimes variables internes i externes, de distinta naturalesa i de diversos signe. Els qui feim anàlisi econòmica som conscients d'això. I per això no ens sentim amb cor de fer previsions.

Com que un no pot renunciar a la seva pròpia condició, m'haureu de permetre que més que de la descripció de l'escenari en què tindrà lloc el futur parlem de la manera en què cal que avancem cap al futur. La proposta és menys ambiciosa, però pot ser més útil. Deixarem de banda la utopia amb tot allò que té d'atractiu i d'il·lusionador, d'inquietant i de decebedor, per parlar de com convé afrontar el futur a partir de l'anàlisi desapassionada, assossegada, freda i objectiva de la nostra realitat.

Com a economista que som, amb vint anys de professió, no puc deixar de dir-vos de bon començament dues coses que em semblen importants. Primer de tot vull dir-vos que el futur no serà la reproducció del present. El futur pot ser moltes coses, però hi ha una cosa que no serà. No serà ni la repetició ni la simple traslació del present o del passat. Els processos de mutació, de transformació i de canvi a què està sotmesa la realitat social són actualment tan grans i tan intensos que no és concebible un futur que no sigui força diferent de tot allò que hem conegut.

Premis 31 de Desembre de l'OCB, 1988 (Foto: F. Amengual)

A més vull dir-vos que no és cert que la història ens hagi de dur necessàriament a una situació predeterminada. No és cert que hi hagi una fosca fatalitat que determini el futur, el nostre i el dels altres. El futur de la nostra vida col·lectiva és en bona mesura responsabilitat nostra.

No cal dir que de cara a aquest futur hi ha motius, molts de motius, per a la inquietud. Però també hi ha espai, un cert espai, obert a l'esperança. Hi ha espai per a l'esperança perquè el futur no està predeterminat i perquè el futur, per bé o per mal, serà diferent.

Un element d'anàlisi que no podem deixar de banda, que no podem oblidar, que no podem menystenir, és el fet que des de la llinda dels primers vint-i-cinc anys d'Obra Cultural Balear

afrontam el futur en el context d'una situació sòlida de normalitat cívica. La democràcia no és solament un element, més o manco brillant, que forma part de la decoració que guarneix l'entorn en què vivim. La democràcia, que es basa en l'exercici de les llibertats públiques i privades, constitueix un element fonamental per entendre el present i alhora per poder entendre el futur. És un poderós ferment d'evolució. És un llevat de transformació de gran entitat i de notable transcendència. La dinàmica social de canvi i progrés que s'hi dona associada s'orienta a fer possible i a impulsar processos de participació, de responsabilització, de conscienciació i de racionalització.

La constatació d'aquests fenòmens ens mou a fer dues observacions que ens semblen rellevants.

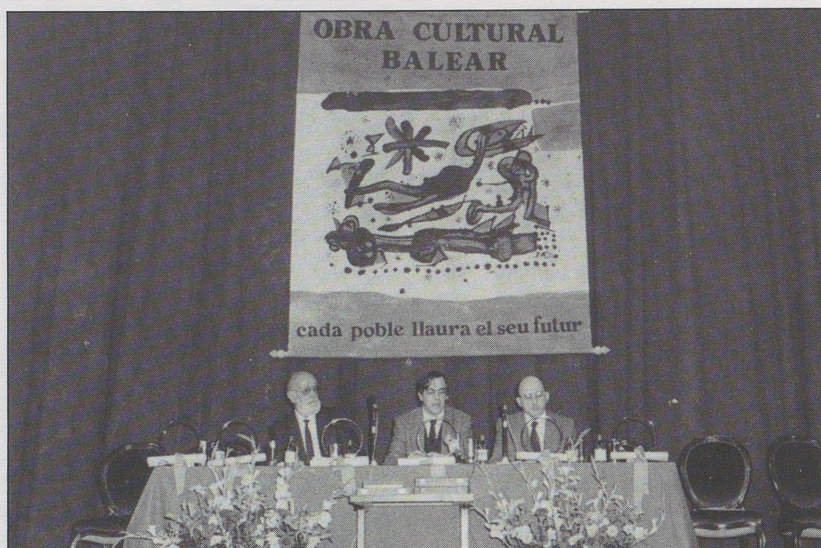

En primer lloc ens mou a advertir que en el futur ens trobarem amb una societat més conscient de les seves responsabilitats i força més activa en el camp de la seva participació en la gestió política, cívica i cultural. Per aquest motiu cal esperar que en el futur, i no necessàriament en un futur molt llunyà, els ciutadans de la nostra terra es trobaran més ben disposats a escoltar, a entendre i a analitzar críticament els continguts dels nostres missatges.

Altrament cal remarcar que en el futur el progressiu assaonament democràtic de la nostra societat en els àmbits de les relacions personals i de les relacions en el món del treball, de l'empresa, de l'oci i de la cultura, propiciarà un progressiu i imparabile procés de racionalització. Els ciutadans a la seva vida privada, laboral, professional i social es comportaran, cada vegada més, racionalment i alhora esperaran dels altres, cada vegada més, comportaments racionals.

Aquesta observació és important de tenir en compte. Ho és perquè ens defineix quin ha de ser el nostre camí d'avanç. Ho és perquè ens indica com haurem d'avançar, si volem que la nostra acció sigui eficaç. Més concretament, ens indica que la nostra acció, si volem que sigui transcendent i efectiva, haurà d'interessar més que il·lusionar, haurà de convèncer més que seduir. En aquest context els resultats de la nostra gestió dependran sobretot de la capacitat que sapiguem desplegar per omplir de racionalitat el nostre llenguatge, les nostres argumentacions, les nostres proposicions, el nostre discurs i les nostres actuacions.

En el si d'una societat democràticament avançada i madura la lluita per la llengua s'haurà de definir i s'haurà de concretar en una gestió recolzada sobretot en la força de la racionalitat. I val a dir que per a molts ser racional equivaldrà aleshores més que ara a viure compromès amb les llibertats, amb la justícia, amb la igualtat de totes les persones i amb la

(Foto: F. Amengual)

solidaritat. La lluita per la llengua no es podrà dissociar de la lluita per la profundització de la democràcia i per l'imperi de la racionalitat, la justícia i la solidaritat. La lluita per la llengua s'haurà d'allunyar, per ser eficaç, de posicions irracionals, de posicions excessivament emotives, de posicions exclusivistes i destrales. Haurà de ser duita a terme com un dels components, per a nosaltres un dels components més importants, però un component al capdavant, del conjunt d'opcions a favor del progrés de la nostra societat.

D'altra part s'haurà de tenir en compte que la nostra gestió topará amb importants limitacions, que caldrà conèixer per tal que puguem superar-les. En aquest respecte val a dir que no bastarà la voluntat de tots els qui som avui aquí per modificar la realitat. Serà necessària la voluntat de la immensa majoria dels nostres conciutadans. Per tant haurem d'avançar amb l'ànim obert al món i amb tota la sensibilitat necessària per poder seguir bé de prop el batec de la realitat i el ritme real de canvi dels esdeveniments.

D'altra banda, la complexitat de la nostra societat actual no permet canvis ràpids. Per això haurem de renunciar a la impaciència i haurem d'acceptar que la

nostra tasca ha de consistir a endegar processos de normalització. No podrem prescindir durant molt de temps de la lluita dia a dia en suport de programes específics i d'actuacions concretes de normalització.

En suma, i per acabar, permeteu que repetesqui que la història no està predeterminada. El futur és en gran part responsabilitat nostra. Dins la complexitat d'aquest futur els ciutadans es comportaran cada vegada més racionalment i alhora esperaran de nosaltres, cada vegada més, comportaments racionals. La racionalitat ens imposa que les nostres estratègies incloguin com un dels elements centrals l'associació de la lluita per la llengua amb la lluita pel progrés.

La nostra tasca serà llarga i difícil, però hi cap l'esperança. No és una quimera pensar que es guanyarà la batalla a favor d'una societat democràticament avançada i madura, més igualitària, més solidària, més ordenada, més equilibrada, més oberta i més racional. No és una quimera pensar que la nostra societat pot guanyar també, passa a passa, gradualment, progressivament i democràticament, la batalla de l'ús general i hegemònic de la llengua catalana.

AL VENT DE LA CANÇÓ (I VICEVERSA)

Beviem a glops
aspres vins de burla
el meu poble i jo. (S. Espriu)

Bartomeu Mestre

S

LA CANÇÓ CATALANA NO TÉ VINT-I-CINC ANYS

i admetem que la Música neix amb la Paraula i que la cançó és consubstancial amb l'Home, haurem d'entendre que commemorar uns suposats vint-i-cinc anys de la cançó catalana és un parany on no hem de caure. N'hi ha prou consultant els diversos cançoners d'Amades, Ginard, Massot i altres autors per detectar l'activa presència de la cançó tant en la vida de relació, com en el treball, com per la festa.

Els trobadors i glosadors no són sinó pioners del que a la segona part d'aquest segle anomenarem «cantautors». Un simple exemple desfarà la credibilitat del mític quart de selge i del caràcter «novedós» de la Cançó. Es tracta d'una glosa mallorquina del «temps de la fam»:

*Ses gallines de Mallorca
estan en revolució
diuen que no volen pondre
fartes de tanta opressió
perquè troben que ha de pondre
es qui se menja es segó.*

Comparau, si voleu, aquesta glosa amb un dels majors èxits de Lluís Llach:

*La gallina diu que no
visca la revolució!*

Personalment no crec que es tracti d'un plagi però, encara que així fos, no dubteu que quan una cançó és assumida, difosa, i cantada per una col·lectivitat és perquè ha sabut copsar el sentit i la inquietud d'aquesta comunitat.

Durant tot aquest segle, fins a la malifeta de la guerra incivil d'a-

Joan Manuel Serrat a Tagomago (Foto: Terrades)

quell General Íssim, va esser un mitjà de comunicació popular. Per casinos, fires, festes... la presència dels glosadors era objecte de la major atenció ciutadana. El romanç, la codolada i, especialment, la narració crítica de fets d'actualitat eren un vehicle directe d'informació a les maltractades generacions de l'època.

ELS ORÍGENS DEL MOVIMENT

La dècada del cinquanta es caracteritza per un raig i roi d'esdeveniments que se salten el rígid control governamental. L'any de la neu, el 1956, el S.E.U. troba contesta a la seva servil actuació. A Barcelona, es realitza la pri-

mera vaga del Règim, la dels tramvies. Es detecta una realitat social nova: arriba a la Universitat la primera generació dels qui no han fet la guerra. Hi fa un afany d'obrir-se al món. Les lectures oficials són substituïdes per les clandestines. Així arriben, també, notícies d'una «nova» cançó francesa: Brassens, Ferrat, Brel, Ferré...

Per la seva banda la indústria del «Pick-Up» ha d'abastar la creixent demanda del mercat discogràfic. Així comencen tímidament les primeres plaques catalanes: L'Orfeo Vigatà, Escolania de Montserrat, Cobla Barcelona, Emili Vendrell... presenten cançons tradicionals i sardanes. El 1958 es presenta amb bona acollida «Las Hermanas Serrano cantan en catalán los éxitos inter-

nacionales» i, un any després, José Guardiola enregistra en català les cançons guanyadores de la darrera edició del Festival de San Remo. Recordau «Ciao, ciao, bambina»?

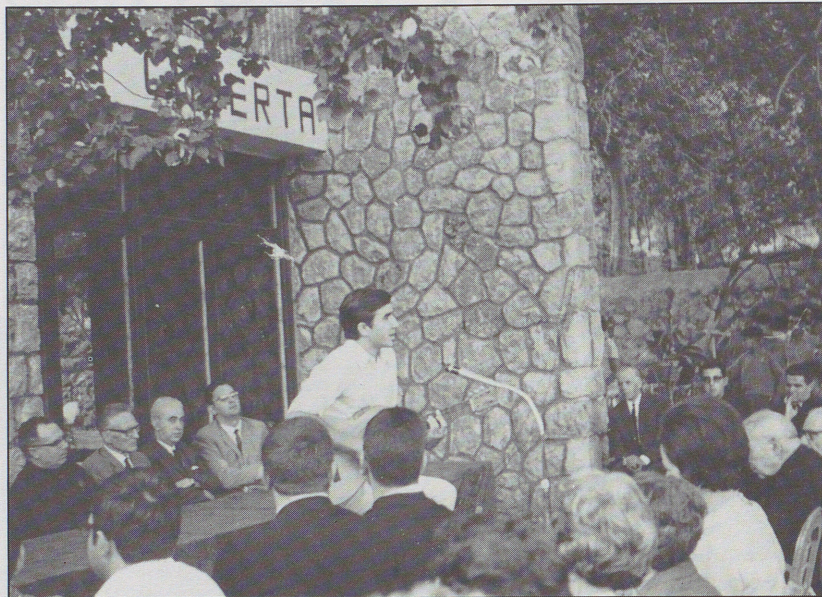
Tenim, doncs, ja en català les tradicions i les traduccions. Ens manca alguna cosa? Lluís Serrahima a la revista «Germinàbit» afirma que «Ens calen cançons d'ara», títol de l'article publicat el 1959 i que és considerat com el manifest fundacional del moviment.

Ben aviat la denominació va quedar patentada: la «Nova Cançó». Aquest terme va ésser utilitzat per primera vegada el 19 de setembre del 1961 al «Centro de Influencia Femenina» de Barcelona on es presentà el recital «La Poesia de la Nova Cançó». És indubtable que alguna denominació havia de fer palès l'impuls d'aquell moviment socio-cultural que significava un retrobament públic amb la llengua de cada dia. Però, més enllà d'un títol comercial desafortunat, la vertadera «novetat» va ésser observar com una Nació recobrava la veu i l'esperança.

Al final del 1961 es funden els «Setze Jutges» (Miquel Porter, Josep Maria Espinàs i Remei Margarit foren els tres primers) que en el breu espai d'un any oferiren més de cent recitals, prova de la seva acceptació. El dia de Sant Jordi del 1962 es presentà a Barcelona la casa EDIGSA. I aviat, el número 14 d'aquesta productora discogràfica exclusivament catalana, ens ofereix una demostració, amb el primer disc de Raimon, d'obrir-nos «al vent del món».

MALLORCA, ANYS SEIXANTA

Les Illes Balears es troben immerses en l'anomenat «boom» turístic. Es produeix un creixement no planificat, del qual és eloqüent testimoni l'urbanisme salvatge que patentarà un terme

Joan Ramon Bonet actuant a Lluç (1964)

definitori: «Balearització». Aquesta no es limitarà a la destrucció ecològica; també tindrà una forta incidència en l'anorreament de les inquietuds culturals i la consegüent alienació de la societat illenca.

A Ciutat, a la Casa Oliver, s'ofereix la «tipical dance of Mallorca». Com a Algaida on, després de veure ballar els Cossiers, les estrangeres es retraten aferrades al dimoni. Les sales de festa, les «boites», promocionen grups com «Los Javaloyas», «Els Calafats», «Amigos», «Los 5 del Este» o «Els Talayots». D'entre tots sobresurten «Els Valldemossa» obligats per interessos empresarials a compaginar les cançons tradicionals de la terra amb els èxits internacionals. De la seva acceptació dona testimoni el fet d'haver actual, en el breu espai d'un mes, a cinc programes de la BBC britànica.

Les Institucions Públiques i el Foment de Turisme, en l'afany de promocionar irracionalment Mallorca, organitzen el «Festival de la Canción» a imitació de Benidorm o Barcelona. Aquells certàmens, coneguts com els de la «caracola», mantenen una actitud sucursalista i provinciana. Així,

mentre a Barcelona, en el Festival de la Canción Mediterranea, la burgesia aconseguí fer guanyar la cançó «Se'n va anar», a Mallorca es marginaven composicions de la qualitat de «Tot ja és mort» i es donaven els guardons a temes com «Me lo dijo Pérez», «Vuelo 502» o «El Puente».

Malgrat tot, els miracles existeixen. Una parelleta de germans mallorquins, Queta i Teo, canten en català i enregistren fins a sis plaques amb Edigsa. La mateixa casa presenta el primer disc de Joan Ramon Bonet que, a Coll Blanc, el 1965, s'incorporà als Setze Jutges. Un altre mallorquí, Guillem d'Efak, s'estableix a Barcelona i enregistra les dues primeres produccions d'un nou segell que sorgeix per escissió d'Edigsa: la casa Concèntric. Paral·lelament obri al carrer Tusset un cau amb el manacorí nom de «La Cova del Drac». Allí actuaran Miquelina Lladó i Gerard Mates, amb un únic disc en solitari cada un, Joan Ramon Bonet i, més tard, la seva germana Maria del Mar. Aquesta s'incorporarà, juntament amb Rafel Subirachs i Lluís Llach, als «Setze Jutges» tancant un dels objectius del col·lectiu: ésser setze. Ben aviat,

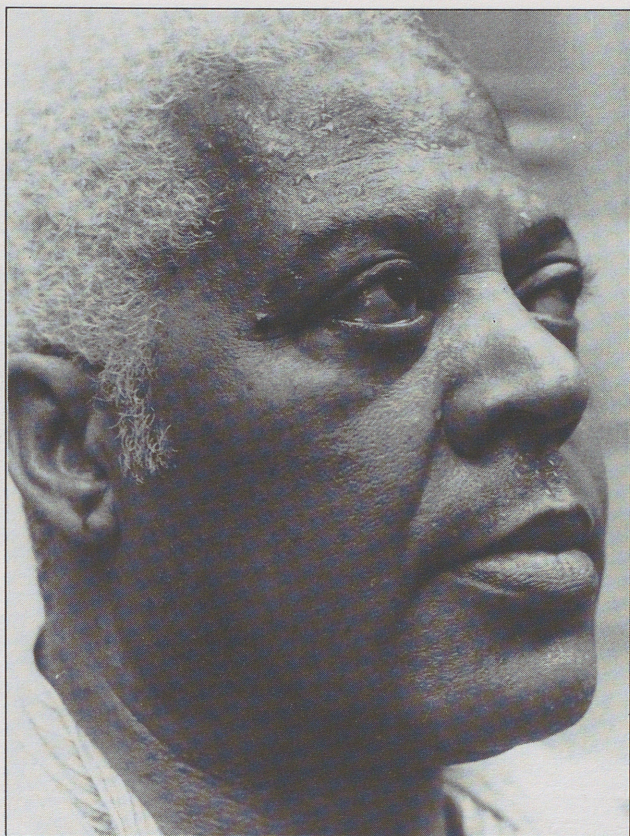

però, començaran les diferències entre els seus components fins al punt que els distints membres deixen d'utilitzar, en els seus discs, la pertinença al grup al final del 1967.

Com a rèplica al tractament marginador que la cançó rebia a Mallorca i la constatació de l'èxit creixent a terres catalanes de diversos festivals de la Cançó, Nicolau Pizà, pare de Queta i Teo, es posà en contacte amb Pau Valls, president de les Joventuts Musicals. Fruit d'aquest encontre, amb la col·laboració generosa del Joan Casals, director de l'Hotel Jaume I, començaren a fer-se recitals en aquest local. La creixent presència de públic determinà la realització, el 1965, del «Primer Festival de la Nova Cançó». Amb l'entrada es regalava també un disc promocional de la casa Edigsa. L'èxit fou tal que el local resultà insuficient. Per aquest motiu les tres següents edicions del Festival, que durà fins el 1968, varen tenir lloc al Castell de Bellver. La pràctica totalitat de membres del moviment hi actuaren. Juntament amb els noms mítics del Principat i del País Valencià (Espinàs, Serrat, Subirachs, Llach, Raimon, Duo Aussona, Falsterbo, Barbat...) ho feren alguns mallorquins («Els Vallde-mossa», Queta i Teo, Joan Ramon Bonet, Antoni Parera Fons, Esperança Ensenyat, Aina Planas, Toni Obrador, els 4 d'Assís, Miquelina Lladó, Maria del Mar...).

En el fons, però, fer cançó en català a Mallorca requeria una bona dosi de coratge. Els mitjans de comunicació marginaven permanentment la Cultura Catalana. Basti comparar el tractament informatiu dels Festivals de Bellver en falgrant greuge comparatiu amb els espais dedicats al de «la caracola». Al capdavant només el qui va ésser maltractat forma part de la història, l'altre s'ha guanyat l'urgent oblit. Tampoc la vida intel·lectual funcionava de forma organitzada. Les poques tertúlies existents (al Riscal o al Bosch)

Guillem d'Efak
(Foto: Xesc Amengual)

tenien un caràcter eminentment literari i es despreocupaven de la possible vàlua de la Cançó. Aquesta actitud és detectable encara ara. Les més recents publicacions sobre Història dels Països Catalans ofereixen tirallongues de mediocres escriptors i els manquen les referències al moviment de la Cançó i el seu significat.

La manca de circuits estables de promoció; la inexistència de forces socials que hi donassin suport; la manca d'un horitzó futur diàfan; l'absència d'una burgesia nacionalista; l'escassa vida cultural i, molt especialment, la situació d'aïllament geogràfic respecte la Catalunya continental, provocaren l'allunyament dels cantans mallorquins amb el moviment. Aquest va ésser el cas de Miquelina Lladó o de Gerard Mates, ambdós meritoris intèrprets creditors d'elogiosos comentaris per part de Jordi García-Soler, potser el crític més sever i rigorós que ha escrit sobre el moviment.

D'altres, com Tomàs Horrach que musicà poemes de Rosselló-Pòrcel, o Pere Bonet, cantautor dotat d'unes magnífiques condicions, ni tan sols es feren presents a la discografia. Fins i tot Joan Ramon Bonet el 1968 enregistra el seu tercer i últim disc. Excepció de Maria del Mar Bonet i Guillem d'Efak, que es traslladaren a Barcelona, els intèrprets mallorquins, en no poder-se dedicar professionalment a la cançó, varen dur a terme una trajectòria digne de tots els reconeixements si comparem el seu esforç amb les nombroses dificultats existents.

QUÈ VA ESSER LA NOVA CANÇÓ?

Realment seria ingenu pensar que el moviment, els «Setze Jutges» ni tan sols, constituïa un bloc homogeni. La procedència majoritàriament burgesa dels distints

Maria
del Mar
Bonet
(Foto:
Joan Miquel)

components (els tretze primers «jutges» gaudien d'estudis de grau superior) xocava amb les grans divergències ideològiques. Aviat va haver-hi de tot com a símptoma de normalitat. Cupletistes com Núria Feliu o Guillermina Motta, irònics corrossius com Quico Pi de la Serra, còmics com Pere Tàpies o La Trinca, grups moderns com Màquina o la Companyia Dharma, altres com Esquirols... I, parlant del tema, cal referir-se a qui provocà el punt àlgid de la crisi permanent en què vivia la Cançó. Joan Manuel Serrat, com una premonició, va ésser el número tretze dels «Jutges». Ben aviat assolí un dels majors èxits que podien esperar-se. El seu tercer senzill, «Cançó de matinada», es col·locà a totes les llistes dels discs més venuts de l'Estat espanyol. Les seves cançons, recordant les d'Aznavour, se centraven en dos temes genèrics: l'amor (Paraules d'Amor, Els vells amants...) i la

descripció de personatges (L'avi, El drapaire, Els titelles...). Fins aquell moment ningú no ho havia fet abans o, almenys, no ho havia fet amb la qualitat musical de Serrat. Es convertí en un ídol. El 1968 es designat per representar Espanya al Festival d'Eurovisió.

Serrat publica un article negant-se a cantar a Londres si no és en català. És substituït per la madrilenya Massiel. El prestigiós crític musical Carlos Tena afirmà ésser testimoni de la compra del concurs per part de Rosón i Artur Kaps. El Règim havia constatat que ni mitjançant la prohibició s'arribaria a la desintegració del moviment. Calia, per tant, la seva integració. I així, subtilment, es canvià l'estratègia amb èxits considerables. No havien passat dos mesos d'Eurovisió i Serrat presentava «El Titiritero» (la seva vida està plena de presagis) i deixa d'ésser Joan per firmar Juan Manuel a la portada del disc. Simul-

tàniament li és atorgat el premi a la crítica al millor cantant «espanyol». El mateix guardó que, l'any abans, havia obtingut Núria Feliu, just després d'haver firmat contracte per enregistrar en castellà.

Raimon, sempre oportuníssim, demostrava la seva condició de trobador del seu temps. Amb tres exemples n'hi haurà prou. Quan el 1964 el Règim commemorà els «25 años de paz» («y ciencia» que afegí la Codorniz perquè, en llegir-ho a correcció, resultà «de paciència») Raimon explicà amb una cançó el sentit exacte d'aquella suposada «pau»: De vegades la pau/ no és més que por... De vegades la pau/ fa molt més mal. Anys després, el 1968, coincidint amb el maig francès escriurà: Alguna cosa passa avui/ i jo no els ho puc dir. La muntanya es fa vella! Finalment, enmig del debat sobre bilingüisme encetat amb l'actitud de Serrat, Raimon enregistra a França un poema de Salvador Espriu dedicat a Pompeu Fabra: Tenim la raó/ contra bords i lladres/ el meu Poble i jo.

De fet, entorn a la Cançó, hi havia un conjunt de circumstàncies que la feien representar un paper aglutinador de lluites i esperances. El públic assistent als recitals no hi acudia, només, per la qualitat musical d'un determinat cantant. Amb la seva presència manifestava també algunes aspiracions: Oberta oposició i denúncia del sistema, lluita per les llibertats democràtiques, aspiració a un model social progressista, voluntat ideal d'emancipació nacional... També es pot afirmar que la història de la Cançó dona testimoni contundent d'un temps i d'un País.

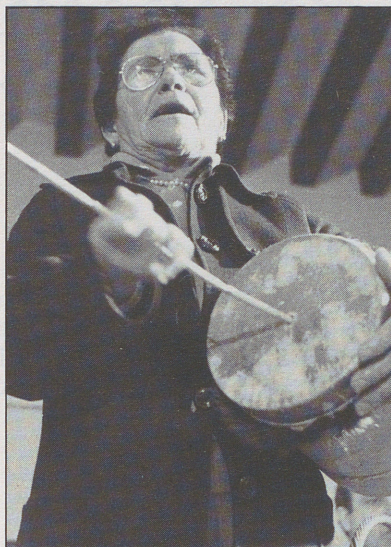
No ha de resultar estrany per ningú que la mort del General Franco suposi una reculada en la força comunicativa de la Cançó. De fet, a poc a poc, les esperances i les il·lusions van transformant-se en desencís. La realitat frustra el somni irrealitzat. Així, també la cançó transforma. I el contingut dens de les lletres cedeix força als

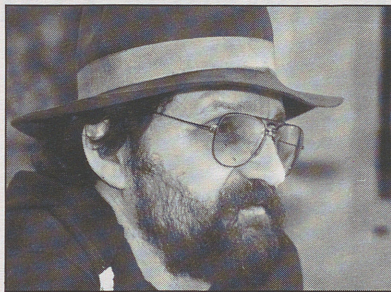
aspectes eminentment musicals. S'inicia un procés clar on només es podrà sobreviure amb un factor: la qualitat. Quants podran dedicar-se professionalment a la Cançó? Lluís Llach, Maria del Mar Bonet, Marina Rossell... quants més? Es tracta d'un procés del tot natural. A tot el món ha passat el mateix. On són, per exemple, els membres de la «nova cançó» francesa? O els nord-americans, amb tots els mitjans de les multinacionals del disc al seu abast, com Dylan, Segger, Cash, Baez...? Es detecta arreu un retorn al lirisme de tall romàntic o bé la investigació de formes noves estrictament musicals. En qualsevol cas, però, el paper de «cantautor», momentàniament, pertany al passat.

MALLORCA, ANYS VUITANTA

Com a contradicció a la pèrdua d'incidència de la Cançó, a Mallorca, durant la present dècada, es produeix un raig i roi de produccions discogràfiques. Aquestes són tantes i variades que fan molt difícil el seu inventari. Podem citar Toni Morlà, Tomeu Penya, Joan Bibiloni, Marussa Cano, Serafi Nebot, Bonet de San Pedro, Música Nostra, Sis Som, Jaume Sureda, Rafel Ferrer, Siurell Elèctric, Coanegra, Aliorna com alguns dels qui han presentat discs en aquests darrers anys. A aquesta llista podem afegir edicions atípiques com el primer disc de la Coral Universitària, les «Cançons de Catalunya» per l'Orquestra Simfònica de Londres dirigida per Antoni Parera Fons, «Lluc i el Poble» (commemorant el centenari de la coronació de la Mare de Déu), o un disc de Maria José Martorell cantant cançons de Miquel Vicens... Això a més dels magnífics darrers discs de Maria del Mar Bonet fins a «Gavines i Dragons» o la darrera aportació de Els Valldemossa, «Trobada», on han musicat diversos poetes

Madò Buades (Foto: Joan Miquel)

Tomeu Penya (Foto: Joan Miquel)

contemporanis de Mallorca com Llompart, Blai Bonet, Jaume Vidal i d'altres.

Mai no s'havia donat tanta varietat. Mai s'havia disposat de tanta producció pròpia ni de l'existència de dos segells discogràfics autòctons (Blau i Digitals). Però la gran quantitat i l'alta qualitat no estan en proporció a l'incertesa del futur. La producció discogràfica no és tractada amb el mateix ànim proteccionista que la literatura, per exemple.

PRESENT I FUTUR

La Cançó ha viscut en paral·lel al procés de conjunt de la Cultura a la qual pertany. Quin és aquest procés avui? Ja que hem parlat d'uns suposats vint-i-cinc anys de Cançó. Tornem enrera. L'any

1962 és qualificat per Francesc de B. Moll com el de la «victòria». De fet va ser l'any de la Cultura Catalana. Es creà Edicions 62, que tanta importància donaria a la publicació de llibres en català. També s'acabà el Diccionari Alcover-Moll. Es fundà la casa Edigsa i s'enregistrà «Al vent» de Raimon. Joan Fuster publicà «Nosaltres, els valencians». A Mallorca es fundà l'Obra Cultural Balear... En definitiva, aquell va ésser un any d'avenç tant pel que fa a l'aspecte quantitatiu, d'una gran producció, com per l'empremta que els creadors d'opinió generaren a favor de la nostra cultura. Avui, passat aquest quart de segle, més que apel·lar a commemoracions i parafernàlies, ens cal obrir una seriosa reflexió crítica que ens permeti esbrinar l'estat de la qüestió.

No puc estar-me de manifestar la meua opinió personal, que tant de bo es pugui demostrar pessimista. Crec que anam com els crancs. Una Llei de Normalització Lingüística que perpetua el bilingüisme constitucional no pot ésser argumentada com a símptoma de millora substancial. Cal una actitud decidida i sense rebaixes per tal d'albirar la possibilitat d'una vertadera «normalitat nacional». Vosaltres mateixos establiu la comparança entre els avenços del 1962 i els del darrer any. Hem caminant o hem reulat? ¿Servam i servim la fidelitat a l'idioma, com a vehicle que ens transporti a la normalització real, tal com ho fan, per exemple, Maria del Mar Bonet i Lluís Llach, o hem convertit la societat intel·lectual illenca en un caramull de discrets escriptors, disfressats de Joan Manuel Serrat, que ofereixen el seu nom en català i la ploma castellana a la perpetuació de la diglòssia?

La Cançó està sempre al servei de la col·lectivitat que la genera. Si és cert que poble que canta no morirà, ens cal, amb segell d'urgència, alçar la tonada si volem realment trencar d'una vegada aquest silenci antic i tan llarg.

25 ANYS DE LITERATURA A MALLORCA

Jeroni Salom
Manuel-Claudi Santos

AIXÒ NO ÉS UN MANIFEST

Efectivament, no tenim la més mínima intenció de ser objectius; tampoc no feim aquests articles amb voluntat historicista. No aspiram a ser crítics erudits, carregats de cites i llorers acadèmics. Únicament ens podem consierar com uns lectors —atents i curiosos, això sí— que tenen la bona o mala fortuna d'expressar, de tant en tant, les seves particulars opinions. Ens acusaran, amb tota la raó del món, de no citar tots aquells que molts consideren imprescindibles (en especial els mateixos autors que no s'hi trobaran), però en descàrrec nostre podem dir que alguns altres també poden considerar que els que hi surten són perfectament prescindibles. No importa: articulistes més competents ja han fet la foto familiar completa. Esperam, tanmateix, tenir una nova oportunitat per a parlar dels absents, dels quals, no ho dubtin, ens recordam.

VISIÓ PERSONAL, PARTIDISTA I INDOCUMENTADA DE VINT-I-CINC ANYS DE NOVEL·LA MALLORQUINA

Jeroni Salom

P

artim del supòsit que és, dins qualsevol cultura, molt més difícil consolidar una tradició literària en prosa, en totes les seves modalitats, des del pamflet més insignificant a l'obra filosòfica més enrevesada, que no pas una de poètica. La prosa exigeix, com ha demostrat la crítica competent, com a mínim una llengua treballada i mal·leable a fi que el llenguatge narratiu s'acosti el més possible al llenguatge parlat. És clar que prenem com a horitzó la novel·la realista del segle XIX, la que no tenim dins la literatura catalana, aquella que va possibilitar la «revolució» dels Joyce, Proust, Broch. Encara ara ens pareix més plausible un jove novel·lista seguidor del llenguatge de, posem Josep Pla, que no pas el mateix hipotètic novel·lista imitador indiscriminat de Joyce, Céline o Lowry.

És clar on volem arribar: la falta d'una sòlida tradició narrativa. El

fet s'agreuja més quan es tracta de la narrativa circumscribida a l'illa de Mallorca d'uns anys determinats.

Si pensam en un possible narrador-novel·lista dels anys 60, que és el límit cronològic que tenim en consideració, interessat de veritat per la tècnica novel·lística, amb ganes de conèixer les més diverses tradicions narratives, hem de concloure que foren ben pocs els models literaris específicament mallorquins de què podia extreure'n un bon profit per a la realització de la seva obra, tenint sempre en compte que, com pensam, tot escriptor conscient ha de tenir presents els seus precedents. Contràriament al que es podria pensar, vist el panorama cultural suara indicat, la nòmina de novel·listes autòctons és força quantiosa. Passats els anys és d'agrair la tenacitat, l'esforç personal que hagueren de dur a terme per donar a la impremta —amb una llengua sovint mal apresada, amb les rondalles com a única mostra literària de la pròpia cultura, amb mancances de formació (qui és qui no en té, però?)— uns

productes literaris mínimament civilitzats. Fins aquí tot perfecte.

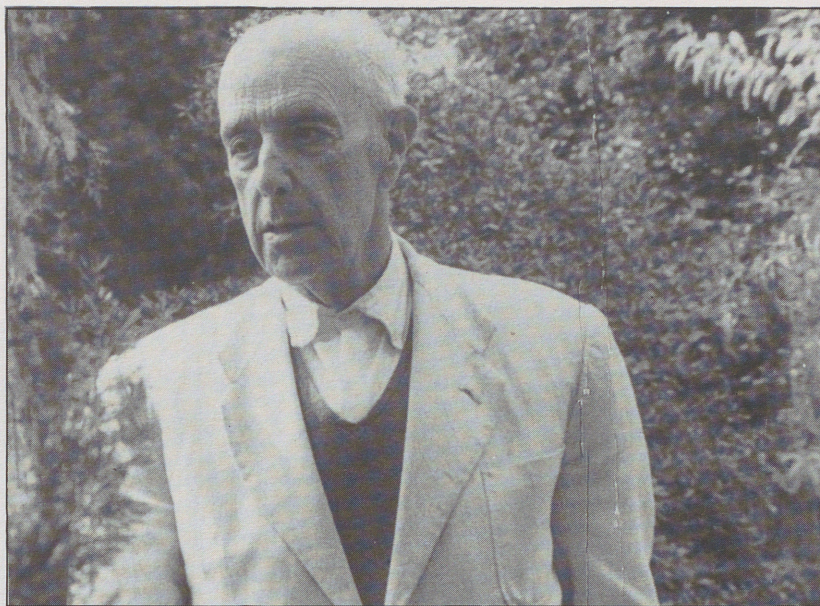
A vegades, llegint l'escassa bibliografia existent sobre la qüestió, notam un excessiu optimisme, gairebé sempre injustificat. S'infla massa l'aspecte quantitatiu de la nostra narrativa, que ens sembla de meravella, i es deixen de banda les valoracions qualitatives de les novel·les; es fan comparances, en aquest cas més odioses que mai, amb el «boom» hispano-americà, que, d'altra banda, no era tan color de rosa com ens feien creure, i amb el suposat «boom» mallorquí dels anys seixanta; són assenyalats uns temes, a vegades els crítics es limiten a això, tractats amb més freqüència pels novel·listes, afegint-hi de tant en tant qualche refregit de marxisme mal après; es computen els premis obtinguts; s'inventen generacions i escoles, com si la nostra culutura donàs per tant.

No negarem la incidència d'un medi sòcio-cultural hostil sobre el desenrotllament més o manco normal de la literatura mallorquina dels anys 60, per això abans

hem elogiat la tasca dels escriptors. Un senyor que es deixa la pell omplint dos-cents o tres-cents fulls, per molt malament que ho faci, mereix tots els nostres respectes. Ara: unes elementals dosis de sentit comú ens fan diferenciar uns bons escriptors i unes bones novel·les i uns mals escriptors i unes males novel·les. És la manera de jutjar els seus escriptors que té una cultura més o manco normal. La literatura anglesa no ha produït cap altra *Ulis-ses*, però han anat sortint escriptors com Julian Barnes o Tom Sharpe, que practiquen una literatura més d'un cop superficial, però divertida, ben escrita i intel·ligent. I no són cap geni. Tampoc els lectors tenim necessitat de llegir a cada passa obres mestres, amb tal que ens faci passar intel·ligentment qualche estona agradable estam disposats a donar per ben feta la feina de qualsevol novel·lista.

Si qualche escriptor hi ha hagut capdavanter dins la narrativa illenca aquest ha estat Blai Bonet: un renovador de les formes de narrar autòctones, l'introduïdor d'unes tècniques narratives insòlites que, unides a un tractament molt peculiar d'alguns temes, el converteixen en un dels millors novel·listes de tots els temps. La seva obra, tant la poesia com la novel·la, va pautaada per uns alts i baixos impressionants, però això no lleva cap engruna de grandesa a la irrepètible i originalíssima aventura narrativa de Blai Bonet. Dues novel·les en sobresurten: *El mar* (1958) i *Míster Evasió* (1969), mereixedores del qualificatiu d'obres mestres i que suposen un trencament radical dels motlles literaris i també morals d'una tradició més aviat conservadora i anacrònica. Les altres novel·les —*Haceldama* (1959), *Judas i la Primavera* (1963) i *Si jo fos fuster i tu et diguessis Maria* (1972)— sobre les dues primeres es mantenen en un respectable to mitjà; són novel·les molt d'«època», amb errors de construcció, però que de cap manera s'han de

Llorenç Villalonga (Foto: Última Hora)

relegar a l'oblit en què han romàs durant massa anys; la darrera novel·la és la taca negra de la narrativa de Blai Bonet; un estrepitós fracàs, consemblant a les més recents obres poètiques. Observam amb alegria una certa revaloració de la figura i l'obra de Blai Bonet; a part dels homenatges públics, dels quals desconfiam, el que sí s'ha de remarcar és la reedició d'obres seves i l'anàlisi seriosa de la seva producció, amb un treball precursor de Josep Albertí i el més recent de Pere Roselló. Ja era hora. Blai Bonet és el geni de la literatura catalana actual. A estones. Una antologia de poemes, de frases aïllades del seu context, ho demostraria a bastament. En el pol oposat de Blai Bonet, se situa l'obra de Llorenç Villalonga. Ambdós representen les dues opcions en què es pot dividir la narrativa illenca; la postura més o manco «avantguardista» i la, diguem-ne, «clàssica». *Bearn* (1961, edició catalana), no hi ha dubte, és una gran novel·la, tal vegada la que hauríem d'haver tengut en el segle passat, com *La Regenta*, *Madame Bovary*, *Os Maias* o *The Pickwick Papers*. Ens inclinam per altres obres de L. Villalonga, que ha tengut el do

d'haver escrit joies literàries de segona divisió, com són ara *El misantrop* o *La gran batuda*, que es poden incloure dins la denominada «novel·la intel·lectual», a la manera de Pérez de Ayala, A. Gide o A. Huxley. A part del valor literari, tenen el mèrit de posar en joc contundentment i a contracorrent un cos d'idees, de què tan mancada està la cultura mallorquina, que durant anys i anys han estat el centre de l'especulació filosòfica i cultural d'Occident. Sempre defensarem l'obra de L. Villalonga; és encara ara una menja selecta en comparació amb els productes «ligh» que ens ofereixen les editorials.

Per la seva actitud davant la narrativa, Antoni Serra pot considerar-se un seguidor de Blai Bonet. Després d'escriure algunes novel·les en castellà, va iniciar la seva producció en català amb algunes novel·les de caire experimental rupturista, potser sigui aquesta la causa del poc èxit de les seves novel·les. Certament A. Serra no facilita gens la tasca del lector: novel·les d'una estructura molt complexa, amb un fort component intel·lectual, amarades de referències literàries, exigeixen el lector mascle que propugnava

Miquel Àngel Riera

Valentí Puig (Foto: Joan Miquel)

J. Cortázar a *Rayuela*. A. Serra és autor d'una gran novel·la, *El cap dins el cercle* (1979), primera de les novel·les d'un cicle novel·lístic que, pareix que per raons personals, no ha estat publicat. És una llàstima. Com Juan Goytisolo, Carlos Fuentes, A. Serra duu a terme una anàlisi podríem dir-ne mítica i personal, i per tant grotesca, de la societat i cultura mallorquines. En la mesura que les novel·les recullen en el seu si les palpitations col·lectives de la societat en què han estat escrites, les novel·les d'A. Serra tenen un alt valor moral ja que denuncia les repressions, les manipulacions a què els grans poders sotmeten l'individu. A. Serra subverteix radicalment els valors morals dominants i propugna, per exemple, el valor alliberador del sexe, entronitza i exalta els personatges «vulgars», grisos com Joan Boira, ataca els dogmes i principis de la moral catòlica, com a ofegadors que són de la llibertat humana. La «revolució» literària va unida, doncs, com en els grans creadors literaris, a la revolta moral. Actualment està embarcat en la redacció de les novel·les —negres, blanques o del color que vulgueu— que tenen com a protago-

nista el detectiu portuguès Celso Mosqueiro. A pesar de les aparences creim que no hi ha hagut cap canvi significatiu respecte a les novel·les anteriors —només que, coses de la moda, suposam, han augmentat el nombre de lectors d'A. Serra— ja que observam la fidelitat a uns mateixos, renovadors, principis literaris, a unes mateixes obsessions.

Estudiós de Llorenç Villalonga i traductor de Marcel Proust, la producció novel·lística de Jaume Vidal Alcover, un veterà de les nostres lletres, s'insinua com una de les més interessants del moment. Si no ens acabà de convèncer *Visca la revolució!* (9174) sí que amb *Sophie o els mals de la discreció* (1971) i *Dido i Eneas* (1980) assoleix un domini magistral de les trames narratives. Ens atrevim a afirmar que les grans novel·les de J. Vidal Alcover estan encara per escriure; les primeres del cicle (*Els anys i els dies*) que està escrivint —*La vida fàcil* (1987) i *Els intocables* (1987)— ho fa preveure.

És un poc preocupant que siguin els mateixos novel·listes dels 60 els qui segueixen ocupant els primers llocs del panorama literari, preocupant perquè fa cara

que no surten nous narradors —narradors pareix que sí, almanco Gabriel Galmés i el desconegut Jaume Capó—. L'últim narrador aparegut ha estat Valentí Puig, magnífic contista, però, encara, regular novel·lista.

Uns mals aires es respiren dins els cercles literaris catalans. És incompreensible la increïble ascensió de Baltasar Porcel, amb el beneplàcit de l'Honorable, que va començar amb unes bones novel·les, com *Els escorpins* (1965) i *Solnegre* (1961), i de Miquel A. Riera, repetitiu, avorrit, falsament abarrocat, als primers llocs de la narrativa catalana.

Lògicament queden noms per citar, novel·les gens menyspreables com *Rera els turons del record* de Guillem Frontera, autors a reivindicar, com B. Vidal i Tomàs, punts a analitzar, com per exemple el «fracàs» de la novel·la experimental, com en el cas d'*Ailòviu* o *L'adolescent de sal*.

L'únic beneficiat és el lector que afortunadament pot elegir les més diverses tendències que són capaços d'oferir-nos els nostres novel·listes.

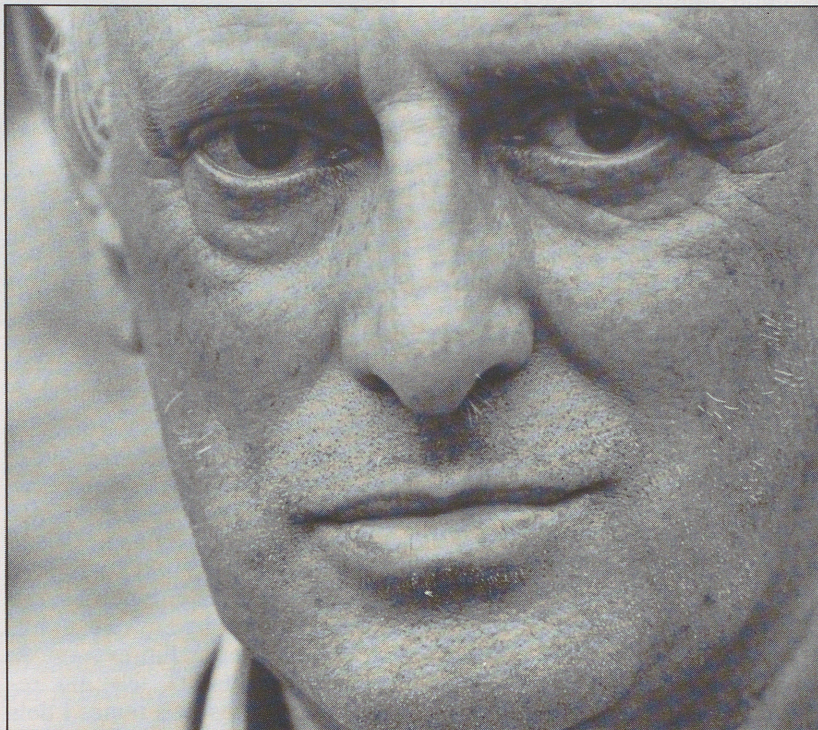

LES PÀTRIES GRISES DE LA POESIA A MALLORCA

Manuel-Claudi Santos

A

Mallorca, ja se sap, tot va més lent. Fins i tot molt més lent. Això en el millor dels casos, quan la cosa es mou. En d'altres, som com els guepards individualistes i orgullosos del príncep de Lampedusa. Quan convé, ens creim els nostres propis tòpics i seguim actuant per moviments reflexos. Que ens diuen «l'illa de la calma», doncs endavant, més calmats que ningú; que som el «paradís dels noucasats», doncs hotels, llençols nets per una nit i ensaïmades; que Mallorca és «terra de poetes», no en faltaria d'altra: l'hereu hotelier i el segon poeta. Correm el risc de convertir-nos en una caricatura de nosaltres mateixos. I això afecta, d'una manera més o manco accentuada, tots els terrenys de la societat, des de l'econòmic fins al polític. El literari no ha de ser una excepció. I en el camp específic de la poesia aquesta sensació encara s'incrementa. Probablement, la darrera oportunitat d'assolir una certa incidència qualitativa i quantitativa dins l'àmbit de la poesia catalana es va tenir en l'època inicial de l'Escola Mallorquina. Un moviment que, precisament per la desconexió dels autors i també —no cal dir-ho— per l'anquilosament temàtic, conceptual i estètic dels seus productes, ni tan sols va ser capaç d'afegir-se al carro del Noucentisme. L'única possibilitat real d'aconseguir una supervivència coherent, lògica i estructurada dins un corrent organitzat i coordinat es va fer malbé per la falta de perspectives o per la curtor de mires dels poetes, com passarà en oportunitats posteriors, llevat d'alguns casos molt concrets i individuals (iestic pensat, per exemple, en els millors moments, els més carnerians,

Blai Bonet (Foto: Joan Miquel)

d'un Miquel Ferrà). És una història repetida, recurrent.

Després de la Guerra Civil, com era d'esperar, tot va seguir igual. Els ametlers en flor i les esquerpes serralades varen seguir sent el recurs més habitual dels poetes mallorquins. Si mai permetien que es translluís qualsevol tipus de conflicte interior, es formalitzava

d'una manera tan esquiva, tan «mitologitzada» que perdía qualsevol valor concret, però tampoc no arribava a abastar el nivell universalitzador que segurament els havia impulsat. Vegem un exemple paradigmàtic de Guillem Colom, del llibre *Terra endins*, publicat l'any 1950, encara que no ho sembli:

*El sol es pon. Un cel pregon i tendre
crema els darrers calius dins el ponent.
Són les muntanyes de color de cendra.
Les campanes ofeguen llur lament.*

*Mar vella entorn. Mar escumosa i verda,
mar de neguit, bullent d'inquietud
pel cor que enmig del mundanal traït
tot palpitant s'esquerda...*

*Es pon el sol. S'entela el paisatge.
On moriran les ones sens timó?...
I una maror de somnis sense platja
bat amb fúria el meu cor dins la foscor.*

Qualsevol relació d'aquest poema amb la poesia que es feia aleshores a la resta del món civilitzat és pura coincidència. No hi ha dubte que l'obra de Bartomeu Rosselló - Pòrcel és una altra «oportunitat perduda» de sintonitzar amb el món de forma concreta i real, ja que, no només era pràcticament desconegut entre els escriptors mallorquins, sinó que, a més a més, quan la seva obra va sortir a llum només es va veure, en part amb raó, des d'una perspectiva històrica.

El mateix any 1950 apareixerà *Quatre poemes de Setmana Santa* de Blai Bonet. Ara sí; ara hi trobam una voluntat transformadora, novament individualitzada, però que obrirà pas i possibilitarà l'aparició de temes i veus diferents. No sé fins a quin punt, però, es pot considerar la poesia de Blai Bonet com a trencadora o innovadora. Evidentment, en el context mallorquí la ruptura és innegable, però la poesia de Blai Bonet —i parl de moment, de l'obra apareguda en la dècada dels cinquanta— oscil·la entre la imatgeria mística tradicional, pouada molt probablement més dels místics castellans del segle d'or que no de l'obra de Ramon Llull com alguns han insinuat, i una certa problemàtica existencialista que a Europa ja començava a deixar de ser-ho. Un punt d'heterodòxia religiosa i la insistència en el tema de l'homosexualitat —especialment a partir de *L'Evangeli segons un de Tants* (1961)— seran els eixos sobre els quals girarà en gran part la seva producció, així com també la incidència en temes socials o «civils» (*Comèdia*, 1960) marcaran la nova «narrativitat» que lentament s'obrirà camí en la poesia mallorquina. L'esquerda que obre Blai Bonet s'esgotarà, com passa sovint, en la pròpia producció de l'autor de Santanyí, el qual, per un excés de verbalisme i d'autocontemplació, durà la seva obra a un carreró sense sortida ple d'autoreferències i fins i tot d'auto-

Margalida Pons (Foto: Xesc Amengual)

plagis que indicaran l'entrada en un procés de decadència i d'exhauriment de recursos pràcticament irreversible (mirau, sense anar més enfora, els poemes de *El poder i la verdor* (1981) o *El jove* (1987)). Curiosament, però, seran els autors més joves, que publicaran els seus llibres en la col·lecció «Guaret», els qui reprendran alguns dels temes i dels trets estilístics propis del Blai Bonet de la darrera etapa. Més endavant tornaré sobre aquesta qüestió.

La dècada dels seixanta es caracteritza pel predomini del que es denomina «realisme». És evident que, com passa amb totes les etiquetes, en la pràctica resulta inoperant per la impossibilitat de definir globalment (us en recordeu, de l'antologia de la poesia catalana que varen confegir els senyors Castellet i Molas i la seva fallida voluntat d'esdevenir manifest i guia del moviment) l'obra

d'autors com Jaume Vidal Alcover, Josep Maria Llompart o Miquel Àngel Riera. És cert que tenen característiques que els uneixen, però em sembla que són moltes més les diferències que no les coincidències. Probablement, l'obra més coherent, la que permet una relectura més continuada sense que, ni l'autor ni el lector, se n'avergonyeixin és la de Jaume Vidal Alcover: aconseguix un subtil equilibri entre l'aspecte més intimista d'una gran perfecció formal (pens en els magnífics *Sonets a Eurídice* -1967-, una acurada recreació de Ronsard, i en alguns poemes dels *Sonets Alexandrins* -1981-, que no em semblen tan aconseguits en la seva totalitat) amb una particular concepció «estilitzada» de la poesia més clarament social. Un exemple d'aquest personal lirisme civil, és l'«Elegia a Salvatore Giuliano», pertanyent a *El dolor de cada dia* (1957):

*Aquí, Castella humida de fonts afrancesades,
amb les meves sandàlies més gregues,
amb un sweater teixit per a donzells de Toscana,
Salvatore Giuliano,
jo et cant,
jo et cant i et plor, escapollant de lliris
el meu jardí tancat, cridant roses i roses
altes com a ciprers, a caça de daines trencadisses,
jo et cant, ara que ets mort,
jo, que no sé qui ets,
et cant perquè així em plau i perquè em cal cantar-te.*

L'heroi transformat, més que no en mite social, en mite cultural ple de referències literàries i pictòriques, i una vegada més de «mediterraneïtat». El cas de Josep Maria Llopart és diferent, ja que planteja la reivindicació social sense tantes concessions líriques, sinó des d'una perspectiva més directa, més ideologitzada, més militant per dir-ho ràpidament: *La Terra d'Argensa* (1972) i *Memòries i confessions d'un adolescent de casa bona* (1974) —el punt d'ironia i de sarcasme que plana pel segon llibre és l'aspecte més destacable— són les mostres més aconseguïdes; mentre que *Mandràgola* (1980) és, a parer meu, el seu pitjor llibre: la banalitat, l'arbitrarietat i la desmesura són les característiques principals d'aquesta mena d'absurda demos-

*Al qui no vol arrencar-se els ulls i penjar-los
als peus de les àguiles, no li queda més remei
que fugir, començar a córrer per pàtries grises.*

Aquest llibre, juntament amb *El Noble Joc* (1972) —fixau-vos en les dates de publicació, prou significatives del seu grau d'autoexigència i, també, de les dificultats per editar amb una certa regularitat— seran els títols en què la seva poètica assolirà un major nivell qualitatiu.

Durant tot aquest llarg període, gairebé l'única possibilitat de publicació que tenien els mallorquins, si volien o no tenien més remei que fer-ho a Mallorca, era acudir a la col·lecció «Balanguera» de l'Editorial Moll. Amb una concepció editorial més aviat familiar i conservadora, difícilment hi podien tenir cabuda les obres de Josep Albertí o Damià Huguet. Tots dos es varen presentar com a continuadors i renovadors dels «ismes» culturals europeus. La col·lecció «Guaret», dirigida per Damià Huguet, serà la plataforma que permetrà els suposats experi-

tració de prepotència formalista. Afortunadament, amb *La capella dels dolors i altres poemes* (1981) retrobam el millor Llopart. Pel que fa a Miquel Àngel Riera, crec que no es va poder recuperar mai de l'impacte que va produir el seu mig vers inicial de *Poemes a Nai* (1965): «T'estim, però me'n fot...», tota la resta no passa de ser una accelerada cursa cap a un esteticisme caduc amb una sobredosi de pedanteria. Ara fa novel·les per a «l'eternitat». No sé si serà massa temps, això.

Enmig de tota aquesta efervescència, hi trobam la figura inclassificable de Miquel Bauçà, autor d'una obra absolutament personal i allunyada de qualsevol encasellament, que ha volgut dur a la pràctica aquests versos continguts en el seu llibre *Una bella història* (1962):

ments d'avançada. Si abans alguns poetes havien manllevat de Blai Bonet el caire més estrictament social (la «Carta a Blai Bonet» de Jaume Pomar inclosa a *Tota la ira dels justos* (1967) no té desperdici en aquest sentit), ara els nous abanderats de l'avantguarda es fixaran en la part més innovadora de la seva obra. Especialment en la recerca d'una mena de «ruralisme lèxic» que convertirà, concretament en el cas d'Huguet (*Ofici de sords* -1976-, *Com un peix dins el rostoll* -1978-, *Traus badats* -1979-, *Guarets a l'alba* -1987-, per citar-ne alguns títols), els seus poemes en una mena de guia pràctica per a passar un examen del GOB: «nesples», «codonys», «guarets», «rostolls»... seran paraules habituals que, no sé si voluntàriament, esdevendran la contrafigura de l'«ainacohisme» característic de l'Escola Mallorquina. L'estètica

de Damià Huguet ha fet forat, com es fa evident en l'obra culinària de Jaume E. Amengual *Maria, Marieta, Mariona i Jardinet de l'amor*. Respecte a Josep Albertí, ell mateix ha dit en dos versos d'*Era plena de canoes* (1977): «ara escric amb el televisor encès / tot com si cagàs un botifarró». No seré jo qui el contradigui.

Al final dels setanta una altra col·lecció, «Tafal», contribuirà també a rompre el monopoli de «Balanguera». Dirigida per Àngel Terrón, de professió biòleg inorgànic —o cosa semblant—, i autor d'*Iniciació a la química* (1977) i *Llibre del mercuri* (1981) —són títols de llibres de poesia, per si ho dubtaveu—, hi varen publicar obra Andreu Vidal i un tal Felip Demaldé. Els llibres estaven molt ben editats.

Finalment, en l'actualitat tot és més dispers, cadascú va per allà on millor s'hi troba. La postmodernitat es redueix a practicar l'eclecticisme i el jogging, cosa que accentua la impressió de mediocritat i de desconcert dominant. A pesar de tot, s'apunta un evident retorn de les formes clàssiques amb contingut relativament nou. Una poesia que intenta presentar un món personal des d'una perspectiva moral, com és el cas de *L'estiu madur* (1986) de Valentí Puig, una clara reflexió de caire ferraterià (és ben curiosa, i d'altra banda també molt significativa, la poca influència que ha exercit l'obra de Gabriel Ferrater, no únicament en els mallorquins, sinó fins i tot en els principatins) sobre l'existència; o els poemes de Margalida Pons (*Sis bronzes grises d'alba*, 1986) i els de Miquel Àngel Lauger (*L'arena de l'amor*, 1986), que encara no sabem cap a on aniran. Si és que van enlloc. No és feina meua fer prospectacions de futur, perquè no tenc vocació de futuròleg; per tant, convé esperar i veure en què acaba tot això. Amb una mica de sort, podem tenir un espectacle *fin de siècle* ben divertit. Per llogar-hi cadiretes.

L'ENSENYAMENT EN CATALÀ A MALLORCA

Elisabet Abeyà

L

MARC LEGAL EN EL QUAL ES MOU ACTUALMENT

a Constitució (1978) i l'Estatut d'Autonomia (1983) declaren que la llengua catalana és oficial i que tots tenim el dret de conèixer-la i el dret d'usar-la.

L'article 14 de l'Estatut d'Autonomia atorga als poders públics de la Comunitat Autònoma la competència en matèria de normalització lingüística.

Per tant, el 29 d'abril de 1986, la Comunitat Autònoma de les Illes Balears dicta la «lleï de normalització lingüística».

Segons aquesta llei i pel que fa referència a l'ensenyament: «els alumnes tenen dret a rebre el primer ensenyament en la seva llengua, sigui la catalana o la castellana».

I diu més endavant la mateixa llei: «el Govern ha d'adoptar les diposicions necessàries a garantir que els escolars de les Illes Balears, qualsevol que sigui la seva llengua habitual en iniciar l'ensenyament, puguin utilitzar normalment i correctament el català i el castellà al final del període d'escolaritat obligatòria».

També declara que tots els centres han d'impartir com a assignatures obligatòries la llengua catalana i la castellana, i que els professors que imparteixin l'ensenyament dins l'àmbit de les Illes Balears han de posseir el domini oral i escrit dels dos idiomes oficials necessari en cada cas per a les funcions educatives i docents que hauran de realitzar.

Dins d'aquest marc legal, que sembla afavorir l'ensenyament en

Durant anys, l'OCB va acollir l'organització de l'Escola d'Estiu

català, com és que la majoria de les escoles del nostre àmbit es troben encara tan enfora d'una normalització?

La qüestió està en que la llei autoritza, però no obliga:

Art. 17: català oficial a tots els nivells educatius.

Art. 22: català llengua vehicular.

Art. 18: primer ensenyament en la primera llengua.

D'altra banda trobam que el problema està en la distribució de competències entre les diferents institucions:

—El Govern de la Comunitat Autònoma té competències en matèria de normalització lingüística, com: elaborar la normativa, atorgar o denegar permisos per fer l'ensenyament en català, aprovar els textos per fer ensenyament en català, organitzar el reciclatge per

als mestres (transferit a l'ICE)... Però,

—El Ministeri d'Educació i Ciència té totes les altres competències en matèria d'educació i és qui assigna els mestres als centres.

Amb aquesta divisió de competències en matèria educativa, la decisió de fer ensenyament en català als centres queda en mans dels claustres de professors i dels consells escolars, que són en definitiva els que han de presentar el seu acord a l'hora de demanar el permís per fer ensenyament en català. Com que els mestres als centres públics els assigna el Ministeri i no té en compte en absolut la seva formació en llengua catalana, en aquests moments els alumnes exerceixen o no el seu dret a rebre l'ensenyament en català en funció que el Ministeri els hagi adjudicat uns o altres mes-

tres. En podríem dir «normalització lingüística a l'escola per atzar».

LA REALITAT ALS CENTRES D'ENSENYAMENT

En aquests moments a les escoles d'EGB és obligatòria l'assignatura de «llengua catalana» a tots els cursos amb una durada de quatre hores setmanals.

Aquestes quatre hores en alguns centres no es compleixen i en molts d'altres són impartides per professors no preparats.

Hi ha també una bona part d'escoles que coneixem amb el nom d'*Escoles Mallorquines*, que han considerat insuficient aquesta obligatorietat mínima i han ampliat l'ús de la llengua catalana als seus programes.

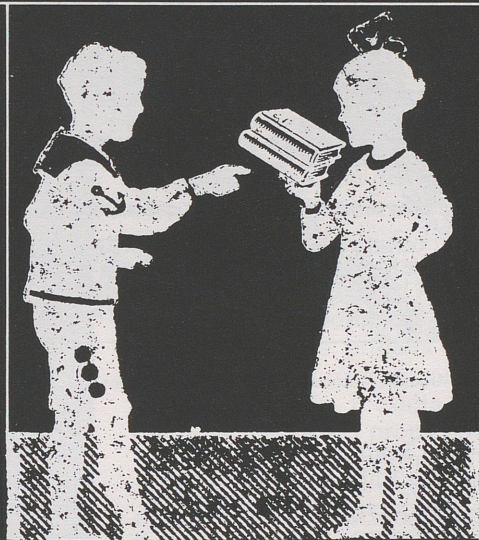
Aquestes escoles varen començar a aparèixer a partir de 1979. En algunes escoles, es feia ensenyament en català només en alguns cursos per decisió dels tutors, però quan es veia que els resultats eren positius, de mica en mica s'hi anaven afegint més cursos fins arribar a la totalitat de l'escola.

L'animació i l'organització del moviment d'*Escoles Mallorquines* ha estat impulsada des del CENC (Comissió per a l'Ensenyament i Normalització del Català) de l'*Obra Cultural Balear*. La CENC ha organitzat les Trobades d'Escoles Mallorquines, i a més a més, Les Maletes (Biblioteques ambulants), El País a l'Escola, L'Escriptor i la seva obra, L'Aventura de llegir... La CENC ha estat el grup capdavanter que ha dedicat els seus esforços a impulsar els programes de normalització lingüística a les escoles. Aquest és el tercer curs que per contracte amb l'Ajuntament de Palma gestiona el Servei de Suport a l'Ensenyament en Català. Aquest servei assessora els centres interessats a fer l'ensenyament en català sobre aspectes legals, pedagògics, d'organització i programació, etc. i fa divulgació de material relacionat amb el tema.

Exposició de material didàctic (març, 1987) celebrada a Palma

EL LLIBRE PER A L'ENSENYAMENT EN CATALÀ

A PREESCOLAR, EGB, BUP, FP I COU
DEL 17 AL 28 DE MARÇ DE 1987

En aquests moments a Mallorca, les escoles que duen a terme programes de normalització lingüística són les següents:

Parvularis:

- Pre-escolar Son Ximelis (Palma).
- Sant Francesc d'Assís (Sant Jordi).
- Sa Torre (Manacor).
- El Rossinyol (Pollença).
- Antoni Maura (Manacor).

Escoles d'EGB (amb parvulari o sense):

- Mata de Jonc.
- Gabriel Alzamora.
- Rafal Vell.
- C.P. Pràctiques.
- Ciutat de Màlaga.
- Marian Aguiló.
- Miquel Porcel.
- Establiments.

- Son Ferriol.
- Sant Jordi.
- S'Arenal.
- Anselm Turmeda.
- Son Quint.
- Col·legi Manjon.
- Banyalbufar.
- Campos.
- Montuiri.
- Deià.
- Lloret.
- Artà.
- Esporles.
- Valldemossa.
- Campanet.
- Consell.
- Sineu.
- Sant Vicenç de Paul (Sóller).
- Puigpunyent.
- Búger.
- Alcúdia.
- Sant Llorenç.
- Biniamar.
- L'Horta (Sóller).

**TROBADA
D'ESCOLES
MALLORQUINES**

Soller 7 maig 1988

PATROCINA :
CONSELL INSULAR
DE MALLORCA

ORGANITZA :

COL·LABOREN :
Ajuntaments de
**SÓLLER
DEIÀ
FORNALUTX**

GN

Més de 70 centres escolars de Mallorca (d'EGB fins a COU) fan ensenyament total o parcial en català

- Lluc.
- Sant Joan.
- Liceu Balear (Pont d'Inca).
- Blanquerna (Pont d'Inca).
- Vilafranca.
- Pla de na Tesa.
- Cas Concos.
- Costa i Llobera (Pollença).
- I prest s'hi afegiran:
- Rafal Nou.
- Casablanca.
- Pius XII.
- C.P. Porreres.

Instituts:

- Guillem Sagrera.
- Joan Alcover.
- Ramon Llull.
- Antoni Maura.
- F. Borja Moll.
- Col·legi Sant Pere.
- M.ª Antònia Salvà (Llucmajor).
- Mossèn Alcover (Manacor).
- Sa Pobla.
- Inca.
- I.F.P. Llucmajor.

Com es pot veure en aquesta llista, hi ha una majoria d'escoles públiques enfront de les privades,

i hi ha escoles amb varietat de composició de l'alumnat. N'hi ha que tenen majoria d'alumnes catalanoparlants i d'altres que tenen majoria d'alumnes castellanoparlants (alguns barris de Palma).

A les escoles amb majoria de castellanoparlants es duen a terme programes d'immersió.

Consisteixen a immersir l'infant en l'idioma que des del primer dia serà la llengua vehicular de la classe, sense oblidar el conreu de la parla familiar.

Totes les activitats de classe es realitzen en català i els alumnes, per raó de la seva edat (parvulari), presenten les condicions de plasticitat mental més adequades per a l'adquisició de llengües. D'aquesta manera els nins i nines arriben a un bon nivell de català parlat abans de començar l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura i es troben preparats per iniciar-lo sense dificultats.

A Mallorca s'estan realitzant programes d'immersió principalment a barriades de Palma amb forta immigració, com per exemple: Son Cladera, Son Ximelis,

Son Gotleu, S'Arenal, Son Ferriol, etc.

L'acceptació dels pares als centres que realitzen programes d'immersió és bona, perquè han vist que d'aquesta manera els seus fills saben dues llengües de ben petits i que sempre és millor que saber-ne només una.

Els mestres que apliquen aquests programes també estan contents dels resultats. Intercanvien les seves experiències al grup de treball d'AIRE (Associació Illenca per la Renovació Educativa) i molts estan sorpresos del canvi d'actitud que s'ha produït en els fills d'immigrants que han tingut escola en català, respecte als seus germans o companys majors que no l'havien tinguda. Els primers se senten totalment arrelats a la comunitat on viuen i no tenen cap dubte quan qualcú els demana d'on són a respondre amb un airòs: «mallorquí!».

PERSPECTIVES DE FUTUR

Mentre el repartiment de competències educatives continuï com ara, la normalització lingüística a l'escola està només en mans dels claudres de professors. Si l'opinió favorable es majoritària i els pares no s'hi oposen, es pot fer l'ensenyament en català. Si el claustre de professors està dividit o és majoritàriament desfavorable, o un bon sector de pares s'hi oposa, l'ensenyament es continua fent en castellà.

Si un dia el Govern de la Comunitat Autònoma té plenes competències en matèria d'educació pot ser que dugui a terme una política decidida i que la situació variï a favor de l'ensenyament en català, que es prenguin mesures per al reciclatge dels mestres i que l'obligatorietat del català no es limiti només a les quatre hores...

Mentrestant, la Llei de Normalització Lingüística no es compleix i la llengua a les escoles de Mallorca continua sent un tema polèmic.

L'OBSTINADA LLUITA

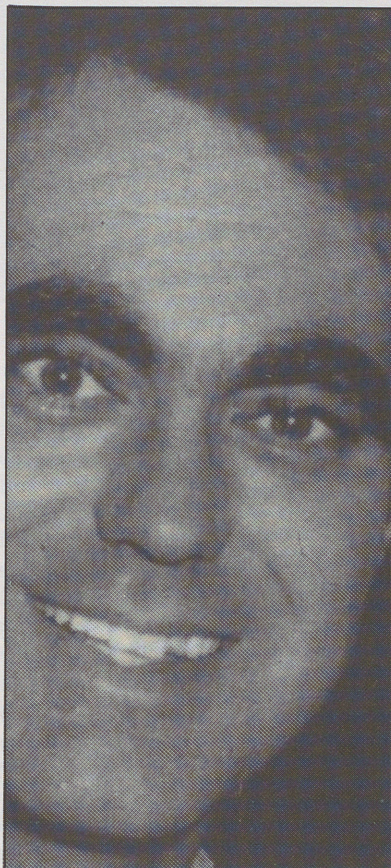
Gabriel Janer Manila

F

a alguns anys, durant un viatge a Itàlia, mentre pujava l'escala que volta la cúpula de Sant Pere de Roma, un matí grisenc de pluja fina, em vaig fixar en una frase escrita en la paret que, entre cors travessats de sagetes i noms d'enamorats, va atreure d'una forma especial la meua atenció: la cultura és l'orgasme del poble, afirmava la graffiti. Posteriorment, la frase m'ha servit en alguna ocasió en què he tractat de reflexionar sobre la cultura de la meua terra i pot servir-me ara que em demanen unes paraules explicatives sobre l'evolució cultural que hem seguit d'ençà de l'any mil nou-cents seixanta dos.

Si m'he d'atendre a la definició que vaig llegir en el mur de la cúpula romana, em sol·liciten que expliqui com he vist, al llarg de vint-i-cinc anys, l'orgasme cultural dels mallorquins. Dissortadament, el nostre no és un poble disposat als grans orgasmes. Massa sovint, la cultura adquireix l'aparença esquifida i anèmica d'un orgasme escàs. I, realment, ni els consellers de cultura, ni els regidors que he conegut m'han inspirat gaires confiançaes, quant a la capacitat de provocar-lo, l'orgasme exuberant i pròdig.

Un desert, la cultura, que l'Obra, ni que fos un camell, ha hagut de travessar tot temptejant l'orgasme. En realitat l'Obra, pobrissona, no podia pretendre més que el tempteig, perquè mai no ha tingut una definida vocació provocadora. Hi ha hagut pocs cursos econòmics i humans. Els

que hi dedicaven el seu esforç havien de fer-ho en hores d'excés, gairebé com qui fa una obra pia. Sovint només es podia comptar amb el voluntarisme de la gent de la ceba... I vinga l'Obra, preciosa meua, disposada a contorsionarse, a fer pessigolles, a mostrar un tros de cuixa, flàccida, la cuixa, i xuclada. És, emperò, una terra, aquesta, tan poc disposada...

La meua relació amb l'Obra es remunta a la primera meitat dels anys seixanta. Llavors encara no

tenia local. Miquel Fullana n'era el secretari i havia organitzat pel seu compte una campanya de captació de socis. La totalitat de l'Obra cabia en la carpeta de don Miquel. Aviat, emperò, el Sr. Moll ens va deixar un pis del costat de l'editorial, al carrer de la Torre de l'Amor, perquè tinguéssim un lloc on reunir-nos... Erem pocs. Parlàvem de literatura, de política, acudíem a un curs de llengua catalana que dictà el mateix Moll a l'Estudi General... L'orgasme del poble, la cultura. Un dels nostres primers atreviments va esser organitzar unes matines a Randa. L'exaltació i la intensificació de les propietats vitals d'un òrgan, l'orgasme. Tractàvem d'estimular el recobriment de la consciència nacional a través de la llengua, de combatre la mediocritat, l'uniformisme, la depredació cultural. Al castell de Bellver cantaven Raimon, Serrat, Lluís Llach, Pi de la Serra, Maria del Mar... Les aules de poesia, de novel·la, de teatre: un prodigi que la censura tingué esment d'escapçar. Les prohibicions, els registres policíacs, la persecució sistemàtica. La balearització del paisatge i la balearització de la cultura: sinònim de mediocritat, de provincianisme, d'autoodi... Vint-i-cinc anys de temptejar l'orgasme, incansable l'Obra. Un quart de segle d'obstinada lluita per la normalització cultural, perquè la cultura es constitueixi en consciència de la col·lectivitat i esdevingui instrument de cohesió, l'eina a través de la qual puguem atribuir significació a la realitat. Un gran i bell projecte d'orgasme col·lectiu, tanmateix. D'obstinat orgasme.

ELEGÍACA D'ARGENT

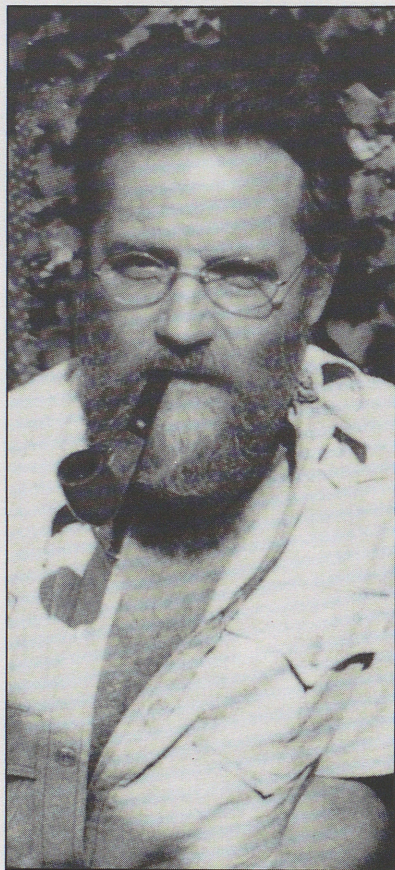
Antoni Serra

Caminam sota la foscor freda,
enmig d'un tràfec quasi paralytat.
(Andrea de Carlo)

L

a comanda va ser ben intencionada, naturalment, però, tot i així, que algú et demani de sobte que aturis el carro enmig del cafar-naüm democràtic i post-transitori i que miris els darrers vint-i-cinc anys d'història de les Illes, com a mínim, és inquietant. En primer lloc, perquè vint-i-cinc anys són molts. I en segon, perquè, encara que la xifra coincideix amb els anys d'existència de l'Obra Cultural Balear, no per això deixa de ser una mena d'exercici espiritual amb tot el rigor sado-masoquista que exigia el vell esperit jesuítenc. Però, en fi, fidel als principis educacionals rebuts i condemnat a la fascinació que exerceix el passat sobre els qui ja en començam a tenir molt, m'he avingut a fer la reflexió, de la mateixa manera que si tingués els peus sobre el volcà de Lowry i sabés que no puc comptar amb l'imprescindible globus de xoriguer nacional.

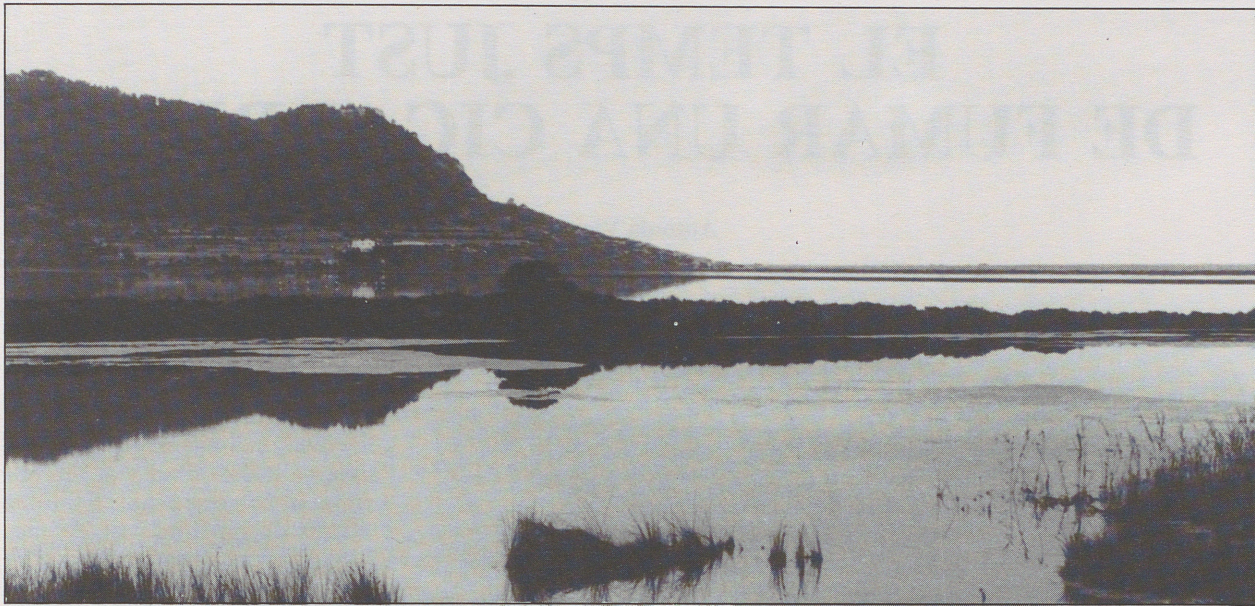
Un poc abans que qualcú decretàs que el temps de transitar s'havia acabat per a la democràcia i des del refugi incòmode d'Ironia —un territori confrontant amb Sarcasme, però molt ben atermenat—, vaig dir que Mallorca i, per extensió, les Illes, constituïen «la terra inexistent». Una de les moltes explicacions d'aquesta expressió tan críptica és haver tingut el rar privilegi de veure com finalment trobaven el forat de l'illa i en llevaven el tap, amb la qual cosa la metamorfosi de la «roqueta» en esponja xucladora de tots els sucus es precipità d'allò

més, des del fons de Possidònia. Un dels resultants de l'estrany fenomen és que, guiats per les altes torres de ciment que sobresurten de la mar, ara només existim quan ens vénen a trobar, és a dir que, com que recentment ens han definit com a zona turística preferent, tenim una existència molt estacionalitzada. I un altre de pitjor: que vulguem o no vulguem brou, n'hem de beure, atesa la nova condició d'ens intermitents i submarins.

Aquesta petita paràbola dóna per a moltes coses més, però, ja que se m'ha permès reflexionar sobre els darrers vint-i-cinc anys, ho faré, sense cap necessitat d'angoixa o d'ira. D'entrada, pens que el judici sobre aquesta etapa va en relació amb les expectatives que cadascú tenia. Per això puc dir que aquests anys em semblen bastant inútils per a la nostra col·lectivitat. Posar els esforços, la feina de molta gent en un platet de la balança i a l'altre els resultats obtinguts, pot ser una comprovació empírica difícil de pair, per més que sigui certa. Aquí ho teniu: una autonomia que és descentralització rònega, per molt aparent que sigui quant a institucions; pobre avenç de la llengua catalana en el terreny institucional (es veu que les institucions l'estimen tant, que no l'usen gaire per por de no gastar-la), però també en el de la comunicació, tot i les honroses comptades excepcions; estires i afluiques pel que fa a normalització lingüística, cosa que s'adiu molt bé amb una societat en desgavell i desgavellada; ambicions personals de poder, però sobretot econòmiques, que els polítics han trobat oportú de posar a la vista de tots els electors sense cap mania, de manera que ara qualsevol té dret a pensar que, més que líders de la societat, en són els munyidors professionals, etc. I en podríem continuar enumerant, de trets essencials, però, és tan escatològic haver de descriure els detalls de com es traeix la terra o de com són les engrunes del pastís que uns pocs es reparteixen a la desesperada, amb la voracitat dels rics de fresc o dels polls entrats en costura, que esper

que me n'excusareu la feina per no avorrir.

Des de la terra inexistent, doncs, on sovint els elefants volen i els hipopòtams també, no puc evitar que la situació històrica em recordi uns versos de Sylvia Plath:

*I shall never get you put together
entirely,
Pieced, glued, and properly
jointed.*

*Mule-bray, pig-grunt and
bawdy cackles*

Proceed from your great lips

It's worse than a barnyard

perquè jo tampoc no sé si, malgrat les aparences, aconseguirem qualque vegada recompondre, reunir, confegir els trossos que, dins el galliner de la modernitat, ens resten de vint-i-cinc anys i molts de segles d'existència. Però, clar, si tenim en compte que bona part dels personatges de l'etapa gloriosa estan instal·lats en el poder, que no ha passat temps suficient per a assumir aquest fet, que s'ha produït una irresistible ascensió de polítics d'al·luvió, i que els residuals de tots els bans que s'han quedat al carrer, per ara només solen fer proclames ètico-morals, però no projectes de futur, és normal que la realitat ens continuï ofegant i oprimint. No hi ha res gratuït, diuen...

I en aquestes, l'Obra ha estat un testimoni excepcional de tot això, amb els seus encerts i els seus errors. I ho és encara, atès que no ha renunciat al paper d'agent cultural per excel·lència, vista la fretura que en passam. Jo li he conegut tres presidents: Climent Garau, Josep M. Llopart i Ignasi Ribas, i crec que tots tres tenen un denominador comú: que han hagut d'impulsar l'activitat de la institució que presidien enmig de la dificultat. Les raons que expliquen la persistència d'aquesta condició de difícil en l'acció de l'Obra, tot i els canvis que ens han sobrevingut, són múltiples, però em sembla que la fonamental cal anar a cercar-la en el brou de cultiu sociològic on ha de desplegar la tasca: unes classes benestants a causa del turisme, però desnaturalitzades, és a dir, desnacionalitzades / aculturitzades; una munió de professionals que han de servir aquestes classes i que s'han convertit gairebé en experts en matèria d'especular, que és l'activitat social cabdal, etc. Així les coses, no crec que ningú en pogués esperar transformacions espectaculars en el terreny cultural.

Tanmateix, crec que l'època difícil no ha estat la passada,

aquests 25 anys que ja són història, per bé que ho ha estat molt. Crec que la pitjor està per començar. Ara fruiten les tenebres d'un temps. Puja la grisor i ho tapa tot. Ell ja ho va dir: *atado y bien atado...*, frase que, encara que va ser dita en un altre sentit sortosament superat, podríem llegir-la a molts de nivells, alguns dels quals ens farien veure tal volta que no és cap entelèquia ni cap *boutade*. Sense anar més lluny, tothom veu com els comunicadors centrals tornen a hissar els vells senyals de sempre, com el fantasma del vell *espíritu nacional* recorre impunement els racons de l'Estat, amb l'empenta de Fènix ressorgint de les cendres del postfranquisme resistent i enmig de la indiferència general i impotent.

I és que ja ho he dit: 25 anys són molts d'anys, si t'han passat amb cançons. I ja no vull imaginar què succeirà en arribar el mil·leni, ni —pitjor encara— què no haurà passat. No és que sigui pessimista. És que som mallorquí sense mameixa pública que m'optimitzi el futur. Senzillament això.

Son Rapinya, desembre 1987

EL TEMPS JUST DE FUMAR UNA CIGARRETA

Antònia Vicens

M

'imagin asseguda damunt el replà de l'escala fumant una cigarreta. Després de pujar vint-i-cinc graons, la respiració es fa pesada, com si una sivella es tancàs enmig del pit, i les cames començassin a afluir-se, com un elàstic gastat. Així que m'assec i, tranquil·lament, començ a envoltar un poc de tabac picat dins un paper de colors.

Fa vint-i-cinc anys, aquest esplai pernicios, no hauria estat possible; després d'una fatiga, un tassó d'aigua i prou, i si era diumenge, un tassó de pinya. Car, fa vint-i-cinc anys, una dona encara no era una persona: ens deien que érem un sagrari que havíem de mantenir pulcre per a guardar-hi —com una hòstia— l'amor d'un sol home.

Fa vint-i-cinc anys, poc més o menys, ja vagarejava amunt i avall pels carrers del meu poble, rumiant de quina manera podria rompre l'encanteri que ens havia sotmès a aquesta condició perenne de dona-mare-objecte, a mercè de vents furiosos que dictaven modes i exigien conductes morals: rígides; simètriques; compactes. Com les reixes d'una presó.

Per tant, la meva decisió de deixar la llar que em protegia, i anar-me'n fora casa a treballar, colze a colze amb els homes, una feina d'homes dins un ambient corrupte com podria esser una Recepció d'Hotel, en una zona turística, va produir una mena d'eczema a la pell rònega, bru-

Foto: Última Hora

nyida de sol, del meu poble mariner.

Encenc la cigarreta. Cala d'Or apareix dins el record com el paisatge fantàstic, escenari d'un malson: aigües transparents com d'olives sucades, un cel ple de regalims de blavet, marines atapeïdes, casetes agombolades dins la blancor de la calç... Un món enlluernador si el comparava amb els carrers de Santanyí, encara amb olor de resclosit, d'aigua beneïda, de flors de Mes de Maria, de rancors amagades, Cala d'Or,

doncs, semblava l'estació perfecta per pujar al nou tren del progrés que recorria l'illa, només és que el tren, passava de llis: ciutat sense llei, avui estimaves un arbre i l'endemà havies d'anar al seu enterrament per assassinat. Famílies senceres de pins, esbarts de matolls, de cop desapareixen per l'acció terrorista del grup demolidor, ufanós d'opulència i de poder. De cop i volta apareixia una nova terrada de ciment, arribava un altre òmnibus de turistes, un esplet de mallorquins abandonaven les seves possessions per servir els estrangers amb una feina que, algú els ho havia fet creure, era més neta que el conreu de la pròpia terra.

Aspir amb força el fum imaginari; el cremalló de la cigarreta lluu espurnejant dins el quadrat, car ha caigut la fosca. Pel finestrell del replà veig una llenca del Passeig Marítim amb un vaixell il·luminat: de guerra, americà?

Fa vint-i-cinc anys, iots amb els llums apagats ancoraven dins les cales del meu poble carregats de tabac i de cafè, i els homes de la rogalia s'arriscaven de nit, evitant la lluna, descarregant els sacs de contraban. Record el pelegrinatge al caló d'En Boira, on un guàrdia civil havia mort en un tiroteig de contrabandistes i just a l'indret on havia vessat la sang, aquest amic del poble —car, com molts d'altres, s'havia venut als contrabandistes— hi havien clavat una creu (dos branquillons de pi) i l'invocaven: farts de la misèria de la postguerra. Però el vaixell que veig amb més claredat, va arribar —fa justament vint-i-cinc anys— carregat de contraban de mà d'obra barata. Dels llogarets

pobres d'Almeria i Múrcia, observ com davallen teringues d'homes desnerits, dones pansides, contrast amb la vigoria d'algunes jovençanes, de popes tibants, amarades per la rosada de l'aire de les muntanyes. Veig aquest ramat humà tirat damunt el trespol per descansar els ossos, mentrestant els preparaven la cambra col·lectiva, moltes lliteres en un espai reduït, amb parelles de cuques molles passejant-se per les voreres.

No aprengueren mai a escriure el seu nom, ni a conèixer els seus drets, tanmateix anaren canviant les maneres, i la brisa del mar va

canviar-los la tonalitat de la pell. Algun, fins i tot, va provar d'alçar la veu per a queixar-se del sou massa migrat, i tot d'una fou acomiadat car, fa vint-i-cinc anys, els sindicats obrers encara eren una pesta per als amos, i una clandestinitat perillosa per als obrers.

Apag la cigarreta. M'aixec drete i amb la punta de la sabata l'aixaf. A baix de l'escala, hi ha el carrer. La gent passa atrafegada. Em sembla veure'ls un aire anguniós, una ratlla enmig del front que no és exactament dibuixada pel compàs del temps. És una ratlla mal feta, una mena de d.

Depressió? Vegem si seré pessimista, les coses han canviat molt —m'apressur a dir-me— qui més qui manco ha pujat al tren del progrés, s'ha assegut al vagó de la cultura, s'ha ajagut al departament de benestar. Com qualsevol europeu?

Un remolí de vent —potser no he dit que avui fa vent— arrossega un paper de diari i el deixa, presoner, enmig dels meus peus. En una vorera, un trosset de columna mastegada, informa del judici d'una dona per avortament. Doncs no; decidesc que no; completament no. No s'ha millorat gaire. Malgrat tot.

